Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	udgivne af C. Molbech.
Titel | Title:	Analekter : literaire, kritiske, historiske
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : C. A. Reitzel, 1846
Fysiske størrelse | Physical extent:	1-2 i 1 bd. (128 s.).

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

60.-78.-8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020333430

Analekter,

literaire, kritiske, historiske,

udgivne

af

C. Molbech,

Professor i Literairhistorien ved Kiøbenhavns Universitet, m. m.

— **Andet Hefte.**

Kiøbenhavn.

Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1846.

BIBLIOTHECA REGIA · SIVE · HAFNIENSIS

Fragmenter over og i Anledning af Oehlenschlægers Poesie.*)

I.

I en Tidsalder, der saa ofte er sig selv en Gaade, fordi den ikke kan vine Maalet, som uhyre, uoverskuelige Udviklinger skulle føre den til, og nu maa nøies med Ordet „Civilisation" — ligesom i det attende Aarhundrede med „Oplysning" — i en Tid, hvis rivende Strømninger og voldsomme Bølgeslag synes at indvie Alt, selv det Helligste, det Værigste i Menneskelivet, til Omskiftning eller Undergang: der synes ogsaa Forgængelighedens Vilkaar at blive Livets tyrannisk herskende Magt. Det kan vel være værd i en saadan Tid, at standse ved et Phænomen, om hvis uforgængelige Natur baade Tilværelsen og Historien vidner.

Der er en Tanke, en stor, sublim Tanke, som kan styrke, vederqvæge, begeistre os, naar vi føle os ængstede af trykkende Tidsforhold; modløse ved at troe os hengivne i det Forgængeliges Vold, ved at spore den stigende Hurtighed i Forvandlinger af Livets ydre Vilkaar og Skikkelser. Tidens Magt, Meningens og Illusionens Despotisme, Fordommens og Egoismens

*) Ligesom den danske Literaturs Historie overhovedet kun er lidet bearbeidet, saaledes er den danske Poesies Historie endnu ikke skreven, saa lidt som den danske Prosas. De her begyndte Fragmenter over Oehlenschlæger, og de efterfølgende Betragtninger over en anderledes organiseret Digter, haaber man at fortsætte, endskiøndt de hverken ere i Øieblikkets Sprog eller Tone; heller ikke ville de være andet eller meer, end uafhængige „Studier og Kritiker".

Vilkaarlighed — naae ikke til Konstens ægte Værker. Disse ere evige, som Ideerne, af hvis Kilde de udsprang. Det er en Egenskab — jeg maa heller sige, det er en Totalitet i deres Væsen og Tilværelse, som ingen anden menneskelig Frembringen, ingen Aandsvirken deler med dem — ikke engang Videnskabernes fremstræbende Forsken i Erfaringens eller i Speculationens Enemærker. Ogsaa her gives der, endog under den fuldkomnere, den dybere eller mere udvidede Virken og Fremgang, en skiftende Forandring, en forsvindende, omsider forældet Produceren — et af det Nyes Tilvæxt enten fortrængt eller fordunklet Udbytte. Men i Konstens Verden kan det, som engang er stemplet med den ægte Skionheds Præg hverken ældes, eller tabe sig, eller fortrænges. Det er den evige Ungdoms og den evige Friheds Verden, hvor Konsten har sit Hiem.

Videnskabens Fostre, Aandens og Erfaringens Børn, have deres Betydning enten i Væsenet, i det rene Tankeliv, eller i den reelle Tilværelse, som Formens Betydning og evige Gyldighed ikke tilhører.

Tænkningens Kraft synes vel at være uden Skranker; men i sin Virken naaer den dog ikke uden for en Kreds, som Ideerne, Aandens Grundtanker, foreskrive. Erfaringen synes ligesaa skrankeløs, og den menneskelige Forskningsevne, som i vore Dage endog er trængt ind i Atomerne, har opdaget Liv i den for det blotte Øie usynlige Verden, og opløst Stiernetaager i Solsystemer — selv denne Evne forer os tilsidst, i sine høieste Yttringer, kun til Bevidstheden om at den har en Grændse, og at Resultaterne, den tilegner sig som sin Eiendom, aldrig ere sikkre for at kunne fortrænges af endnu mere dybtgaaende.

Blandt alle Videnskaber er der dog een, den strengeste af alle — ligesom det er den meest absolute af alle; een, som vi baade kunne kalde uforanderlig og sublim: den mathematiske. Det er den, der Skridt for Skridt, med en Sikkerhed, en Fasthed, som ingen anden menneskelig Stræben paa Aandelighedens Vei besidder, har ført os til Bevidstheden om Grundlovene for den hele synlige Natur. Dersom det ikke syntes kun et Ordspil, vilde vi sige, at netop den mest abstracte Videnskab leder

os umiddelbart ind i den sublimeste Poesie — i den høieste Anskuelse af det Evige, som en Dødelig kan naae. Vor Jordklodes Natur og dennes Phænomener kan allerede simplere Erfaring aabenbare os, og andre Erfaringsvidenskaber lære os at kiende med dybere Indsigt. At et Universum er til, og i hvilket Forhold vor Klode staaer til dette — den høieste Spids af al menneskelig Viden — kan derimod kun en paa mathematiske Grundbegreber bygget Verdenslære og Stiernevidenskab undervise os om. Giennem Synets Jagttagelser, og giennem den ubedragelige mathematiske Beregning, fører den os ind i den sublimeste Kreds af menneskelig Kundskab. I Astronomien række den menneskelige Siæls høieste Evner hinanden Haand. Den grandskende Forstand, den dybsindige Fornuft, den religiøse Anskuelse hæve os i Forening til det yderste Punkt af Bevidstheden om en evig og uendelig Magt, af hvis skabende og opholdende Væsenskraft vor Verden er udgaaet som et Støvgran i Universum. Jeg siger til det yderste Punkt af denne Bevidsthed, som det ved Tankens og Forestillingens Kraft er os givet at naae. Ville vi med denne Kraft, med Begrebets Form søge at omfatte det store Universum selv, eller friste os til at maale dets Uendelighed ved den høieste Tanke, som Aanden kan rumme, da synker igien dennes Evne ned i sin Afmagt; og tilsidst, naar Videnskabens høiere Stigen har skærpet vort Syn, naar vort klare, udvidede Blik naaer længere, end tilforn den dristigste Formodning naaede, og giver Vished, hvor man tilforn neppe ahnede: saa bliver dog endelig for den ypperste physiske Mathematiker og Astronom kun taus Beundring og Tilbedelse tilbage, efterat Alt hvad Tænkningen og Forstanden mægter, er udtømt. Dette er Mathematikens og Astronomiens religiøse Poesie. At den store Newton, eller en Astronom som Schubert, vare giennemtrængte og beherskede af dyb Religiositet, vil ikke forundre os; endskiøndt Retningen, som denne Egenskab tog hos begge de berømte Videnskabsmænd var meget forskiellig.

Det er ingen Vildspor, ingen Omvei, der fører os fra Naturens evige Grundlove til den menneskelige Aands Konst-Evne og Konstfrembringelse. Thi det er i den, Mennesket ligesom

besidder en Deel af den guddommelige Skaberkraft, der kaldte det Heles Liv frem af Utilværelsens Nat. Det er tillige i den, at den menneskelige Aand yttrer sin høieste Evne og Virkekraft. Det fuldkommenste *technisk Værk* lader sig udføre eller bringe til Virkelighed ved den mechaniske Arbeidsevne; det lader sig deelviis *forfærdige* ved forskiellige Hænder, og sammensætte efter et foreskrevet Mønster. Det er vel udgaaet fra Opfinderens mechaniske Genie — som man pleier at kalde det; men et saadant Genie bestemmes i sin indre Virksomhed ikke ved *Idealets* Frihed og aandelige Urbillede, men ved en medfødt eller uddannet Sands for den practiske Anvendeligheds mechaniske Organismer. Et saadant Genie opfinder stykkeviis, hvad der stykkeviis maa sammensættes; det kan derfor undertiden behøve lang Tid, ja mange Aar, inden Mechanismens Heelhed udvikler sig for Opfinderens Bevidsthed — inden han kan begynde at udføre og samle sit Værk i denne dets Heelhed. — Det er anderledes med Konstneren. Gaaer der endog Tid hen, imedens Konstværkets Urbillede bliver til i hans Siæl, saa kan dette dog hverken vare mange Aar; heller ikke kan et saadant Ideebillede stykkeviis componeres. I dets første Livsglimt ligger allerede Vilkaaret og Betingelsen for dets Heelhed og Fuldendelse. Er Ideen for svag, eller ikke modnet i sin aandelige Kraft — da vil den heller ei i Fremstillingen udfolde sig til et konstigt og livfuldt Værk. I enhver Konstvirken er det Indre det Væsentlige, og Oprindelige — ligesom det er det Uundværlige, det, hvorpaa det fortrinligst kommer an. Det er ogsaa denne Egenskab, hvorved Konstværket skiller sig fra andre menneskelige Productioner, der kunde synes at blive til under lignende Vilkaar.

Man kunde mene, at netop et *Udvortes*, Formen, som for Konstværket er lige uundværlig, ogsaa maa betragtes som *væsentligt*. Men dette Udvortes er ikke Konstværkets første oprindelige Element, skiøndt det er Betingelsen for dets *Tilværelse*, ligesom Ideedannelsen i Konstnerens Siæl for dets *Skabelse*: eller Tilbliven. — Det kunde saaledes ogsaa f. Ex. synes, som Malerens eller Billedhuggerens Konstnervirksomhed ganske eller fortrinligen havde sin Udøvelse i et *Udvortes*. Vi betragte jo

den skiønne Form som Hovedsagen, navnligen i plastiske Konstværker. Men ogsaa disse Værker maae blive til i Konstnerens Indre, hvis han skal kunne danne dem i Leret. Statuens Urbillede er ligesaavel et aandeligt Værk, som Digtets Idee; og ikke blot Ansigtets Udtryk, men den hele Statues Form maa Billedhuggeren skabe i sin Siæl, inden han modellerer den i sit Leer. Hvad han i dette Middel producerer, er vel hans egne Hænders Værk; og der maa ligge det, man kan kalde Konstfærdigheden i Brugen af det Middel, som Konstnere af denne Art behove, for at lade deres Værker fremtræde i synlig Form. Men Konstnerens Model i det blede Leer er jo ikke Konstværket selv; det er en Fremstilling af Urbilledet i et Overgangsstof, hvoraf det endog ved Andres Arbeide og ved reent mechaniske Midler kan overføres i Gips eller Marmor. Da først er den egentlige Statue bleven til; men Konstneren selv har jo undertiden slet ingen Deel i denne. Hans egentlige Konstvirken ligger saaledes i den indre Anskuelse, hvorved han bliver sig sin Statue og dens hele Form bevidst — saaledes, at han er i Stand til at lade den først fremtræde i sin Skizze, siden modellere den i Leret; og atter ved den sidste Operation maa han paa en Maade skabe sig et nyt Urbillede, der som oftest er betydeligt anderledes, større og fuldkomnere, end Skizzen.

Det er i sig selv ikke anderledes med Maleren, endskiøndt hans Værk vil forekomme os componeret af flere Grund-Elementer, end Billedhuggerens. Men ogsaa han maa i sit Indre frembringe, ikke blot Omrids og Tegning af sine Figurer og Gienstande, inden han vil bringe dem paa Dugen; men Coloriten, med den hele Blanding af Lys og Skygge, maa han, ligesom Tegningen, danne sig i et Urbillede, inden han lader Maleriet efterhaanden fremstaae paa Dugen. Vel er dette noget, han ikke kan giøre paa eengang; og han vil maaskee under Arbeidet rette og forandre adskilligt i sin Skizze, eller, om han ingen har, i det Billede, han i sit Indre først dannede sig. Men dette er heller ikke meer, end hvad Digteren giør, naar han enten i det han nedskriver sit Digt, eller bag efter, forandrer enkelte Ord eller Linier. — Selv i Musiken, hvor det egentlige Konstværk

bestaaer i Compositionen, hvor Udførelsen af en Musik i Regelen kun er Copie eller mechanisk Færdighed — danner ogsaa et musicalske Værk sig ganske i Componistens Indre, inden han ved Tegn bringer det saaledes paa Papiret, at det kan udføres og gientages af Andre; hvorimod musicalske Phantasier kunne siges at svare til den improviserede Poesie.

Jeg vil endnu tilføie, at skiøndt en Rangorden imellem Konster i sig selv ikke betyder mere, end naar man vil bestemme en saadan Orden imellem forskiellige Digtarter: saa er det fra een Side dog naturligt, at den mest aandelige Konst betragtes som den høieste; og da bliver det unegteligt, at Poesien maa tilkiendes denne Egenskab — ligesom det ogsaa er det poetiske Konstværk, der er det meest inderlige, eller det, hvis Skabelse fordrer den høieste Grad af indvortes Aandsvirksomhed, og som trænger mindst til udvortes Midler og en udvortes Modtagelse, for at opnaae fuldstændig Tilværelse. Vel kunde man sige: at Digtet egentlig først ganske fuldstændigen er til, naar det recciteres, efterdi den ydre poetiske Konstform ligger i Ordenes Rhythmus, Toneklang og Versemaal — eller med eet Ord, i det rhythmisk-metriske Element. Men netop fordi Poesien blandt alle Konster har mest Inderlighed og Aandelighed — kan heller ikke hiint Element allene betinge den konstskionne poetiske Form. Et nok saa correct versificeret, nok saa rhythmisk klingende Vers uden Aand, bliver aldrig et skiønt Digt.

Det modsatte, kunde vi sige, finder Sted, ved den mest yderlige af alle Konster, den mimiske. Her ere Konstens Genier, Skionhed og Gratie, allermest henviste til og betingede ved et Udvortes — ved en yderlig, for Øiets Skionhedssands fortrinlig beregnet Form. Som bekiendt, spiller det aandelige Konstgenie i denne Konstart ogsaa den svageste Rolle. Det er ligesom Naturen selv har antydet og bestemt dette Forhold. Af alle Konstfrembringelser ere de mimiske de eneste, hvorom man kan sige, at de forgaae i det de opstaae — eller som i det mindste have en saa ephemerisk Tilværelse, at de deri netop danne Modsætningen til de poetiske, om hvilke kan siges, at de ikke blot have Konstværkets indre Evighed, men ogsaa en udvortes

Uforgængelighed — saavidt denne kan tilhøre noget jordisk Menneskeværk.

Sporges der nu, saavel med Hensyn hertil, som til det, der nylig er sagt, om Poesiens Forhold til Konstens og Konstværkets almindelige Grundbegreb, og om det poetiske Konstværks Forhold til andre Konstproducter: saa er Digterens Konstsphære en ganske eiendommelig, hans Skaben og Produceren vienſynlig nærmest henviist til Tanken og det indre Tankeliv; og det saaledes, at ogsaa hans væsentlige Middel for Fremstillingen er Tankebilledet, eller Ordet; men dog ikke uden Trang til Understøttelse af det musicalske Konstmiddel i Rhythmus og Klang. Nødvendig, skiøndt svagere, er denne musicalske Virkning; thi hvor stor og afgiørende er ikke Forskiellen imellem et lyrisk Digt, der reciteres, og det samme naar det synges efter en Melodie? — og dette er dog den allernærmeste Overgang fra den poetiske til den musicalske Konstsphære. — Men der gives andre middelbare Overgange imellem den poetiske Konst og de øvrige; der gives Slægtskaber i Konstens Verden, som vi ei kunne overſee eller fornegte; om vi endogsaa ikke betragte dem som saa dybt og nær forbindende, som man undertiden i den nyere Konstlære vil fremstille dem. Man har vel ikke Uret, naar man kalder den lyriske Poesie musicalsk; men der er ligesaa stor Forskiel imellem Følelsens Sprog i Digtet og i Melodien, som der er imellem det poetiske Tankebillede af en Stemning, en Følelse, en Siælstilstand hos Digteren, som han udtaler i Ord, og den musicalske Tone eller Tonefølge, der vil udtrykke en lignende indvortes Tilstand.

Poesien er dog derfor ikke uden Forhold til Musiken, eller til de øvrige Konster, hvilket jeg med nogle Ord vil angive. Dette Forhold viser sig blandt andet i Maaden, hvorpaa visse Arter af Poesie letteſt og naturligſt kunne nærme sig til Forbindelsen med andre Konster — eller i et Slags Affinitet, der yttrer sig imellem begge. Ved en saadan Betragtning finde vi denne Affinitet imellem den lyriske Poesie og Musiken; vi finde den i det mindste oprindelig i den classiske Oldtid, hvor man til et egentlig lyrisk Digt altid anvendte, eller dog tænkte sig

musicalsk Ledsagelse. Saaledes slutter den dramatiske Konst sig nærmest til den mimiske, hvormed den hos de Gamle endogsaa var absolut og nødvendig forbunden, da aldrig noget dramatisk Digt blev skrevet, uden med udtrykkeligt Hensyn til Fremstilling paa Scenen; og det episke Digterværk har sit nærmeste Slægtskab med den plastiske Konst, hvis Formaal er at fremstille og fastholde enkelte Skikkelser eller Momenter af det udrundne eller forbigangne Liv som endnu tilværende og nærværende — altsaa enkelte Momenter af det samme Liv, som det episke Konstværk gienfoder, eller tilbagekalder for Beskuelsen, under den poetiske Form. — Dette ligger os nær at erindre. En stor Deel af Oehlenschlægers episke Poesie, som tillige hører til hans ypperste Værker, er til den Grad plastisk — eller frembyder en saadan Rigdom af Billeder, der saa at sige ligefrem kunne oversættes i Plastiken eller i Maleriet — at maaskee ingen anden nyere Digter heri overgaaer ham. Altsaa sige vi: der gives en plastisk, en malende Poesie, ligesom der gives en musicalsk og en mimisk.

Men, hvad vi her, som væsentligt, ei kunne forbigaae, er: at i dette Forhold er Digterens Konst, eller det poetiske Element, det herskende, det overordnede, det bestemmende. Poesien er ikke allene eiendommelig og selvstændig; den er som Konst uafhængig, og fyldestgiørende ved sit eget Stof, sit eget Konstmiddel. Digteren skaber sine plastiske eller malende Billeder ved sin egen Kraft, ligesaa vel som Billedhuggeren eller Maleren, der fremstiller en Gienstand for hans Konst, opfatter og reproducerer den i sin indre Anskuelse inden han afbilder den. — Man veed, at Digteren f. Ex. poetisk kan beskrive en Statue, et Basrelief, et Maleri. Men han maa giøre sin Beskrivelse til et selvstændigt Digt, i Fald et saadant Arbeide skal hæve sig til et poetisk Konstværk. Dette har Digteren ikke opnaaet, dersom man ikke kan læse og nyde hans Digt, uden at have Basrelieffet eller Maleriet ved Siden. — Saaledes vilde de plastiske eller maleriske Motiver i hans episke Digt være uden poetisk Værd, dersom man ikke kunde udfinde dem, uden i det mindste at have en Tegning eller et Kobber i Bogen.

Poesiens Uafhængighed af dens Forhold til de øvrige Konster viser sig ogsaa derved, at den nylig omtalte Forbindelse, hvori de Gamle bragte den med andre Konster, i den nyere Tid aldeles ikke erkiendes som nødvendig. Den lyriske Poesie er nu i dens allerfleste Productioner uafhængig af den musicalske Konst; ligesom der i den nyere Tid gives en Mængde dramatiske Digte, der slet ikke ere beregnede for Scenen — eller som man dog ikke uden alle Slags Forandringer og Indretninger kunde bringe paa Skuepladsen. — Endelig er den episke Poesie i den nyere Tid indtraadt under langt andre Forhold end hos de Gamle. Hos dem havde den i sin Oprindelighed en streng og bestemt Form, der adskilte den fra den lyriske og dramatiske, og giorde den langt mere plastisk, end mange nyere episke Digte. Man har jo endogsaa seet, at den hele antike Konstform for det episke Digt, som man dog ogsaa i det 18de og 19de Aarhundrede har villet efterligne — egentlig allerede fra Middelalderen af er bleven stærkt modificeret (naar vi f. Ex. tænke paa „Der Niebelungen Lied", eller paa det gamle spanske National-Epos om Cid, som bestaaer af en stor Romanze-Cyklus). Tilsidst er i det nyere Konst-Epos ikke blot det antike Metrum opgivet (f. Ex. for den ottelinede Stanze hos Ariost og Tasso;) men den hele Digtart er bleven romantisk-ubunden, og har tilegnet sig den allegoriske Natur og Form, som et uhyre mangfoldigt og udstrakt Mellemled imellem episk og dramatisk Poesie. Saaledes skabte Dante, paa Overgangen fra Middelalderen til den nyere Tid, sit udødelige Digt, af en saadan Eiendommelighed, at man endnu ikke kan blive enig om, hvad man vil kalde det; og hvad Navn skal man vel give et Digterværk, der staaer allene i Poesiens hele Verden? Episk er dog Grundformen; men da det har optaget enhver anden poetisk Colorit fra den elegiske Lyrik til den skarpe Satire, og sammensmeltet dem alle ved en dyb Allegorie, som talløse Fortolkere i 500 Aar have søgt at opløse: saa er det ogsaa fuldt af dramatisk Liv. — Saaledes viste Shakspeare, (om hvis subjective lyriske Aand hans saa lidt kiendte erotiske Digte desuden give det klareste Vidnesbyrd) hvilken uudtømmelig lyrisk Rigdom, ved Siden af det

episke og historiske Stof, han kunde indbringe i sin dramatiske Digtning — et Drama, der blev Blomsten og Kronen af den hele forbausende rige Literatur, som i England gik forud for Shakspeare. — Saaledes hører det ogsaa med til Oehlenschlægers eiendommelige Fortieneſter af den nyere Poesie, at han ikke blot har hævet den egentlige Romanze til en Høide i Konstværd, til en Originalitet i Formen, hvori ikke mange andre Digtere kunne maale sig med ham; men at han tillige, ved at frigiøre sig fra den traditionelle Form, har paa en Maade gienfødt — eller rettere første Gang skabt et nordisk Epos, hvori han paa en konstig Maade har knyttet den egentlige Romanzeform med sin lyriske Affinitet, til rene episke Elementer.

Naar vi saaledes ogsaa kunne nævne Oehlenschlæger som en af de nyere Digtere, hvis Værker ere levende Vidner om Poesiens umiddelbare Frihed og uforgængelige Selvstændighed, i Forhold saavel til andre Konstarter, som til de af Tid og Vedtægt begrændsede Konstformer: saa vil dog ogsaa denne Digters Poesie paa en afgiørende Maade lede os til Bestyrkelsen af uforanderlige Grundlove for den poetiske Konst. Vi føres ikke allene først til den almindeligste af alle gyldige og gieldende Sætninger om denne Konst: at den udgaaer fra Tænkningen, og aabenbarer sig i Ordet — og det ikke blot i det ligefrem udtalte Ord; men som Aabenbaring af Sprogets Velklang i dennes Totalitet og største Fuldkommenhed; saaledes at Poesien er den frie Konstfrembringelse, der benytter Sproget i dets reneste Skikkelse, og tillige i dets musicalske Element, som Middel. Men vi ledes ogsaa deels herved, deels ved Betragtningen af de i al Konstvirken og i alle Tiders Konstværker fremtrædende Phænomener, til en ny Erkiendelse af Sætninger, som vi her særskilt anvende paa Digtekonsten. Det bekræfter sig nemlig hos vor berømte Digter, og i den danske Digtekonst overhovedet, ligesom i enhver Nations Poesie, at der gives tre Egenskaber, hvoraf i det mindste een maa findes ved poetiske Værker, der skulle bringe Digterens Navn tilligemed hans Værker til efterfølgende Slægter. Det er Originalitet, Genialitet og Nationalitet, som et Digt behøver for at naae til Efterverdenen.

II.

Af de forskiellige Slags Konstvirksomhed er Digterens altsaa den mest aandelige; den henviser Konstneren til et Konstmiddel, som han maa dele med Tænkeren — Tankebilledet, eller Ordet. Men selv Sprogets musicalske Element har Digteren til en vis Grad tilfælles, ikke allene med Taleren, men ogsaa med Stilisten. Der gives en Rhythmus for Taleren, et rhetorisk Tonefald, ligesom et poetisk; der gives en almindelig stilistisk Velklang, som for Stilens Konst er ligesaa uundværlig, som det for Poesie eiendommelige metriske Element ved Talen er det for Digteren.

I det vi bruge Udtrykket „Stilens Konst", er det dog uegentligt, eller overført fra den rene Konst-Sphære til en anden — den, hvor Tænkningen vel deler med Digtningens Konstvirken Anskuelsen af Ideer og inderlige Tankebilleder, ligesom deres Fremstilling i den ydre Tankeform, eller Ordet — men derimod ikke deler den Frihed i Conceptionen og Productionen, den frie Virksomhed af Phantasie og Bildningskraft, der ligesom er den Livsluft, uden hvilken hverken Poesie, eller nogen anden Konst kan yttre sit Væsen og sin skabende Virken.

Forskiellen imellem Poesie og Prosa — eller imellem poetisk og prosaisk Sprogform — kan her vel ikke meer end berøres; men dog heller ikke ganske forbigaaes. Gienstanden vedkommer ikke blot Poesiens Konstvæsen og Konstform; men maa ogsaa af den Grund ligge os nærmere, fordi den danske Digter, ved hvis Værkers Betragtning vi her fornemmelig ville opholde os, netop er eminent i den poetiske Sprogform; men i sin Prosa langt mindre charakteristisk og eiendommelig. Oehlenschlæger er i saa Henseende mere beslægtet med Shakspeare, Calderon, Ariost — end med Goethe, Schiller, Cervantes. — Jeg skulde maaskee hellere tage et andet Navn, end Cervantes. Denne Digter er netop et lysende Bevis paa, at der gives Poesie uden for den rhythmiske Form. Men saa lidt jeg vil negte dette — ligesaa vist er det, at vil Nogen digte i Prosa (Drama eller Roman) maa han være i Besiddelse af Prosaformens eiendommelige Konst, af

Stilens hemmelige Gave og Kraft — en Gave, som ikke er falden i enhver Digters Lod, hvorfor vi saameget høiere beundre den Digter, der i Rhythmernes og i Prosaformens Konst er lige udmærket — som Goethe var det.

Det er ikke Sproget allene, der gior enten Digteren, eller Stilisten. Der gives Hundrede og Tusinde, som med meer eller mindre Omsorg, Flid, Øvelse, Stræben tilegne sig Indsigt og Færdighed i Sprogets rigtige Brug; og man vil maaskee blandt Tusinde af saadanne ikke finde een Stilist. Findes han imidlertid, saa er han derfor ligesaa lidt Digter, som Poeten, fordi han fik det Kald, at præge sin skabende Kraft i Ordets og Rhythmernes Konstform, derved tillige blev en fortrinlig og udmærket Prosaist. — Men den, som skriver sin Poesie i Prosaformen? — Var Jean Paul Digter, eller Prosaiker? — han, som knap i sit hele Liv skrev ti metriske Linier, og i hvis Prosabøger der gløder de rigeste poetiske Aarer: han, som bragte Oehlenschlæger til at skrive et af sine faa Digte i det fremmede Sprog, som kan kaldes eiendommeligt tydsk. Man kunde sige: at Ingen der læser dette Digt, selv om han ikke kiender et eneste Værk af Jean Paul, vil tvivle om, at Oehlenschlæger har skildret en Digter.

Jean Paul var Romandigter. Det er denne Digtart (med sine Sidegrene: Novellen, Eventyret o. s. v.) som ikke blot kan, men maa undvære den metriske Form; en Digtart, der saaledes gior Overgangen fra Konstproduceren i Prosa til den fuldstændige poetiske Konstform: den metriske. — Poesie maa følgelig kunne være til i den prosaiske Sprogform. Men Letheden til at optage det mangfoldigste og forskielligste Stof er ogsaa ved dette Slags Overgangsværker saa stor, at Romanen ofte kun beholder ganske lidt af et Digterværk tilbage. Derimod kunde det sættes i Tvivl: om dog ikke virkelig den poetiske Konstner kan være i Stand til at optage Romanens Idee — at producere dens indre Form, efter denne Idees Fordringer og Betingelser, men derimod lade Romanens ydre Formbetingelse gaae over i den metriske Skikkelse? — Der kunde spørges: om Byrons „Don Juan“ ikke er et Slags Roman i strophebyggede Vers, med den

yderste Grad af Frihed i deres Dannelse? Eller — for ikke at tage Exemplet hos en udenlandsk Digter, som egentlig udenfor sit Fædreland er mere berømt, end læst og forstaaet — om ikke vor egen poetiske Literatur eier Begyndelsen til et Værk, der i disse Formbetingelser har meget tilfælles med det Byronske Digt — saa stor Forskiellen ellers kan være imellem begge Digteres Aand og Virken?

Vi kunde strax svare: Enhver, som læser de to Digterværker, vil snart lære, at skiøndt de nærme sig Romanens Natur, er en stor Deel af det optagne Stof, netop igiennem den metriske Forms Indflydelse, bleven egentlig poetisk; eller med andre Ord, begge Digtninger ere baade i meget af deres Substants forskiellige fra Romaner, og maa giøre en anden Konstvirkning. — Imidlertid tør vi dog, hvad det danske Digt angaaer, ikke anse det for umueligt, at dets „brede" Overgangsform (den er for Resten langt bredere i det engelske Digt) kunde have havt nogen Deel i, at det hidtil ikke er blevet fuldkomment paaskiønnet, i Forhold til dets store poetiske Værdi og Skiønhed — helst da det dog ikke allene er Digterens Hovedværk i den humoristiske Poesie, som han først har skabt i vort Sprog — men tillige er saa rigt paa det Interessante, som hos vor Tid er en Yndlings-Egenskab ved æsthetiske Arbeider.

Vi lade dette være uafgiort; men betragte det dog som lige vist, uagtet den ubegrændsede Frihed eller Vilkaarlighed, hvormed man i Konstens Region vil emancipere sig fra det saakaldte Traditionelle, at Konstformerne have en indvortes Gyldighed, ja en evig Nødvendighed — som er noget mere og mægtigere, end den Vedtægtsret, man antager de kun besidde efter Rubrikerne i æsthetiske Theorier og Lærebøger. Saaledes føler Romanens Konst-Genius sig dog egentlig hiemme, og udvikler sig bedst, og med Konstens sande Frihed, i sin Prosaform; men det er ikke nok hermed. Den vil have denne Form med sin overveiende episke Charakter, som er den oprindelige og naturlige. Romanen og Novellen, som Overgangsformer imellem Digtning og Historie, ere altsaa fortællende Digtninger. I al Fortælling maa Subjectiviteten underordne sig den objective Anskuelse og

dennes Afbildning i en fortællende Fremstilling. Den fortællende Digter maa, ligesaa lidt som den fortællende Historiker, giøre sig selv til et umiddelbart Object i og for sin Production; hans lyriske Deeltagelse i Stoffets Fremstilling maa ikke drage os ganske bort fra dette til ham selv.

Maaskee tør jeg her oplyse dette først med et Exempel, der kan synes hentet noget langt borte fra Sagen — hos en af Oldtidens med Rette beundrede og eiendommeligste Historikere: Tacitus. Enhver veed, at han ikke tælles eller kan regnes til de naive eller reent objective Fortællere; hans uefterlignelige Værk kunde tværtimod kaldes en fuldkommen Modsætning i den antike Verden til en Historie, som Herodots, det naiveste historiske Konstværk, som denne Verden kan fremvise. — Men det, vi vel kunde kalde det lyriske Element hos Tacitus, den dybe moralske Følelse, den som oftest kun med korte Udsagn og faa mægtige Træk angive ethiske Dom over Begivenheder og Charakterer hos Folket og Individerne, forekomme os dog mere at høre til Værket, end til Forfatteren. Den tragiske Stemning, den Sielsmerte, den energiske Vredesfølelse over Statens Synken i dens indre Kraft, medens den endnu svulmede ved udvortes Tilvæxt, og over Folkets Fordærvelse, afspeilet i Fyrsternes — der gaaer igiennem denne Historie: er ligesom blevet til en umiddelbar og uadskillelig Egenskab ved Fremstillingen selv. Den efterlader hos os mere Præget af en aandelig Heelhed, end af en individuel Personlighed. Der er ogsaa, med den hele philosophiske, betragtende Charakteer, som ledsager Tacitus's Fortælling, forenet en stor og genial plastisk Fremstillingsevne. Personer, Charakterer, Handlinger, Tidsaldere, Stænder, Individer, Folkestemninger, skiulte og aabenbare Statsforhold — Alt fremtræder og bevæger sig levende for os i stærke, bestemte, dybt prægede Træk. — Her er derfor, uagtet hiin lyriske Tilsætning, en ægte episk-historisk Fortælling. Det er mere Forfatterens Charakteer, Tænkemaade, Sielsstorhed og moralske Kraft, der røber sig giennem hans Værk, end det er hans individuelle Person. Hans Prosa er i sin Originalitet dristig, ny i sin stilistiske Organisme, og ofte nærmende sig den poetiske Diction, saa meget,

som det tør være den philosophiske Fortæller tilladt. Men den prosaiske Forms Organisme er dog ingensteds ophævet, eller dens Harmonie forstyrret ved fremmede Bestanddele, eller ved et alt for stærkt Overmaal af noget poetisk Element. Den stærke Subjectivitet hos Tacitus har ingensteds undertrykt Historiens *episke* Charakteer.

Et saadant Overmaal er derimod en Beskaffenhed, *Jean Pauls* Romaner, som Prosafortælling, i høieste Grad besidde. Denne Forfatters Aand var begavet med en saa uudtømmelig og overstrømmende Rigdom af Poesiens Ideer og elementaire Grundstof, at han ligesom selv maatte synke under Vægten af sin Genialitet, fordi den plastiske Evne til Formdannelsen tilhørte ham i ulige ringere Grad, og fordi han overhovedet, med en uhyre Rigdom af alle det aandelige Livs Elementer, manglede den ordnende, betvingende, harmonisk dannende Kraft, som Konsten fordrer, naar et Værk af rene Former skal fremstaae. Turde man vove denne Yttring, vilde vi kalde Jean Paul et stort Genie uden Genialitet — thi han manglede Evnen til den geniale Anvendelse af den uhyre Stofrigdom, som han aldrig ophørte at opdynge i sin Aand og i sin Viden.

Men det var denne Forfatters *Prosadigtning* jeg især vilde have for Øie, og i den Anledning fornemmelig det ene Resultat: at heller ikke den frieste Digtning, ikke den mest afgiort geniale Digterkraft, kan undvære den *harmoniske Aandelighed*, den herved betingede Ligevægt i Sieleevnerne og i deres Anvendelse i Konstvirksomheden, naar et normalt, et overhovedet med sig selv og med sin Idee overensstemmende poetisk Konstværk skal blive til. — I Jean Pauls Prosa overhovedet, i hans Romaner i Særdeleshed, bliver det os tydeligt, at hvad han besad af Digterevne, var af overveiende *lyrisk* Natur. Dog var han ligesaa lidt i Stand til at skrive et lyrisk Digt i *Vers* — som han kunde frembringe en Roman i *Prosa*, der kunde gielde for et reent Konstproduct. Denne Egenskab eller Mangel hos ham stod i Forbindelse med en Indbildningskraft og en Kraft i Følelsen, der aabenbart tog en sygelig Overvægt over andre Sielekræfter, og lod hans hele aandelige Virksomhed gaae

op i en evig Trang, en uophørlig, umættelig Stræben efter at lade sin subjective Natur udtale dens varme, glødende, ideligt opildede indre Liv og Virken, i alle muelige Combinationer med en uhyre, men altid uordnet, altid fragmentarisk Masse af Kundskabs- og Erfaringsstof. — Der var hos Jean Paul en psychisk Ungdommelighed, en poetisk Ungdomskraft, som aldrig vilde eller kunde gaae over i en sildigere, modnere Alders Sjælsstemning og Aandsvirken. Der var tillige en ubetvingelig Productionsdrift, som med uimodstaaelig Magt drev ham til en skriftlig Virksomhed, hvori man undertiden sporer, at der for enhver Konstner, hvor stor hans Genialitet og Productivitet endog maa være, gives et Maal, som han ikke ustraffet tør overskride.

Det er ikke uden Grund at vi kunne erindre herom, i det vi omtale Jean Paul; der gives nærmere Anledninger, hvori vi kunde anvende en Sætning, som Erfaring kun alt for hyppigt bekræfter. Men en Deel af hvad her har været Leilighed til at yttre om den, af alle nyere navnkundige tydske Digtere maaskee med den allerstørste Forskjellighed bedømte Jean Paul, kan være sagt med Hensyn til to af hans Egenskaber, som vi tilsidst ville holde fast ved: han var og blev til sin Død en ungdommelig lyrisk-musicalsk, og tillige romantisk Natur. Den episke Klarhed og Roligheb manglede ham ganske. Hvorledes skulde han vel kunne opfatte eller giengive nogen Anskuelse med bestemte, skarpe Omrids, eller med den harmonisk begrændsede Legemsfylde og Skionhedsform — da han aldrig kunde komme til selv at nyde den objective Skionhed, fordi den strax druknede hos ham i en overstrømmende Fylde af Følelsens Indtryk og indvortes Virkninger? — Han kunde aldrig afsondre sig selv fra noget af sine Værker — han kunde ikke fastholde nogen yderlig Skikkelse længe nok, for at danne dens heelt udprægede Billede, adskilt fra hans egne Fornemmelser, Følelser, Betragtninger, Allusioner, Belæringer, satiriske Vittigheder, lunefulde Indfald, og alt hvad han i sin humoristiske Forvirring opdynger hos og omkring sine Figurer i Romanerne, der fremstille os — vist nok med en stor, men fragmentarisk Originalitet — en Verden af poetiske

Skikkelser, som hverken tilhøre Idealernes eller Menneskelivets Sphære.

Saaledes træder denne mærkværdige, phantasierige, følelsesfulde, musicalske, meer end poetiske Digternatur, i den stærkeste Contrast til Goethes, i Sammenligning med Jean Paul næsten antike, rolige, Phantasien ligesaavel som Følelsen beherskende og besindigt ledende, i klar Selvbevidsthed og reen Anskuelse af det ydre og indre Billedes egen Skikkelse levende Digteraand. — Begges Sammenstilling, og den længere Dvælen ved den lyrisk-musicalske Jean Paul, skal i øvrigt her kun føre til en foreløbig Henvisning til en modsat, ikke mindre stærkt contrasterende Egenskab hos vor geniale danske Digter; jeg mener hiin afgjort episke Natur og plastiske Digterkraft, hvilken Oehlenschlægers Poesie lægger for Dagen som et af de stærkeste Præg af sin Eiendommelighed. Det er en Egenskab, hvorved han tillige, i dens Anvendelse paa det nordiske Stof, rører den ægte Originalitet, som det maa være af Vigtighed at vindicere en Digter, ved hvis Værkers Betragtning vi ikke sielden kunne behøve at erindre den nærværende Slægt om, at disse Værkers ædelste Dele allerede have levet saa længe i den danske Literatur, at en Menneskealder er henrundet siden de bleve til.

Der kunde være Spørgsmaal om, hvilken Vei her er at vælge, naar man vil udvikle hiin Egenskab ved Oehlenschlægers Poesie, og dens Charakteer overhovedet — om vi skulle knytte Betragtningen til noget af de nyere æsthetiske Systemers, ogsaa hos os indførte Maneer og Terminologie, og forsøge paa, hvorledes dens meer eller mindre bekiendte Formler lade sig anvende paa Oehlenschlægers romantiske, episke, lyriske eller dramatiske Værker? — Eller om vi skulle gaae en Vei, som kan kaldes den historisk- og kritisk-æsthetiske Konstbetragtnings? — den, der snarere empirisk og analytisk af Digterens Værker, og deres eiendommelige Natur og Beskaffenhed, søger at anvise eller hiemle dem det Sted, de have indtaget i den poetiske Konstverden, og at forklare, i hvilket Forhold de staae til en foregaaende Tids og Literaturs Betingelser? — Endeel ville maaskee i vore Dage fordre det første; men en saadan Fordring vil man her ikke finde tilfredsstillet.

Jeg har endnu ikke kunnet overbevise mig om, at nogen Digter og Konstner, som vi tør tillægge Genialitet og Originalitet — eller endog kun een af disse Egenskaber — kan vinde nogen egentlig Oplysning ved at bruges som et practisk Specimen, eller hans Værker som Exempelsamling til en eller anden theoretisk Konstlære. Denne Videnskab, efter hvilket System den endog behandles, trænger vist nok uophørlig til saadanne Exempler ved Oplysningen af specielle Sætninger i deres Anvendelse. Den mest transcendentale, eller den mest dialektiske Æsthetiker maa dog indrømme: at Konstens Værker maae være til, inden Konst-Theorien kan blive det. Ingen Digtning er nogensinde produceret, fordi Digteren havde studeret et æsthetisk System; men den enkelte Digters Værker ere Affødninger af hans egen Genius, saaledes som Naturen forud bestemte og prægede den, og saaledes som Tidernes, Tidens og hans eget Livs historiske Betingelser, hans Studier og Gangen i hans aandelige Virksomhed, i Samvirkning dannede og modnede denne Genius.

Det vilde være uvidenskabeligt, at negte den philosophiske Theorie, som man i Særdeleshed i Tydskland, og fra Kants Tid, ogsaa har anvendt paa de skiønne Konster og deres Theorie, sin Fortieneste som Videnskab. Det er en Udvidelse af Speculationen, som den nu ikke i noget System vil undvære: at anvende sin Virken ogsaa paa Skiønhedens Ideer, og paa Skiønhedsformerne i deres forskiellige Art og Natur. Men lige uafhængig bliver dog derfor den evige Konst, og enhver genial og skabende Konstner, af de med hver ny Generation omskiftende Theoriers Bygninger. Den plastiske Konstskionhed var den samme for totusinde Aar siden, som da Winkelmann første Gang belyste og fortolkede dens Væsen og Love. Dante digtede sit udødelige Værk, og Rafael skabte sine evige Billeder, Aarhundreder inden nogen Metaphysiker havde tænkt paa at bringe Poesien og Maleriet ind i transcendentale Systemer, eller at giøre Konstværkerne og deres Skiønhed til Gienstand for dialectiske Forstandsøvelser. — Det kan være værd at erindre, at man ingensteds endnu har kiendt mindre til den speculative Æsthetik, end i England — og dette Land er sandelig ikke det fattigste paa Digtere

eller paa Poesie. Men ville vi endogsaa blive staaende ved denne Æsthetiks Fædreland, saa vare ikke blot Klopstock, Wieland, Bürger, men Goethe, Schiller, Tieck og begge Skolers samtidige Tilhængere og Disciple, ældre end baade den Solgerske og den Hegelske Æsthetik.

Vi ville ogsaa hos os holde fast ved denne Konstens Selvstændighed og Uafhængighed. Vi ville søge at komme til klarere Bevidsthed om, hvorledes og hvorvidt den udmærkede Digter, fra hvis Aand og Værker et nyt og frisk Konstvæld udstrømmede i det 19de Aarhundredes danske Poesie, har grundet denne sin Indflydelse i Sproget og Literaturen. I en Tid, da saa stor en Deel, af hvad der i Aandens Verden tillagdes Gyldighed og Bestandighed, er bleven rystet eller omstødt, kan det være endnu mere magtpaaliggende at undersøge, hvad der i Folkets nationale Eiendom tilhører det som en uforgængelig Skat; og hertil maae vi regne saadanne Digterværker, som have deres Rod i Folkets Nationalitet, og som der have uforgængeligt grundfæstet denne Rod ved deres oprindelige og geniale Natur. — Ved Oehlenschlægers Værker kunne vi dertil have et saameget større Kald, som vi fra eet Synspunkt endog let kunde blive tvivlsomme om denne deres oprindelige Nationalitet, naar vi erindre, at Digteren næsten paa sin hele Bane har været det i to forskiellige Sprog. En saadan Dobbelthed lader sig for et Sprogværk i dets Oprindelighed ikke tænke. Aldrig gientager Konstens skabende Kraft den samme Production, naar den engang har faaet en Skikkelse, betinget ved Konstnerens Aand og techniske Evne. Det samme Værk kan ikke blive til to Gange. Det maa altsaa kunne lægges for Dagen, hvor og hvorvidt Oehlenschlægers Poesie er oprindelig dansk; hvorvidt den er det allene, eller i hvilke Digtarter hans Genius har skienket den danske Digtekonst de Værker, om hvis primitive og udeelte Nationalitet, ved Siden af deres selvstændige og særegne Konstværd, der ei kan blive Tvivl. Dette er en Fordring, som i Konstens hele Verden egentlig kun finder Sted ved Poesien; men det er den, som for en stor Deel ogsaa betinger denne Konsts særegne Værd og det Forhold, hvori den staaer til Nationernes aandelige Udvikling.

Om
Schack Staffeldt som dansk Digter.

I.

Blandt danske Digtere, som tilhøre Poesiens nye Æra, der i vor Literatur, som man veed, begynder med Oehlenschlæger, og naar man vil have et Tidspunkt, med Aaret 1803, findes Ingen, hvis Skiebne i Literaturen, eller i Smagens og Kritikens æsthetiske Region, har været saa egen, som Schack-Staffeldts. Er han endog i denne Henseende mindre historisk mærkværdig, og en ringere personlig Notabilitet, end Baggesen: saa frembyder dog hans Digterlivs, hidtil kun lidt belyste Historie, adskillige Træk og Egenheder, som udmærke Schack-Staffeldt fra den langt mere hyldede og navnkundige Digter, med hvem han blandt andet havde tilfælles, at han ogsaa vilde bære sin poetiske Kappe paa begge Skuldre; eller, begge vilde paa eengang have baade den danske og den tydske Musa til Elskerinder. Baggesen, der, som man veed, havde en stor Virtuositet i at være forelsket, lykkedes Experimentet overhovedet langt bedre. Schack-Staffeldt blev knap af Navn bekiendt paa Tydsklands Parnas*); men vi skylde ham ogsaa den Erkiendelse, at han dog egentlig kun vilde digte paa

*) Dette kan overhovedet siges; thi at man allerede 1793 (Neue Bibl. der schönen Wiss. Bd. 49. S. 97) havde lagt Mærke til hans Bidrag i den Bürgerske Musenalmanach, til deres meer end Hverdagsart, men ogsaa til alle deres æsthetiske og techniske Mangler — og at man 15, 16 Aar senere (1808 og 1809) i et Berlinsk Blad (Zeit. für die elegante Welt) optog et Par Leilighedsstykker og desuden nogle flere lyriske Sager af Staffeldt, med tilføiede, fra Kiel indsendte Berømmelser over Digteren: („ved ham burde det **Kløverblad af tydsk digtende danske Digtere** snart blive fuldtalligt, der er anlagt af Baggesen og Oehlenschlæger med saa stor og fortient Berømmelse") kan ikke komme i Betragtning.

Dansk[1]). At man nu vil have, at vi skulle optage ikke blot hans tydske Poesie, men hans poetiske Dilettantisme, ligesom hans paa Tydsk skrevne Dagbøger, efterladte Optegnelser og Fragmenter, i den danske Literatur — er at drive Erkiendtligheden noget for vidt.

En saadan Følelse har man tilforn ikke været meget tilbøielig til at nære og yttre i Danmark for Schack-Staffeldt. Han kunde, hverken før eller efter 1803, finde almindelig eller naturlig Indgang hos Nationen; men man har rigtig bemærket, at han altid beholdt „faa, men varme Beundrere;“[2]) hvilke han ligeledes har fundet i Sverrige, hvor Enkelte endog vilde sætte ham i Digtningsgaver ved Siden af, og i Versification over Oehlenschlæger[3]). Man har udledet det første deraf, at S. Staffeldt ikke var nogen national Digter, hvilken Beskaffenhed derhos er bleven forskiellig forklaret, og saaledes endog anvendt paa Evald; om hvem en æsthetisk Kritiker 1829 antog, at han som Digter havde „original Individualitet“, men savnede „det nationale Præg“; og, endnu 1836, at hans Digte „snarere beundres ulæste, af Nationen, end de kunne siges at være almindelig læste“; men „at deres Indflydelse med Tiden vil tiltage (?); og at alt som den danske Nation kommer paa et høiere Trin af æsthetisk Udvikling, vil den meer og meer komme til at eie Evald, ligesom den eier Holberg og Oehlenschlæger, om end ikke i saa udstrakt Betydning.“[4]) Det er klart nok, at denne Kritiker maatte gives Ret, dersom man ved en national dansk Poesie udelukkende

---

[1]) Fra 1793 lod S. Staffeldt saa at sige i tyve Aar intet trykke paa Tydsk. Først 1823 meddeelte han i en poetisk Calender (Eidora; udk. i Slesvig) nog'e utrykte tydske Digte. Om han nogensinde for Alvor har havt i Sinde at udgive sin tydske Muses, ikke meget betydende Frembringelser i en Samling: er uvist, og neppe sandsynligt.

[2]) Dr. C. A. Thortsen, Historisk Udsigt over den danske Literatur indtil 1814. S. 153.

[3]) „Swensk Literatur-Tidning, utg. i Stockh. och Upsala.“ 1813. I. S. 52. 55.

[4]) C. A. Thortsen, i Maanedsskrift f. Literatur, I. 232. (Jvf. II. S. 1–31.)

vilde forstaae den, der saaledes var oprindelig eller primitiv, at den var bleven til, uden al Indflydelse af nogen fremmed Literatur og Poesie paa Digteren; eller at hans Digtform havde dannet sig aldeles i vort Folks særegne Tankeverden, Livskreds og Sprogsphære. Da ere vel unegtelig f. Ex. Holbergs Comedier nationale komiske Digtninger (Indflydelsen af fremmede, romerske og franske, Mønstre kommer her ikke i Betragtning, hvor den ligger reent udenfor Livet og Sprogsphæren;) men knap vilde da nogen anden dansk Poet, i sin Digtnings hele Omfang, kunne kaldes national. — Men den her angivne Egenskab udtømmer ikke Begrebet om Digterværkers Nationalitet. Imedens den ved en, al ideal og tillige al historisk Udvikling af Konsten ophævende Begrændsning, vilde ophæve Poesien selv, bestemmer og vurderer den ikke tilstrækkeligt og konstrigtigt *een* væsentlig, uundværlig og afgiørende Betingelse for en Digters nationale Charakteer; nemlig, at han i og **ved** sit *Sprog* er national.

Man vil ikke kunne tænke sig nogen udmærket Digter, der tilhører en dannet Tidsalder, uden at han — i Forhold til denne Tids hele æsthetisk-linguistiske Dannelse og til sit eget poetiske Genie og Talent — maa være *Herre over Sproget*, hvori han er Digter. Dette Udtryk udtømmer egentlig hele Fordringen, vi fra den Side kunne giøre til den poetiske Konstner. Sproget, der hos Digteren er Konstens Middel, maa ikke lægge ham Hinder i Veien for Konstværkets Tilbliven, saa lidt som for dets Modtagelse og Nydelse af Folket. Tværtimod er det Digteren, som for en stor Deel er kaldet til at være Sprogets Skaber og Danner. Under hans Phantasie og Fremstillingsevne maa det bøie sig frit, utvungent, naturligt; men det vil tillige fulme og udvide sig ved hans Ideer; det vil fyldes med Kraft, Rigdom og Velklang i samme Forhold, som Digterens Genius former ædlere, skiønnere og rigere poetiske Skikkelser. Dette vil ikke skee, dersom Digteren ikke, baade i sin Aand, i sin Sprogkraft og Sprogcharakteer er *national*, eller nær beslægtet med Folket, som han tilhører. Digteren er, af alle Konstnere, den, som klarest maa reflectere ikke allene sin Nations Aand og Liv, men begges Afpræg i Modersmaalets ægte Charakteer og Tone; begge

Dele naturligviis under Betingelse af den poetiske Charakteer, der bestemmes ved Digterens egen Genius; anderledes hos den komiske eller humoristiske Digter, end hos den episke eller tragiske; anderledes hos Holberg eller Baggesen, end hos Evald eller Oehlenschläger. Saaledes har altsaa Poesiens Nationalitet i ethvert levende, i en egen Literatur blomstrende Sprog, ogsaa i dette selv en indvortes Betingelse eller Livskilde, der vil strømme dybere og stærkere hos Digteren, jo mere han har optaget af dens Vælд; jo inderligere han har levet med sin Nation, i og for sit Fædreland; ikke blot paa Samtidens Standpunkt, men ogsaa ved at leve med Folket i dets ældre og nyere Historie, i enhver charakteristisk Yttring af Nationalaanden; ved Fortrolighed med den oprindelige Folkepoesie, Viser og Ordqvæder (Ordsprog); ved at nedstige til Folkets Sagn, Skikke, Sæder, Almueliv osv.

En saadan poetisk Nationalitet opnaaer vel ikke enhver Digter i lige Grad; den er heller ikke hos Enhver, som besidder den, af samme Art og Natur. Man tænker sig den overhovedet mest concentreret og stærkest udpræget hos Epikeren; men undværes kan den ikke af nogensomhelst Digter, dersom han ikke meer eller mindre vil blive fremmed for det Publicum, den Verdenssphære, den Deel af Menneskeslægten, hvis aandelige Liv og Cultur har været en oprindelig Betingelse for hans Poesie og hans Konstevnes Udvikling. „Om man endog med Rette siger, at den hele Verden, saavidt Tanken og Phantasien naaer, er Digterens Hiem, saa har han dog kun eet, ved Sproget betinget Fædreland.“ Det er ikke Landet, eller Sproget, der gior ham til Digter; men det er Sproget, der betinger Yttringen af hans Productionskraft; det er det eneste, det absolut nødvendige Organ, giennem hvilket Digteren modtager Ideerne og giver dem det symbolske Liv — det eneste Organ, hvorved en aandelig Forening imellem den digtende Konstner, og den Verden, hvori han lader sine poetiske Skikkelser fremgaae, kan blive muelig.

I Poesien, ligesom i den hele øvrige Konst, kunne vi finde enhver almeengyldig Sætning historisk bekræftet. Saaledes see vi Sprogets Udvikling og Forædling uadskilleligt knyttede til

Poesiens, og overalt finde vi Sprogets Genialitet og Nationalitet i udmærket Grad tilstede hos ethvert Folks store og originale Digtere: ja saa at sige i et næsten bestemt Forhold til den Deel, enhver Digter har havt i at bringe Konsten videre hos sin Nation, og i et Forhold til den Storhed, Rigdom, Dybde, Kraft, Adel, Reenhed og Mangfoldighed, som enhver Digters særegne Genius besad. Hvor forskiellig er ikke Nationaliteten hos Klopstock, Schiller, Goethe? — og alle Tre have havt en uberegnelig mægtig og afgiørende Indflydelse, ikke mindre paa Tydsklands Sprog, end paa det tydske Folks Poesie og æsthetiske Dannelse. Lignende Exempler hos os selv fattes ikke; omendskiøndt de just ikke ere parallele. Jeg vil et Øieblik blive staaende ved Evald.

Denne Digter har man, som ovenfor bemærkedes, i nyere Tid meer end eengang frakiendt Nationalitet; vi ville ogsaa gierne give den anførte Kritiker Ret i, at en af de charakteristiske Egenskaber ved Evalds Poesie „det veemodigt-Sentimentale" (han tilføier endnu „det Høie") langt fra ikke hører til dem, hvormed den danske Nation i Almindelighed sympathiserer; hvorimod „en diærv Forstandighed, oplivet ved et eget Hang til det Tørre, en jævn og rolig Følelse, der heller yttrer sig i Handling, end i Ord" tillægges vor Nation som et af dens Særkiender. Man maa dog i dette, som i flere Tilfælde, ikke glemme, at et Folk har sine Udviklingsperioder, ligesom dets Poesie; at Evalds Betydning og Virkning som lyrisk Digter, dog hverken var udelukkende indskrænket til det Sentimentale, eller til den religiøse Idee, hvortil en nyere æsthetisk Kiendelse begrændser den*). Men her vil jeg i Særdeleshed holde

*) „Det Universelle, Ideen i Evalds Individualitet, er Religionen; det er den, som opfylder hans Subjectivitet, og toner tilbage fra den. Hans Harpe var en Davidsharpe, ingen Pedalharpe; men derfor kunde han ogsaa kun spille i een Toneart; hans lyriske Aand havde en stærk Intensitet; men kun et lidet Omfang." (Heiberg, om lyrisk Poesie. Intelligensblade. III. S. 45.) Forf. har dog her glemt den nationale Idee, Patriotismen, der var ligesaa mægtig, om ikke ligesaa herskende i Evalds Lyrik, som Religionen. Heller ikke er det rigtigt, at hans Harpe kun havde een Tonart. Det er ikke allene

mig til Evalds poetiske Sprogform. Det kan i vor Tid endnu mindre, end i Digterens Levetid, undgaae et noget opmærksomt Blik, at ligesom Evalds hele poetiske Dannelse fra Begyndelsen udgik fra en stærk Indvirkning af Klopstock, saaledes blev hans Sprog ikke frit for, i visse Digtninger at minde om dette hans yndede Forbillede, ved et Slags klopstockst Maneer; heller ikke var det frit for en ikke ganske sielden Brug af visse tydske Ord og Sprogvendinger. Dog bliver dette hos Evald kun enkelte Pletter, som undertiden formindske Reenheden i hans Sprog — en viebliklig Misklang, der saarer det danske Øre, uden at frembringe nogen heel Disharmonie, og uden at tilintetgiøre det almindelige Indtryk, Digterens linguistiske Charakteer efterlader sig: en paa vor ældre Sprogform i bunden Stiil, fra første Halvdeel af det 18de Aarhundrede, oprindelig grundet Charakteer, (man gienkiender den let, f. Ex. i en stor Deel af „Adam og Eva") hvis Danskhed er umiskiendelig; men som ved Evald, den første alvorlige danske Lyriker, brød sig en egen Bane, og dannede en Overgang til det nyere danske Digtersprog, saaledes som vi kiende og kunne forfølge det fra 1770 til 1803. Evalds Sprogpletter gribe saaledes ikke ind i Væsenet eller Heelheden af hans Sprog; de ophæve ikke dets Nationalitet; er denne i enkelte Momenter svagere, saa er den i langt flere, og overhovedet, saa afgiort, undertiden saa stærk og ægte, at den endogsaa hæver Sprogformen til at blive classisk.

Schack Staffeldt maa vi betragte under langt andre Forhold, end Evald, der saa at sige først maatte lægge den Grundvold, hvorpaa nyere Digtere have bygget. Hans Samtid i Danmark var endnu langt fra at være moden for den høiere lyriske Aand, som han vakte i Poesien, eller for den friere, ædlere, over

---

flere af de „eminente lyriske Steder" i hans Dramer, som Heiberg selv tilkiender Evald, der modsige dette; men der gives, som bekiendt, baade i „Balders Død" og i „Fiskerne" enkelte smaa poetiske Ædelstene, enkelte Frembrud af en lyrisk Muse, hvis Tone er saa begeistret stærk, hvis Aand er saa kraftig og hvis Klang er saa reen, at disse lyriske Stykker endog nærme sig den objectiv-plastiske Charakteer, der ellers er saa ualmindelig hos Evald.

Prosastilen mere hævede Sprogform, som han skabte. Man saae det, selv hos hans samtidige beundrende Efterlignere, hvor lidt de forstode at modtage og lade sig inspirere af den poetiske Aand, der levede i mange af hans Digte; og at de snarere lode sig vildlede af hans Feil, end de kunde holde Skridt med ham i hans Fuldkommenhed. Imidlertid havde Evald ikke levet og digtet forgieves; hvor kort endog hans Digterliv var, og hvor lidt det blev ham mueligt, i en sønderreven, sørgelig og uhyggelig personlig Tilværelse, at tilkæmpe sig en meer end fragmentarisk poetisk Udvikling, eller en klar Bevidsthed om sit Digterkald. Hans Poesie, naar man overskuer den i sin Heelhed, kan forekomme os som ædle Brudstykker, halv opførte Søiler, enkelte skiønne architektoniske Studier og Ornamenter, der ikke kom til at anvendes i en heel fuldendt Bygning. Men dog gav Evald et Stød til den charakteersvage eller conventionelle Poesie, hvilket forplantede sig, en Tid mindre mærkeligt, men aldrig ganske uden Spor, giennem den Baggesenske Digterperiode (1785—1809.) Man saae, hvorledes endogsaa denne Digter, hvis egentlig poetiske Sphære var Vittighedens og den lette, smidige, lunefulde Skiemt, lod sig af Evald, ja endog af dennes første tydske Mønster, Klopstock, der længe overlevede sin danske Discipel, henføre til høiere lyrisk Digtning, hvori Baggesen i enkelte Retninger vel kunde blive heldigere, end i andre, men aldrig var genial. Evalds Digtning var (uden at den med Bevidsthed vilde være det) et Slags Opposition imod Lærdomspoesien og den ideeløse, rhetoriske danske Poesie, i sin tidligere Form (1760—1785;) men denne havde allerede vundet en temmelig fast Grund, hvorfra den heller ikke lod sig fordrive ved Vittighedsdigtningen, der fra Wessels Tid sluttede sig til den gamle, indfødte danske Smag for det Komiske, for Skiemt og Satire, og i Baggesen, eller i denne Digters rigere, mere naturbegavede Halvdeel fandt et nationalt Middelpunkt.

Hiin rhetorisk docerende og belærende, allegorisk-lærde, moralsk-reflecterende, og satiriske Poesie — en Overgangs-Production, der ligger imellem den virkelig poetiske Konstsphære og Prosaformens Tankeverden — havde i Perioden imellem 1760 – 1785

holdt sig til den egentlige didactiske, til en mattere lyrisk-elegisk Form, eller til den malende og beskrivende Poesies, i Længden altid trættende, som oftest ideeløse Compositioner. Efter Evald, og ved det nye, oplivende Fremstød som Baggesens Lune og Vittighed gav Smagen i Danmark, ligesom ved den vedvarende fremmede, snart franske, snart tydske Indflydelse, fik ogsaa den rhetorisk-conventionelle Digtning et andet lettere Sving i Danmark. (1785—1800.) Den tabte meer og mere af sin tidligere Natur; fra at være tung, eensformig, trættende alvorlig, men stundom ogsaa vægtig, tankerig, nærende for Betragtning eller Opbyggelse — blev den flygtig, tankelet, ordrig og ordspillende; vidtløftig klynkende, affecteret tungsindig, eller tom, ubetydelig, triviel, eller latterlig indbildsk. Den klædte sig i mere lyriske Versformer, af Elegier, Heroider, saakaldte Oder, eller patriotiske, moralske, høitidelige Strophedigte, som kun i den metriske Bygning adskilte sig fra de ældre Læredigte i alexandrinske Riim m. m. Endelig gik den ogsaa over til Romanzerne og Balladerne, ja til Viser og Selskabssange. Overalt skulde en forstandig, praktisk eller moralsk Lære eller Læresætning, en Advarsel, Formaning eller Opmuntring til en ung uskyldig Skionhed, en haabefuld, ufordærvet Yngling, eller en forstandig Klogskabsregel og Maadeholdsforskrift for den Ældre, ligge paa Bunden — eller paa Overfladen; thi flad og tynd var den store Majoritet af den Tids danske Vers. Dog skulde selv deres allertrivielleste Deel, de virkelige Leilighedsviser, ved Fødselsdage, Bryllupper, Bäller, Høstgilder, Polsegilder, Klubgilder, o. s. v. gaae og gielde for Poesie, og som saadan indtage deres Plads i aarlige poetiske Calendere, „Nytaarsgaver for Damer", og hvad Navn man ellers gav disse temmelig duft- og farveløse æsthetiske Blomsterudstillinger. Dette er ikke uden historisk Betydning; thi Beskaffenheden af disse danske Muse-Almanakker giver os ikke allene en Maalestok for den Tids Poesie, men sætter os tillige paa Standpunktet af dens æsthetiske Kritik; og man maa sige, at var Poesien overhovedet vandet, mat, blodagtig, eller reent prosaisk-triviel — saa var den dog i det mindste i enkelte Undtagelser (og at saadanne ogsaa gaves

i den her omtalte Periode, maa engang for alle være erkiendt) bedre end den æsthetiske Kritik, der var reent uden Hold, uden philosophisk Underbygning, uden logisk Klarhed, og træffende Skarphed — med eet Ord, selv i høi Grad ukritisk, eller endog en reen Nullitet. Thi om den endog undertiden hverken fattedes Stofrigdom, eller en vidt udstrakt Kundskabs- og Lærdoms-Basis, saa led den af en dobbelt, lige ulægelig Svaghed, der giorde den slov og uden Virkning; eller giorde det til en blot Hændelse, et Lykketræf, om den undertiden kunde fælde en rigtig Dom*). Det var nemlig overhovedet denne Kritiks falske Princip, at et Digt fornemmelig maatte bedommes fra den reelle og logisk-stilistiske Side, eller i dets oratoriske Enkeltheder, ikke i den æsthetiske Totalitet, eller fra Konstens og Skionhedens ideelle Standpunkt; det var tillige Kritikens utrolige Slaphed, hvorefter ethvert nok saa trivielt, nok saa upoetisk Vers, naar det ikke stødte alt for foleligt imod prosaisk Forstaaelighed, mod Grammatikens, Syntaxens og Stiillærens Regler, kunde være mere eller mindre berommeligt — det var saadanne kritiske Principer, som i hiin Periode maatte blive Poesiens Kræft.

Efter Grundsætninger af den Art kan det heller ikke undre os, naar vi stode paa lovlige Feilgreb og forunderlige Sammenstillinger i den Tids poetiske Skatkamre. Til disse horte ogsaa Maanedsskriftet Minerva, der længe var af ligesaa stor historisk Mærkværdighed og Betydenhed for vor Prosa-Literatur, som det tillige var — hvad ogsaa Rahbeks Tilskuer blev — en almindelig Markedsplads, hvor bedre og slettere poetiske Varer, lige til det usselste Pialtekram, bragtes til Torvs. Her stode vi ogsaa netop paa et af de underlige Særsyn, hvorpaa en ukritisk og smagløs Redaction gav saa mange Exempler; et Særsyn, der med den mest uventede Overraskelse allerede 1792 bringer os i Berøring med den lyriske Digter, som vi noget

*) En saadan Dom kan man ikke sielden f. Ex. finde over den Tids Poesier fra den logiske Side; eller over deres Sprogcharakteer, over Versificationen, og overhovedet over formelle Enkeltheder. Om den poetiske Heelhed og Idee, eller om en almindelig Konstlære og Poetik, havde man knap endnu nogen Forestilling.

nærmere vilde betragte. — Minervas Udgiver havde i dette Aar overkommet nogle af Schack-Staffeldts tidligste danske Ungdomsdigte. Han studerede paa den Tid (1791—93) i Goettingen, og havde, som vi ovenfor saae, der ogsaa begyndt at digte i det tydske Sprog, hvilket man dog (skiøndt der endogsaa har været Uenighed om hans Fødested) vist nok ikke, i Følge hans egne Yttringer, bør betragte som hans Modersmaal*). Hvorledes den unge Lieutenant, der i Kiøbenhavn havde faaet militair Opdragelse, ved det tydske Universitet forberedede og begyndte sin videnskabelige og æsthetiske Dannelse, ved Siden af andre Studier, som efter hans Hiemkomst førte ham ind paa en practisk Embedsbane, er hidtildags ikke bekiendt. — I Goettingen vare for længe siden de sidste Eftervirkninger af det i den tydske Literatur berømte og følgerige Digterforbund, under Klopstocks Ægide, (fra A. 1772—1774) forsvundne. Kun Bürger, en blandet poetisk Natur, svævende imellem Kraft og Følelse, imellem Idealet og Sandseligheden, imellem Konstens Begeistring og glødende Lidenskab, stod tilbage fra den tidligere goettingske Digterperiode — men ved sin egen tragiske Digterbanes Ende. Han har maaskee ikke været uden personlig Indflydelse paa den begavede danske Yngling, der allerede i Goettingen fulgte begge Musers Kald; ja endog paa Tydsk, men mat og stivt, besang Bondefrihed og

*) Tydskland tilskriver han sin aandelige og poetiske Dannelse (i Fragmentet „An Germania": Saml. Digte. II. 399). „Und so muß ich auch dir noch angehören, die meinen Geist zum Leben neu gebar." — I Nyerups Forfatterlexikon angives hans Fødselsdag (31. Marts 1770) ligesaa bestemt, som hans Fødested (Kiøbenhavn), hvor han jo ogsaa erholdt sin militaire Opdragelse paa Landcadet-Academiet. — Hvorledes man i øvrigt vil forene disse Digterens egne, hinanden modsigende Ord, som han skrev i sit 19de Aar: „Endelig, at jeg, **som dansk Mand**, bør offre mere til Fædrelandet, og mindre til Germanien — og „Jeg, **der selv er født i Tydskland**, hædrer det Store og Gode i alle Skikkelser:" (Samleren, et Ugeskrift. Kbh. 1789. S. 91. 94.) er her ikke Sted til at undersøge; ligesom det overhovedet bliver mere ligegyldigt, siden det dog er afgiort, at S. Staffeldt ved sin Ungdomsdannelse blev dansk, og at det var dette Sprog, hvori han fortrinlig vilde være Digter og udviklede sin poetiske Productionskraft.

Trykkefrihed i Danmark.*) Men Schack-Staffeldts lyriske Digte fra 1792 røbe dog i begge Sprog intet mindre end en Efterklang af Bürgers. Snarere har han vel modtaget nogen Indvirkning af den saakaldte „Sturm und Drang"-Periodes" Digtere, ligesom af den sentimental-philosophiske Tonart i den tydske Poesie; hvorimod senere en mystisk (maaskee ogsaa nyplatonisk) Speculation er bleven een af Grundkilderne til hans poetiske Ideeliv, ligesom han fandt en anden i den spanske og italienske Lyrik.

Man erkiendte i Tydskland, ikke uden kritiske Reservationer, at de Staffeldtske Digte i Bürgers poetiske Calender (1793) stode over Almanakdigternes sædvanlige Hverdagssnak, og „viste hen til sublime Ideer"; eller, at de „røbede en virkelig poetisk Aand; men som snarere endnu drømmer vildt og uordentligt, end digter med Smag" Endskiøndt denne Kritik dømte efter andre Grundsætninger end Nutidens, seer man dog, baade at den strax i Schack-Staffeldts første Ungdomsarbeider er bleven opmærksom paa en ikke almindelig lyrisk Digternatur, og at den heller ikke kunde overse de samme tidlige Mangler, Dunkelhed, Svulst og Haardhed i Udtrykket, Maneer og overlæsset Rigdom i Colorit, trættende Vidtløftighed i Foredraget — med eet Ord den samme Kamp imellem Aand og Skiønhedsform, der skinner igiennem saa stor en Deel af Schack-Staffeldts Digte fra en modnere Alder. Ville vi, ved Siden af hans første tydske Ungdomsarbeider, stille de tidligste danske, som han fra Goettingen sendte hiem til Fædrelandet: saa blive vi let vaer ogsaa i dem, hvor usikker i Formen, hvor lidt correct i Smag og æsthetisk Dannelse han endnu var. Men, selv under Svulst og Uklarhed i Tanken og Umodenhed i Konstnerevner, see vi dog en Digter i det danske Sprog, der ikke kunde tilhøre den bekiendte Melkemads- og Vandsuppe-Periode i vor Digtekonst imellem 1790 og 1800 — en Digter, hvis Poesie maatte eie et indvortes Livsvæld, et eiendommeligt og idealt Princip for den Stoffet formende Digterkraft, om endog dette Princip endnu var i sin første Spiren. — Allerede i Vers, som de efterfølgende, vil man i det mindste, selv under en voldsom Kraft-

*) Minerva, Kbh. 1792. I. S. 127.

anstrengelse for at sammendynge, ikke skionne, men uhyre Phantasiebilleder, faae Ahnelse om, at Schack-Staffeldt neppe kunde komme til at tælles blandt den øvrige danske Digterflok i hiint Decennium — hverken den alvorlige, eller den fiasende — thi, med Baggesen tog ogsaa komisk Skiemt og poetisk Spøg Afsked for en Række Aar med Danmark, hvor da overhovedet kun den noisomme og tamme Vittighed, og den fiasende eller den frivole Spøg blev tilbage. Et af de allertidligste danske Digte af S. Staffeldt „Tilbagevendelsen“ (Minerva 1793, I. S. 244) har i Begyndelsen disse Linier:

„Lad ældehærdet Klippe ryste,
Lad Oceanets Fængsel briste;
Lad Skiebnens store Kiæde brækkes,
Af Lynet Jordens Axe slækkes:
Lad Stiernerne, lig visnet Løv,
Fra Himlen falde ned i Støv,
Og Stormen, paa Kometers Veie,
Den døde Maanes Aske feie:
Lad, med opreiste Flammelokke,
Kometer ud af Banen rokke,
Og, bristende i blinde Møde,
Med brusne Kloder sammenstøde:
I Undergangens Flammeflod
Fortæres Verdners dybe Rod;
Den sidste Time vanker, hviner,
Imellem rygende Ruiner.“ o. s. v.

Dersom nu Smagens Dommere 1792 reent havde forkastet saadanne Staffeldtske Poesier: saa vilde dette ikke været meer, end fuldkommen consequent; men hvad giorde de? — De optog, baade i Minerva, i Nytaarsgaverne og andre Samlinger, flere Aar igiennem hans heterodoxe Sonetter, Elegier og andre lyriske Sager. Ja, umiddelbart efter det himmelstormende og mystisk sluttende Digt, hvoraf nogle Linier meddeeltes, læser man en Vise til en eller anden god Huusfrues Fødselsdag, der begynder med disse Strophер:

„Medens Krigens vilde Luer
Rase baade fiern og nær,
Saften af de franske Druer
Er det Blod, som flyder her.

Medens i Trompeter stødes,
For at trampe Frihed ned;
Held os, Held os, at vi mødes
Her i gylden Roligheb!

Medens nogen Armod gyser
I en Vinter kold og fæl,
Medens mangen Moder fryser
Med sit spæde Barn ihiel:
Medens Havets tusind Munde
Sluge mangen Sømand ned:
Held os, Held os, at vi kunne
Sidde her i Sikkerhed!

Uagtet man vel endnu i vore Dage lader trykke Leilighedsviser, hvori der ikke er mere Poesie, end i denne, vil man dog ikke let være saa ubehændig, i en Selskabssang, der skulde være munter, at forjage, i Stedet for at vække Glæden ved stærke Billeder af en Hiertet sønderrivende Nød og Elendighed; og uagtet det ikke hermed er sagt, at den hele danske Poesie fra hiin Tid maa bedommes efter en saa usel Prove: maa denne dog, paa vort Standpunkt i æsthetisk og videnskabelig Udvikling, især forundre os ved Stedet, hvor den er anbragt. At Minervas Udgiver kunde stille S. Staffeldts vildt stormende Ungdomspoesie ved Siden af en Vise, hvori Poeten lader den platteste prosaiske Egoisme celebrere den gode Kones Fødselsdag, uden at ahne det besynderlig ironiske og parodiske Forhold, hvori han bragte de to Producter: giver os allerede et Begreb om, hvorledes det stod til med Smagsdannelsen og Kritiken i Danmark 1792. — Umueligt var det, at Schack-Staffeldt i dens Sphære kunde udvikle sin egen Digternatur; og selv dens tidlige Barndom og Ungdom robede en eiendommelig, skiondt umoden, sig selv endnu ikke bevidst Digtningsevne, der ikke kunde losrive sig fra Svulst og Uklarhed i Tanken, eller befrie sig for en overlæsset Byrde af chaotiske, formlose Phantasiebilleder. Maaskee dog netop enkelte af Digterens tidligste lyriske Forsøg vise os de første svage Skridt paa en Vei til større Reenhed i den indre poetiske Formdannelse, end han under sin høiere Udvikling overhovedet kunde opnaae. Som et saadant Fragment af S. Staffeldts

Ungdomspoesie fra Goettingen, (det er fra 1792 og endnu tidligere end Tilbagevendelsen") ere Slutningslinierne af „Digteren, en Rhapsodie", ikke uden charakteristisk Præg af hans første, endnu halv drømmende Opvaagnen i Konstens ideale Hiem:

„Naar Helios i Havets Skiød
Sin Fakkels gyldne Flamme slukker,
Og Søvnens Gud i himmelsk Fred
Den tause Lidende indvugger;
Naar Drømmene med tvivlsomt Blik,
Nedsvæve paa Selenes Straaler,
Og dryppe Guders Nektardrik
I Søvnens lethefyldte Skaaler;
Naar tunge Sky-Colosser sig
Fra Biergets mørke Lunde vælte,
Med Maanens Lys — Gravlampen liig
I Mausolæet — sammensmelte;
Naar underfulde Syners Tal
Da for hans drukne Øie svømme,
Og Længsels Røst med frygtsomt Kald
Fremlokker fierne Tiders Drømme;
Naar Anelsen, bag Stierners Lys,
Hvor Haabets Vinger frygtsomt falde,
Forraader ham et Paradiis,
Hvorhen ham Fædres Siæle kalde:
Da knæler han — som Offerrøg
Opstiger stille Damp fra Engen —
Ved Roden af en hellig Eeg,
Andægtig rørende ved Strængen;
Og ved dens første, svage Lyd
Hans Aand i salig Gysen bæver,
Indtil den fri, til Guders Fryd,
Paa Harmoniens Hav bortsvæver." *)

Man kiender allerede her Schack Staffeldts lyriske Tone i dens mildere Sværmeri, og hans Begeistring for Poesien; skiondt man hverken efter disse, eller andre lignende og lige ungdommelige Arbeider, vil faae en rigtig Forestilling om den Retning, hans

*) Minerva. Sept. 1792. S. 378. 379. Det kan ogsaa af den Grund være værd, at meddele disse Prøver af S. Staffeldts Ungdomspoesie, da Hr. Liebenberg har udeladt begge her anførte Stykker af sin Udgave af Digterens samlede Værker.

Aand siden tog, eller den Udvikling, hans Digterevne naaede. Følger man denne historisk, da seer man, at det var under hans anden Udenlandsreise, under fem Aars Ophold (1795—1800) i Tydskland, Italien, Frankrige og flere Lande, at han grundede sin fuldstændige Aandsdannelse. Det var under en saa lang og fuldstændig Afbrydelse af Forbindelsen med al Danskhed, at han i sit Indre optog de Ideer og dannede sig den Verdens- og Konstanskuelse, hvoraf han siden, med en fortrinlig til dette Indre, til sin egen Siæls Virksomhed indskrænket Production, formede sin lyriske Poesie. Dog vilde han hverken under denne Isolering fra Danmark, eller efter sin Hiemkomst, afbryde Forbindelsen med det danske Publicum og den danske poetiske Literatur — endskiondt hans Digte vedbleve at være egne, usædvanlige, i det Hele kun lidt bemærkede Phænomener. Men ogsaa det Usædvanlige har sin Tiltrækning; i de poetiske Calendere modtog man enkelte staffeldtske Digte som et Slags halv fremmedt Kryderi; en og anden stemmegivende Literator beromte, hvad man nogenlunde begreb; men hverken Abrahamson, Nyerup eller K. H. Seidelin vilde dog taale hans udanske Svulst.

Det var imidlertid langt fra, at Digteren i sin første Konstperiode (som slutter med A. 1804, da han udgav sin tidligere Poesiesamling) altid var sig sin Natur bevidst, eller fulgte sin egen Genius i dens eiendommelige lyriske Charakteer: heller ikke kan man med den Sikkerhed, som hos endeel andre Digtere, angive ethvert Stadium eller enhver ny Retning paa dens Udviklingsbane, da nærmere Aarsangivelse fattes ved de allerfleste Digte i denne Samling, saa vel som i den nyere (1808.) Men det bliver dog, ved at giennemgaae, saavel de førstnævnte Digte, som de tidligere, adspredt trykte, (1792—1803*) tydeligt

*) Poulsens Nytaarsgave for 1805 var det sidste Sted, hvor S. Staffeldt lod trykke enkelte danske Digte. Allerede i December 1802 havde Oehlenschlægers første „Digte", bebudet det Jordskiælv, der snart skulde ryste den hele danske Poesie fra det 18de Aarhundredes Slutning. Virkninger heraf udeblev heller ikke hos S. Staffeldt; en af dem var Udgivelsen af et heelt Bind utrykte Digte. Han vilde hævde sig Plads og Rettighed som tidligere romantisk Digter i Danmark.

nok, at ogsaa Schack Staffeldt i denne Periode har modtaget Indvirkninger af Tidens forandrede Tone, og af andre, danske eller udenlandske Digteres Maneer. Saaledes vilde han allerede tidligt, i Goettingen, forsøge sig i den Wielandske halv romantiske Tonart i det ridderlige Epos („Tamira og Rizamor" — et mislykket Fragment, som han dog endnu 1802 lod trykke.) Han forsmaaede heller ikke ganske den sentimentale, eller den elegisk-klynkende Tonart, hvoraf man 1790—1800 hørte en evig Gienklang og Efterklang i vor Poesie, og hvori bl. a. den Tids yndede Mode- og Dame-Digter P. H. Haste havde indøvet sig (f. Ex. „Erindringer", „Gienkomst", „Englene i Hytten",*) og nogle fl. Stykker.) Hvad der endnu mere maa forundre, ja næsten forbause os: vi kunne endog træffe Baggesenske Influenzer blandt de tidligere S. Staffeldtske Poesier. Saaledes har „Rigsdagen i Helvede" (1804, S. 203) aabenbart en stærk Efterſmag af Baggesens komiske Fortællinger — og ikke blot i Formen; men en Smag, der heller ikke noget Øieblik lader os være uvisse om, hvor ægte denne Tillavning er, og hvor lidt det klæder S. Staffeldt, at ville være vittig-satirisk. Endelig, ligesom han ogsaa forvildede sig i Cantaternes og Festdigtenes Region, hvor hans lyriske Muse reent led Skibbrud (f. Ex. „Fredens og Frihedens Fest", Cantate, fra 1794) saaledes gav han sig, med saa mange Andre, (efter 1780) ud paa Romanzens og Balladens moderne, udjævnede og magelige Gangsti, som man havde anlagt i poetiske Dale og Lunde for Tidens Smag, der var bleven alt for fiin til at betræde den gamle engelske, skotske eller nordiske Balladepoesies ubanede Bierg- og Skovveie.

Ogsaa S. Staffeldt prøvede paa at moderniſere, baade den skotske, og den nordiske Folkeviſes Naturpoesie. „Emmelina" f. Ex. efter en skotsk Ballade, er lige saa langt fra at give os nogen Foreſtilling om Originalens naive Charakteer (allerede Navnet klinger modernt og affecteret), som om den skotske Nationalitet. Det er en udvasket og mat Copie af den Bürgerske Romanzedigtning, som i det mindste i sin Art havde en Kraft og

*) Poulsens Nytaarsgave. 1803. Man kunde friſtes til at spørge: er det ikke en Feiltagelse, at S. Staffeldts Navn her er sat, i Stedet for Hastes?

Originalitet, der (fornemmelig i Lenore) blev uopnaaelig for Copiisternes Legion. I „Jægeren“ have vi derimod et andet Mønster af lignende Stof: den af Nemesis grusomt straffede Forforer, hvis Piil, tilligemed den Forførte, dræber hans eget Barn. — Det var heller ikke blot den Tids tragiske, rædsom-gyselige, men ogsaa dens mildere, melancholsk-idylliske Tone i Romanzen, som Digteren dengang vilde tilegne sig og lempe sig efter (f. Ex. „Jertegnet“). Paa samme Maade er „Agnar og Aslaug“ ganske i Smagen af den bekiendte Ballade- og Romanze-Poesie, der fabrikeredes i Kiøbenhavn i Aarene 1785—1800. Ja, hvad man neppe skulde formode, han har endog i sin senere, fuldkomnere Digterperiode, ikke forsmaaet den uægte, eller modernt maniererede Romanzedigtning. Med enkelte eiendommelig Staffeldtske Skiønhedstræk, er „Elskovsbaalet“ (1808) dog intet meer eller mindre end en upoetisk Hverdagsballade, i det forgaaende Decenniums affecterede Tone. — I en friere, mere eiendommelig Stiil ere derimod enkelte andre af Staffeldts Romanzer fra begge Perioder; f. Ex. „Troubadouren“ (maaskee en af de smukkeste); „Naturdatteren“, hvor et ikke meget delicat Stof er behandlet usædvanligt naivt; „Den hellige Therese“, hvor Schack Staffeldts religieuse Mystik virkelig har begeistret hans Poesie, skiøndt under en mindre reen eller fuldendt Form, end man kunde ønske. „Roserne“, (1808), hvis Stof hører til det skiønneste i den Art, man kan finde, minder i sin Behandling om Schiller. Eiendommelig for S. Staffeldt er „Kong Hadding“ (1808. S. 305.) Dette Digt er, hvad Forf. ogsaa har kaldt det, „et Eventyr“ i metrisk Form, meer end en Ballade.

Saaledes var det overhovedet med denne Digter, hvor han vilde gaae over Grændsen af det reent lyriske, eller bringe det i nogensomhelst Forbindelse med et episk Element. Det fattedes ham ikke paa en Anelse om dettes Natur; heller ikke paa Talent til at modtage Indvirkning af Andres Digtninger i Romanzeformen, (snarere end til at danne sig en egen episk-lyrisk Stiil) og at omforme eller modificere hiin Virkning meer eller mindre efter sine egne Ideer eller indre-Digterbilleder. (Tydelig nok er en saadan Virkning f. Ex. i „Havmanden og Fiskerinden“; endnu

tydeligere i „Juledød", hvor Goethes „Erlkönig", og i den sildigere „Jomfruen og Guden", hvor „Die Braut von Corinth", vare Forbilleder, der fremstillede sig, om end ikke umiddelbart, for hans Digterphantasie.) Men hvad der i den Art af poetisk Virken overhovedet fattedes Schack Staffeldt var den geniale Syne til at danne det objective Billede, rent og isoleret fra hans lyriske Individualitet. Denne var ikke allene saa mægtig i hans poetiske Natur, men han havde fra tidligere Aar vant sig til, saa ubegrændset at hylde og give efter for enhver, nok saa vild og sværmende Fordring af hans Naturdrift: at han ligesaa lidt kunde opnaae den klare, rolige, episk-objective Beskuelse, eller selvbeherskende Kraft til at præge den i nogen reen og plastisk Skikkelse. Enten han vil fortælle, beskrive, male, fremstille et Væsen i Handling, eller en Charakteer i dramatisk Opfatning — allevegne møde vi den samme stormende, svulmende, sværmende, grublende, i sig selv fordybede, eller ved en evig fortærende Giæringsstrid sønderrevne — men med vild og fortvivlet Kraft mod sin Undergang kæmpende, Digteraand; hvis Production derfor næsten altid viser sig som en Kamp paa Liv og Død med de poetiske Ideer, som den er sig bevidst at eie, men som ere den for mægtige, for overlegne, for gigantiske til at den kunde forme dem til fuldendte Konstskabninger. S. Staffeldt havde meer af det Sublime og Stærke, end af det Dybe og Klare i Phantasiens Kraft; mere Poesie og Mystik i sin Speculation, og mere Ideerigdom og Tankegiæring i sin Digtning, end det var ham tienligt, for at opnaae den Grad i poetisk Konstnerdannelse, hvortil hans Genius og Talent syntes at kalde ham. Derfor var han sædvanlig mindst heldig, jo mere han vilde udvide Omfanget af sit poetiske Stof (f. Ex. i „Camoens", en lyrisk-dramatisk Scene uden al indvortes Eenhed.) Derfor findes ogsaa blandt hans lyriske Digte heller ikke faa, som egentlig ikke ere andet, end en Række af psychiske Billeder, med voldsomt overspændt Udtryk og skærende stærk Colorit, af pathetiske Skildringer, eller af Kraftsprog og ethiske Betragtninger, der mechanisk knytte sig, Led efter Led, til hinanden. Læseren maa da, med en ofte pinlig Anstrengelse, følge Digteren fra den ene opskruede lyriske Tankespænding til

den næste, fra det ene moisomt frempressede og indsnorede Billede til det andet — uden at han lønnes ved at kunne tilegne sig Nydelsen af en virkelig poetisk Organisme med sin Heelhed og Skionhed. Saadanne Digte ere f. Ex. „Melancholie", 1804. S. 191; „Til Phantasien", 1804, S. 412; „Heltedyrkelse", S. 344; o. a. fl.

Det er saaledes tydeligt nok, at med al Schack Staffeldts lyriske Egenhed og Idealitet, der overhovedet hævede ham langt over hans Samtids matte danske Lyrik, gienkiende vi dog i endeel af hans Poesier Indflydelsen af andre Digtere — mere som indvirkende paa forskiellige Retninger og Former i hans Production, end som udelukkende og umiddelbar Mønster. Ville vi derimod søge en mere universel aandelig Kraft udenfor Digteren, der har virket giennemgribende og grundbetingende paa hans Poesie: da har man for ikke længe siden viist hen til den schellingske Naturphilosophie, som i hans Dannelsesperiode skal have „tient ham, ligesom den begyndende Oehlenschlæger, til at klare hans Bevidsthed, og forsyne den med nyt Stof." *) Dette ville vi, hvad Naturphilosophien angaaer, ikke benegte; og formode, det snarere vil bestyrkes end modsiges, af de biographiske Data, man har lovet til Oplysning af Schack-Staffeldts Digterliv; dog tør det være Spørgsmaal, om man ikke i ethvert Tilfælde maa indskrænke den schellingske Indflydelse; den har neppe enten været saa tidlig, eller saa stærk, som en mere med Staffeldts poetiske Idealiv beslægtet pantheistisk, mystisk og theosophisk Philosopheren, hvortil Digteren, netop i hans Dannelsesperiode bekiender sig — skiondt paa en Maade, der stiller hans speculative Tendents og hans Vurdering af Philosophiens aandelige Sphære paa et lavere Standpunkt, end vi efter det ovenanførte ville tænke os den. Han tillægger selv 1804 endeel af sine i dette Aar samlede Digte „Stænk af Platonisme, Spinosisme og Brunonianisme;" men tilføier: „Om disse Systemer endog vare philosophiske, saa ere de ikke poetisk Galli-

*) J. L. Heiberg, Intelligensblade. III. 1813. S. 18.

mathias. De ere særdeles poetiske; ja! de ere Poesie i Ordets høieste Forstand." — Hvad Forestilling skulle vi egentlig gjøre os om en speculativ Digter, der giver Spinosas System Navn af „philosophisk Gallimathias"? — eller der overhovedet vil stille Plato, Bruno og Spinosa i een Linie, og kalder ogsaa den sidstes med mathematisk Strenghed udviklede System Poesie?

Der er et andet historisk Moment i Schack Staffeldts Digterliv og Digterudvikling, som her ei bør blive uberørt. Vi saae, at han første Gang ved Nytaarstid 1804 fremtraadte for det danske Publicum — for hvilket han hidtil, i en heel Række Aar, kun havde viist sig fragmentarisk, eller i adspredte Poesier — med første Bind af en Samling af hidtil utrykte Digterværker. Det er vel oftere tænkt, nyligen skriftlig berørt og modsagt:*) at Lighéder, som findes imellem enkelte Stykker i denne Samling og oehlenschlægerske Digte for 1805, skulde kunne antages som Laan af S. Staffeldt hos vor geniale Epiker. Intet kan heller være lettere at begribe, end at der i Digte, som trykkes 1804, (eller i Slutningen af 1803) ikke kan være Reminiscentser af en anden Digters Arbeider, der først bleve bekiendte 1805; — som Tilfældet er med Oehlenschlægers „Eventyret i den fremmede Stad." At denne Romance i sine poetiske Elementer og i Digterformen maa være bleven til ved en Reminiscents af Schack Staffeldts to Romancer „Et Aar i Padua" (I. 109) og „Trende Nætter", (I. 171) vil neppe undgaae Nogen ved Sammenligningen imellem de tre Romancer; og heller ikke kan man indsee, hvad Hr. Liebenberg egentlig mener med, at betragte denne Lighed „som aldeles tilfældig." Derimod kan intet berettige os til at udlede samme Slutning af et netop omvendt Forhold. Digte af S. Staffeldt, der førstegang ere trykte i hans Samling fra A. 1804 kunne ikke være efterlignede af Oehlenschlæger i dennes første Digtsamling fra 1803 (som egentlig udkom d. 15de Dec. 1802.**) Vilde Hr. L. desuagtet, som

*) I Anmærkningen af Hr. Liebenberg, i hans Udgave I. 542.

**) Hr. Liebenberg har i flere Anmærkninger til sin Udgave henviist til Digte af Oehlenschlæger, som han tildeels kalder „senere forfattede,

han i sin Commentar til Staffeldt har giort, (jvf. I. S. 542, og de her anførte Steder) forplante en Forudsætning af den Art: da maatte han nødvendigt bevise, at Oehlenschlæger havde kiendt og læst det vedkommende Staffeldtske Digt længe før det trykkes; „Martsfiolen" f. Ex. (som først er trykt 1805; jvf. S. Staffeldts saml. Digte II. 428. 576) maatte have været ham bekiendt allerede 1802, dersom dette Stykke, som Hr. L. antyder, skulde været Originalen til Oehlenschlægers „Vilhelm og Blomsterne." Men Tilfældet er her ganske det samme, som med „Drømmene." Det sidstnævnte Digt kan, i Følge dets Beskaffenhed, ikke tænkes som fremkaldt ved det første.

Men det er ikke blot i disse enkelte Tilfælde, at Opmærksomheden maa henledes paa en vis Art af poetisk Slægtskab imellem Digtninger af Oehlenschæger og S. Staffeldt. Et paafaldende Phænomen i det mindste er, at den sidstnævnte aldrig, i hvad han paa saa mange Steder før 1803 havde ladet trykke af tidligere poetiske Arbeider, havde lagt nogen egentlig Tilbøielighed for det gamle Nordens Poesie, eller for den danske Middelalders Ballader og Folkeviser, for Dagen. Med eet

---

om end tidligere trykte"; og hvoraf han anfører Parallelsteder til Digte af S. Staffeldt, hvem han vil vindicere den primitive Eiendomsret til samme. Nogle ere saa ubetydelige og tilfældige, at man ikke let begriber, hvorfor han har medtaget dem (f. Ex. hos Staffeldt I. 148: "At frelse den Mø, eller døe;" hvormed sammenstilles de Ord af en Vise i Freias Alter: "For at glemme sin Mø, eller døe.") Imellem „Drømmene" hos Oehlenschl. (1803. S. 158) og Digtet med samme Overskrift hos S. Staffeldt (1804. S. 406) finder vel en vis Slægtlighed Sted; men neppe vil den æsthetiske Kritik falde paa, at det første kunde være en Copie af det sidste. Her maa man enten, som Hr. Liebenberg ovenfor, virkelig sige: "at Liigheden har været aldeles tilfældig"; eller man maa antage, at Staffeldt er Efterligneren. Ligesaa lidt rimeligt er det, at tænke paa Copiering i de Linier af Oehlenschlæger, der anføres i Commentaren I. S. 610; eller overhovedet paa en Sammenligning imellem Aladdins poetiske Vuggesang i Vanvid ved sin Moders Grav, og det Staffeldtske Digt „Til en Moder" (I. 410), der i det høieste kan regnes til den velmeente Poesie, hvor Villien maa tages i Gierningens Sted.

vaagner denne Tilbøielighed hos en Digter, hvis lyriske Aand havde et ganske andet poetisk Hiem, end Nordens simple romantiske Naturdigtning og dens episke Sagn- og Mythekreds. Han vendte sig i Romanzedigtningen ogsaa til denne Side; ja viste en Tendents til at forlade den moderne Maneer, hvormed man i Danmark før 1802 vilde bearbeide, polere, udfylde, udstrække og udvande den gamle danske Balladepoesie. Vel havde han vanskeligt ved at udvikle sig af denne Maneer, og skrev, som vi have seet, adskillige Romanzer, temmelig nær beslægtede med det attende Aarhundredes Smag, Tone og Form. — Men hvorledes kom nu S. Staffeldt i hiin Samling af utrykte Arbeider, som han udgav ved Nytaarstid 1804, et Aar efter Oehlenschlægers mærkværdige „Digte" fra 1802, til at digte i en for ham saa ny og usædvanlig Aand, Tone og Klang, som her undertiden møder os? — Hvorledes kommer han f. Ex. til at frembringe en Romanze, der ikke allene efterlignede de gamle danske Kæmpevisers eller Folkevisers Tone og Digtart, men selv deres eiendommelige Form og Versbygning? („Den ottende Søn." Digte, 1804. S. 155.) Dette var noget, som Ingen endnu havde prøvet paa, førend Oehlenschlæger i „Friedleif og Helga" (Digte, 1803. S. 69) viste, at han kunde det. — Hvorledes kommer S. Staffeldts Muse med eet til at giæste Nordens gigantisk-groteske Phantasieverden, og at styrte sig midt ind iblandt Troldmythernes og Jettesagnenes vilde og phantastiske Skikkelser? — Det er næsten ikke mueligt, at læse flere Stykker i Digtsamlingen af 1804, uden at tænke sig en umiddelbar Indvirkning af den friske, ungdommelige nordiske Digterkraft, der med eet sprudlede frem hos Oehlenschlæger. Undertiden (f. Ex. i den sidste Deel af „Kampen imellem Havmanden og Biergtrolden", Staffeldts Digte, S. 213) er endog den ydre rhythmiske Liighed paafaldende. Vers, saa usædvanlige hos Staffeldt, og overhovedet hidtil i Danmark, som disse:

Da Fieldene brage,
Og brat han skuer
De revnende Tage
Og Trolden, som truer

Med Lavaluer
Og loftet Field,
Han af Angst i sit Skæl
Sig trækker tilbage." o. s. v.

minde os, ved en stærk Liighed i Bygning og Klang, om det tidlige Ungdomsdigt, der netop begynder Oehlenschlægers Samling fra 1803:

See Nordlys lue
Med røde Flammer
paa sorten Bue.
Hør Stormen brage,
Og Granestammer
bugnende knage.
Niords Sønner sig hæve;
Sneefunker, Stierner
bleglyse bæve"; o. s. v.

I øvrigt har den ene, noget større Deel af hiin staffeldtske Romanze, ikke mindste Liighed med den anden; og det kunde være en besynderlig Tilfældighed, at „Svanhild den hvide", som hos Oehlenschlæger frelses fra Biergtrolden, hos S. Staffeldt er en „Svanhvide", som netop Biergtrolden frelser fra Havmanden. — At S. Staffeldt ogsaa i andre poetiske Toner modtog Indvirkning af den yngre Digter, hvis nordiske og romantiske Aand i sin poetiske Kraft snart ilede ham forbi: herpaa have vi et „interessant" Exempel i „Vahls Død." (II. 145. Nye Digte. S. 332.) Man maa antage, at S. Staffeldt har villet vise, at han kunde optage Ideen i Oehlenschlægers berømte elegiske Romanze, ja endog en Deel af dens poetiske Indklædning, og dog meddele sit Sidestykke en eiendommelig Charakteer og Skiønhed. Det lykkedes ham; men det maatte skade saa smukt et Digt, som S. Staffeldts, at det fik Udseende af en konstrig Variation paa et Thema, som ved sin forunderlig dybe og rene Poesie allerede havde giort en almindelig og henrivende Virkning — hvis levende Erindring, efter meer end fyrgetyve Aar, endnu er mig nærværende.

De her berørte Forhold, som vi maa overlade S. Staffeldts Biograph noiere at opklare og udrede, end han i sin Commentar

har giort (hvis han dertil enten kan finde Bidrag i utrykte Materialier, eller Oplysninger af den levende Digter,*) kunne iøvrigt ikke have nogen væsentlig Indflydelse paa den ubetinget æsthetiske Vurdering af S. Staffeldt som dansk Digter. Her bliver det dog (hvad enten han kan have givet en eller anden Impuls til Oehlenschæger, eller modtaget nogen saadan af dennes Poesie) lige afgiort: at det er i en eiendommelig lyrisk Aand og Digtning, at vi skulle søge hans Værd og Betydning; da han i den episke eller lyrisk-episke Form enten slet ikke kunde opnaae poetisk Gyldighed; eller, ved en halv umoden, halv convulsivisk overspændt Formløshed, tabte sig ved Siden af den geniale episke Digterkraft hos Oehlenschlæger.

„Den som er uden Lyrik — siger Heiberg — er slet ikke Digter." Dette kan man kalde en æsthetisk Grundsandhed, hvis Modsætning dog ikke er sand. Den, som har megen Lyrik, er derfor ikke altid en stor Digter. — Vi ville søge at følge vor Æsthetiker videre. „Lyriken er Poesiens Pantheisme, dens uen„delige, i sig selv formløse Hav, men fra hvis Dyb dens Pro„teus hæver sig i talløse Former." Denne symbolske Definition er selv poetisk; den siger os ikke, hvad hiin Proteus, som baade skal give Væsen og Form til Digtet, der stiger frem af det formløse lyriske Element, i sig selv er. Men længere hen hedder det: „Den lyriske Poesie er subjectiv; i den giver Digteren ikke et andet, men sig selv"; og Forf. viser nu, hvor lidt man til Hverdagsbrug, eller „efter den rette Dillettant-Maalestok", forlanger af en lyrisk Digter; nemlig, at han skal kunne giøre saakaldte smukke Vers." „Det Negative er da Alt hvad som fordres; men det Skionne er positivt; skionne „Vers ere kun de, hvori Udtrykket har Saft og Kraft, hvori „Digteren lægger Stiil for Dagen; hvo som ikke har sin

*) Der findes hverken i Oehlenschlægers egen Levnetsbeskrivelse, eller i Steffens' „Was ich erlebte" (som oplyser ikke faa personlige Forhold i Kiøbenhavns literaire og æsthetiske Verden fra hiin Tid) nogen Yttring om Schack Staffeldt; hvis Navn (saavidt jeg mindes) neppe forekommer i noget af disse Skrifter.

„egen Stiil, har heller ingen Individualitet at meddele; er fol„gelig eo ipso ikke lyrisk Digter.“ — Det synes som Forf. paa dette Sted ikke giør det ret klart, hvad han mener med den lyriske Digters Stiil, (som han i det følgende adskiller fra Maneer, der kun er det Particulaires, ikke det Individuelles Indtryk.) Vil man tænke blot paa den logiske og grammatisk-linguistiske Form („Stilen er netop Skribentens eiendommelige Personlighed“:) saa fordrer man altsaa af den lyriske Digter, som af enhver Skribent, en god Stiil; men at S. Staffeldt, i denne Mening, skrev en meget slet Stiil, har man længe vidst, inden hans Udgiver i sin Commentar giorde det end mere og lettere beskueligt for Enhver. (Vi komme siden nærmere, og alvorligere tilbage til dette Punkt.) Tænke vi derimod mere paa en Stiil i Digterens Konst — i den Mening, hvori man jævnlig bruger Ordet om Konstværker, og om en vis almindelig Charakteer i den hele Konstform — eller, hos den enkelte Digter, om hans individuelle Konstcharakteer: saa fører dette os videre og dybere, end til den linguistiske Sphære; det forudsætter, at den lyriske Stiil maa være den hele ydre, poetiske Form og Udtryksmaade for hans poetiske Indre. „Det Skiønne er noget positivt“ sige vi da med Heiberg. For at Udtrykket skal faae individuel Betydning, maa der være et Indhold i dette Indre, som er aandigt og tankevægtigt nok, til at give Udtrykket Sæl; men Digteren maa tillige besidde Sprogdannelse og Sprogkonst nok, for at give det Aandelige, Tankestoffet, Ideevæsenet, den poetiske Skionhed, som skiller Digterværket fra ethvert andet Sprogværk.

I det første laae S. Staffeldts lyriske Betydning og Rigdom. Han havde en aandelig rig Natur; og vi kunne indrømme, tillige „en speculativ Aand.“ Men ligesom han var formeget Digter, til at blive en speculativ Philosoph, saaledes var hans Phantasie, om man saa maa sige, formeget speculativ, til at han kunde lade, enten den „schellingske“, eller nogen anden Philosophie tilstrækkeligt „klare hans Bevidsthed“ — eller hans Tænkning. Han holdt med denne fast ved enkelte store og sublime Ideer: men de levede i hans Indbildningskraft, meer end i hans Bevidsthed, i hans Idealer, meer end i hans

Digtekonst. Det var kun sieldne og enkelte af hans Grundtanker, som han eiede i en saadan Fylde, Kraft og Klarhed, at han kunde udpræge dem i en reen og ægte Konstform. Dertil hørte f. Ex. Ideen om Konstens Adel og Høihed, om Poesiens og Digterens over det Endeliges lavere Sphære, over Trivialitetens Dom, og Modens forgængelige Smag og Luner, ophøiede Værd og Selvstændighed. Hertil knyttede sig hans dybe Foragt for Dognets Bifald, og „Meningens", den almindelige Opinions indbildte Ufeilbarhed og absolute Myndighed, som han spotter og bekæmper i saa mange af sine Digte — kraftigt nok, men ikke altid skiønt nok.*) Her, hvor Tankens Dybde og Vægt maatte være i Harmonie med dens Styrke, kunde den idealistiske Digter ikke altid nok beherske sit Stof.

Dette er overhovedet en Hovedmangel i S. Staffeldts Konstnerevne, som han aldrig, selv under den modnere Periode af hans Digterliv, kunde overvinde; og en væsentlig Grund hertil maa uden Tvivl søges i de Forhold, hvori hans poetiske Individualitet maatte udvikle sig, i Livets afgiørende Periode, under lutter fremmede og udenlandske Indflydelser. Disse kunde vel, fra en vis substantiel Side, være heldige nok for en aandrig, dybsindig, poetisk Natur, fuld af ungdommelig Ild og ædel Begeistring for det høiere Livs Ideer; men de vare ikke skikkede til at bringe denne Naturs gjærende Kræfter til Ro; de kunde ikke give den selvstændig Fasthed og Reenhed i Formdannelse, Ligevægt imellem Tænkekraft og Indbildningskraft, Harmonie imellem Stof og Form, imellem poetisk Receptivitet og Production; og mindst kunde alle den fremmede Verdens Indvirkninger føre Digterens Phantasie og hele aandelige Tilværelse ind i det fædrelandske Liv, i den danske Tankekreds og Sprogsphære. Hos S. Staffeldt fremtræder, i sildigere, som i tidligere Aar, baade

*) Stundom endog med en næsten komisk Smagløshed i den poetiske Stiil, f. Ex. i „Digterbekiendelse":

— „Og derfor skal jeg kæmpe
Med Tiden og dens Søn, hiin trædske Gud,
Som Mængden Mening kalder, og nedknæler,
Mens Genien ham høit i Luften qvæler."

i hans Poesies indre Formdannelse, og i Digtenes ydre Former, den uafladelige Strid imellem Ideen og Billedet, imellem Aanden og dens Aabenbaring i poetisk Sprogform — en Strid, hvori Poesien vel undertiden gik heldigt af med Seieren i et skiønt lyrisk Konstværk; men hvori ogsaa alt for ofte det uorganiske Element bliver det herskende; hvor Stridens Disharmonie seirer, og indtræder konstforstyrrende i en ufuldkommen Form, en slet tilhyllet Tvang og Møie i Compositionen, eller en sværmende, svulmende Opsvingning og Udvidelse af Tænkningen, som Digteren ikke besad dannende Phantasie, sikker og ordnende Smag, eller Bevidsthed og Kraft nok i Tænkningen, til at tæmme og begrændse. Hans Digterkraft (skiøndt den uden Tvivl var stærkere, end hans Evne til philosophisk Speculation) var ikke altid stærk nok til at klare hans Tankebillede til Poesie, eller til at udfolde det Skiønheds-Klædebon, hvorunder Ideernes poetiske Livsprincip og Grundkraft skulde udvoxe og forme sig til beskuelige Konstbilleder. Hans som oftest ideerige lyriske Poesie bliver derfor saa tidt sværmende, phantastisk og svulstig; eller hans Vers blive tunge, haarde, ufattelige og æsthetisk uforsvarlige, fordi den convulsiviske Anstrengelse for at sammendynge Tankevægt og Billedfylde træder alt for nøgen frem; eller fordi et Slags abstract Torhed mere tiltaler Speculationen, end Phantasien.

Det er just ikke altid i de sildigere Digte, fra en mere udviklet Konstnerperiode, og som Digteren selv derfor synes at have vurderet høiere, at saadanne Mangler ere mindst synlige. Man kunde vel nævne flere tidligere, philosophiske Poesier af S. Staffeldt — som, i mere ungdommelig og dog mere sammentrængt Form, hverken fattes Skiønhed eller Correction, ja deri endogsaa overgaae endeel sildigere — foruden det følgende, ikke meget bekiendte Odedigt fra 1802, som Digteren ikke optog i sin to Aar derefter udgivne Samling:

Den uendelige Natur.

O Natur, hvis Fod urokkelig
Staaer i Nattens svimmeldybe Zone,
Mens høitidelig en Stiernekrone
Om din klare Tinding dreier sig:

Du, ved hvis uendelige Bryst,
Uden Tal, din Afkom barnligt dier,
Og i evigt andre Harmonier
Livets Dirren vorder sødt opløst:

Skaberen i trofast Ægteskab
Dig med Almagts Vælde Mage kalder;
Fra din Barm en Myrias nu falder,
Nu en anden fødes i dens Tab.

Men omsonst uhyre Tanke sig
Om dit uopnaaede Omrids svinger;
Aldrig den dit Billede fuldbringer,
Thi du var og er uendelig.

Ja, selv Rummets vide Favn ei heelt
Dit ufattelige Væsen holder,
Og Æoners lange Strøm udfolder
Her dit Billed kun i Afsnit deelt.

Derfor vær mit Hiertes Ypperste
Vær mig kun en øm og herlig Moder!
Dybt i Ormen jeg en yngre Broder,
I Seraphen høit den ældre see.

Saa mit hele Væsen smeltes i
Barnlig Ømhed, Slægtskab, Brodervarme,
Og hvad Tanken ikke tor omarme
Vorde fattet ved min Sympathie.

Det bliver os her klart nok, at Poesiens Aand og Følelsens dybe Livskraft har kunnet give Digtet en Siæl; men dog endnu ikke været mægtig nok til at byde saa let over Skiønheden, som over Tanken; og endskiøndt en fattelig Heelhed omslynger Stoffet, fremtræde dog enkelte sublime Tanker mere som Begreber, end som Billeder — altsaa upoetisk. Vi modtage paa en Maade virkelig dette Indtryk af Digtet, som Digteren selv angiver:

„Men omsonst uhyre Tanke sig
Om dit uopnaaede Omrids svinger", o. s. v.

nemlig Indtrykket af en Digterkraft, svagere end Digtets begeistrende Grundtanke. Ikke desmindre ville vi forlade dette, og flere tidligere Staffeldtske Digte, mere tilfredsstillede ved en

renere Tone, en mindre sønderreven Form og opløst Enhed, end i andre philosophiske Digte, hvor S. Staffeldt i lyrisk Flugt vil hæve sig til Tænkningens og Natur-Speculationens høieste Regioner. Thi, med al Erkiendelse af hans Mod og dristige Aand, mærke vi dog ikke sielden, at Digteren vel kan *stige* høit, men ikke uden Svimmel holde sig i disse Regioner; hvorfra vi da ogsaa, dalende med ham, forvildes i en chaotisk Verden, hvor ligesom *Ruiner* af Digterens begeistrende Ideer, af mægtige, gjærende Phantasiebilleder, og af stormende Følelsers vulcanske Virken, i vild Uorden ere opdyngede over og ved Siden af hverandre.

Man kunde sammenstille, baade som Parallele og Contrast til dette Digt, et andet, formodentlig noget sildigere, men dog ældre end 1804: den lange philosophiske Ode: „*Til Naturkraften*" (I. S. 286.) Her gior Forfatteren, fra en metaphysisk Betragtning over Ideen om Universets evige skabende Grundkraft, Overgangen til tvivlende Grublen over den her ligesaa lidt philosophisk, som poetisk løste Gaade: hvorledes vi, gjennem Livets Aabenbaring i Historien og i den menneskelige Natur, overalt møde Striden imellem det Gode og Onde, imellem Aandens og Naturens Kræfter, imellem en evig Viisdoms Fremskriden efter urokkelige Naturlove til Skabningens Maal, og den dødelige Slægts Forvildelser, Menneskehedens Afvigelser fra den ved hine Love betegnede Vei; overalt sine Modsigelser, Gaader, og Afmagt i Striden mod den lavere, sandselige Natur. Enhver Eftertanke over Poesiens Natur og de poetiske Formers Beskaffenhed og Grændser vil sige os, at dersom endog et Stof, som dette, maaskee lod sig behandle i et metaphysisk Læredigt — af den Art f. Ex. som det latinske „om Tingenes Natur" af Lucrets — maatte det mislykkes i en Behandling, som Staffeldts. Selv en Ode paa 29 Stropher vilde give en alt for indskrænket Ramme til saa stort et Billede; og dog er det ikke allene Stoffets uhyre *materielle* Omfang, der har overvældet Digtets Formdannelse eller Composition; men ogsaa Digterens Mangel paa Bevidsthed om, at Digtets Ideer og Indhold ikke havde udviklet sig hos ham i den Klarhed, som Poesien fordrer. Han

kunde selv ikke blive vaer, at den samme chaotiske Vildhed, hvori de mægtige Tanker, endnu ikke modnede, gjærede i hans Indre, ogsaa meddeelte sig til hans Forsøg paa at lade dem udstrømme i en poetisk Form. Her savnes ikke blot Tankernes skionne, men deres rigtige og forstaaelige Udtryk — den hele poetisk sømmelige Skikkelse for et Digt, af en høi og alvorlig Betydning. Det er en mere logisk, end lyrisk Uorden, vi fornemme giennem hele 29 Strophер; og tilsidst maae vi, efter den pinlige Møie, som det koster at slide og stride sig igiennem en saa knudret, ujævn, usammenhængende Tankevæv, bekiende: at vi dog knap vide, hvad Digteren har meent eller villet med sin Ode. Thi at opregne stykkeviis og strophevиis en heel Deel af det, som er galt og forgeligt i Menneskenaturen og Menneskelivet, for tilsidst at bønfalde den „alstyrende Vælde“ om at skynde sig noget mere med at giøre det bedre — og at lade et Slags begrændset Fornuftideal, om hvis Egenskaber, hvoraf endeel paa samme Maade opregnes, Digteren dog er temmelig usikker, giøre Ende paa den hele Forvirring: er ikke meget opbyggeligt, hverken fra den philosophiske eller poetiske Side. — Men er Digtets hele Anlæg mislykket, saa er ogsaa dets Ufuldkommenhed fra Formens, Udtrykkets og den poetiske Stiils Side ikke ringere, men snarere større. Er Udtrykket overhovedet mindre convulsivisk og Tonen mindre svulstig, end i andre Arbeider af denne Digter, saa lider Formen igien under en Blanding af Stivhed og prosaisk Torhed med opskruet tropisk og rhetorisk Billedrigdom. Naar man ikke kiender Schack Staffeldts Poesie, vil man i vor Tid ikke troe det mueligt, at en Digter, som til andre Tider var i Stand til at give sine Digte en langt renere og ædlere Form, til den Grad kunde forsømme Agtelse for Logik og Sprogkonst, som her. Man maatte begynde med den første Strophe, hvor

„en Magt, som, krandset med Tingenes Vaar,
I Undergangsstov forfærdelig staaer“;

og man vilde endnu være langt fra Enden, der, hvor Themis

„afvæbnede Arm
Mod Forsæt-Titaner udstrækker“;

eller ved den „trællende Flid“,

„Som Aanden fornedrer til Dyrhedens Id,
Og Isen mod Jordklumpen koier:"

dersom man vilde fremsøge enhver, Tankens Klarhed eller Sprogets Reenhed saarende Mislyd, der skurrer igiennem dette Digt. Haabet, „som en Misting nedslaaer" — „Selvhed, Lovstifteren hyldte" — „de Fredens'or, du tro styrer til" — Orpheus, som „driver Drifternes Hiord" — „Lidendes Blikke fra Jordklodens Bred, talfrie, som Solens Straaler": ere kun Smaaprøver af den Staffeldtske Licents. — Men om dette kun var Undtagelser eller Pletter i enkelte af Digterens Frembringelser! — Uheldigviis var det derimod saa at sige blevet hans anden Natur som Lyriker, at hengive sig trælbunden i Tankestoffets Magt; at sætte Poesiens Væsen i en opdynget Masse af chaotisk blandede, ofte sublime, men sielden klare Ideer, der overvældede ikke blot hans Tænkekraft og Forestillingsevne, men undertiden endog hans Begeistring, som, i hvor stærk den endog var, undertiden ikke kunde følge den phantastisk vilde Flugt, hvori han lod Indbildningskraften opsvinge sig i mystiske eller speculative Regioner. I en saadan herskende lyrisk Stemning, og med en saadan Tilboielighed, lod han sig tidlig henrive til den ubevidste Hylding af Formløshed, den Blindhed for det Uskionne og Misdannede i poetiske Frembringelser, der gik over til et Slags Foragt for logisk Rigtighed, ligesom for al Correction og Formskionhed i Sproget. At han omsider synes at have følt en Deel af hvad han heri havde feilet, kan man slutte af de Rettelser, han i senere Aar havde foretaget i Afskrifter af mange af sine Digte; men dette kom for sildigt, og kunde ikke borttage deres organiske Mangler.

Imidlertid kan det ikke overseés, at der dog i Schack Staffeldts sidste Digterperiode (1804—1808, da hans „Nye Digte" udkom) overhovedet synes at være indtraadt baade en større Bevidsthed om, hvad hans Poesie hidtil havde manglet, og en aandelig Trang og Drift til at søge den høiere Konstskionhed. Den nyere Digtsamling udmærker sig i det mindste ved flere Arbeider, hvori Striden imellem Digterens Idee-Undfangelse og den indre Formdannelse er mindre skærende, mindre forstyrrende for den

poetiske Harmonie, end i endeel af de tidligere Digte. Heldigt havde det været for ham, om han havde været i Stand til, i samme Forhold at skride frem i Digtersprogets uundværlige Egenskaber: Reenhed og Skionhed; men Forholdet er her mindre til hans Fordeel, end i den poetiske Composition — for saa vidt denne holder sig indenfor de lyriske Grændser; thi jeg har allerede nævnet, hvor lidt f. Ex. en dramatisk Situation, som „Camoens" kunde lykkes S. Staffeldt — og hvor uheldig han var i al egentlig Sangdigtning, naar han vilde gaae udenfor den Kreds af lyriske Stemninger, hvori hans Siæl udelukkende levede og kunde yttre sig: see vi bl. a. i hans Krigs- og Soldatersange (Nye Digte. S. 277—283.) Man kunde vel ikke let giøre et uheldigere og mere æsthetisk Valg, end da (efter Digterens egen Beretning) „Kronprindsen befalede, at disse Sange skulde trykkes og uddeles i den danske Hær" (S. 277.) En slettere Copie af den uefterlignelige Schillerske „Wohlauf Kameraden", end S. Staffeldts „Krigssang", gives neppe; og hvad skulde den danske Soldat tænke, naar han skulde synge: „Lad Blødlingen sidde og klynke der"; eller „Den alt underligger, som sinker"; eller om „Yppigheds skrantende Sønner, som drømme paa Edderduun", hvor: „de finde ei Roie for lutter Fryd"; m. m. desl.

Derimod kunne vi finde Digteren i sit eget Element for Ex. der, hvor han i lyriske Toner udtrykker den indre Anskuelse af Konstens Høihed og Poesiens Adel, hvoraf hans Siæl var opfyldt, og der fortrinligst viste ham hiin Side af Poesien, som den høieste, hvor dens over Tidens Forgængelighed hævede Aand i den ideale Verden udfolder sig til et Liv, hvori Nutiden forsvinder, og Fortid og Fremtid flyde sammen. Et saadant Digt, svævende paa Grændsen imellem den elegiske og didactisk-philosophiske Lyrik, er Stykket: „Til en ung Digter." (Nye Digte. S. 19.) Det er maaskee vel en Tone, udgaaet fra hans subjective Stemning (thi han selv maa ofte og dybt have følt, hvor lidt Erkiendelse han kunde vinde hos Samtiden;) men det er tillige Frugten af en reen Begeistring. Det er fra Begyndelsen til Enden ligesom en klar Strøm af den ædle

Digterfølelse, den af Konstens Ideeliv udsprungne Selvbevidsthed, som lærer Skialden, at der gives et evigt Maal for ham i Skiønhedens Rige, og en Løn, som Tiden vel kan tildele ham; men som den ikke har i sin Magt at frarøve Konstneren, da denne Løn i sit Væsen maa være ligesaa uafhængig af Tidsformer, som det efter Organismens Love virkende Naturliv. Digterens Genius er vel en af Tidens ædelste Aandsfrugter; men Poesien, endskiøndt den suger sin ydre Næring af Livet i enhver Skikkelse, kan dog ei, saa lidt som enhver sand Konst, blive Træl af nogen Tidsalder. Det Skiønne, hvorsomhelst det aabenbarer sig, er til i og ved sig selv. Det maa være, eller ikke være; og er det engang virkelig til, da ophæves ikke dets Tilværelse, eller bliver svagere, fordi den maaskee paa et vist Tidspunkt ikke klart erkiendes, eller rigtigt vurderes.

Ideen om Konstens og Konstværkets Evighed, der i saamange Digteres Sang paa forskiellige Maader er bleven udtrykt, er ogsaa den, som ligger til Grund for det sidstnævnte staffeldtske Digt, og som i dette er udtalt med Reenhed og Kraft, med en lyrisk Varme og en Sandhed i Følelsen, som har Musens ægte Begeistrings Stempel:

„O Sanger, med de gudberørte Læber!
O føl, heelt føl dit høie Værd.
Din Rod sig dybt i Evigheden skyder,
I Tiden høit din Blomstertop udbryder:
Du begge Verdners Midler er."

Det er ham, denne Tolk af det aandeligt Skiønnes evige Væsen i Naturen og i Menneskets Siæl — ham, paa hvis „Æolsharpe,"

„Sig Verdensaanden fuldt udtoner",

som Digteren her med sin stærke Varselsstemme paaminder om hans aandelige Uafhængigheds høie Værd:

„Naar du det dybe Livsvælds klare Røst,
Din Samklang med Gudverdnen aabenbarer,
— — — — —
Naar dybt du i dit indre Bryst
En hellig Elskovs Længsel hæler,
Og sødt veemodig, mellem Oval og Lyst,
I jordisk Savn frivillig dvæler,

Indtil din Trang forunderlig
I Billeder det Elskte skaber,
Og Himlen vinder, mens du Jorden taber:
Guddommelige Digter! sig:
Er du i Verden? — Verden er i dig!

Det poetisk Skionne i denne Tankes Udtryk er ikke mindre klart, end dens indvortes Sandhed. Poesien har sin Livskilde, ligesom enhver Konst, i Idealernes Verden; og i den kan Digteren ikke indføres giennem Sandseligheden. Han maa selv optage denne Verden i sit Indre, reproducere den i sin Siæl, inden han kan lade den fremtræde i udvortes, beskuelige Skikkelser. Overalt hvor han, ufri fordybet i den materielle Sandseverden, kun vil afskrive dennes forgængelige Træk — eller vil giengive noget, der blot er til udenfor ham, noget, han ikke har kunnet giøre til sin Aands, sit eget Væsens Eiendom: der bliver hans Poesie kun Skygger uden Liv, Billeder uden Siæl; der synker enten hans Digterkraft til at frembringe kolde Variationer af Prosasprogets Skikkelser; eller hans Digtninger blive til ephemere Fostre af en mat, ideelos, metrisk Talekonst, trælbunden i Tidens Fordringer og Øieblikkets Luner. En saadan Poesie uden Konstens sande Livsprincip, og Arbeider med dens uselvstændige og forgængelige Præg, skille sig vidt fra hine Digterværker, som udgaae fra den originale, individuelle Genius, hvis Natur, fra dette eller hiint eiendommelige Standpunkt, hæver sig til en ideal Beskuelse af Stoffet, og til Afpræget af denne i Digtets Skionhed, selvstændige Betydning og uforgængelige Konstværd. Hvor klart dette har aabenbaret sig for S. Staffeldts Digterbevidsthed, i dens lyseste Øieblik: derom vidner ogsaa det Digt, vi her have for Øie. „Kan vel" — spørger han

„Kan vel, o sig! Navnkundighed belønne
Et herligt Liv og det forskionne?
Vær stor i dig — for dig vær stor!
At leve udenfor er mindre,
End være til i eget Indre."

Dersom ikke Alt i disse Linier er lige heldigt — dersom endog den mellemste („Vær stor i dig" o. s. v.) kunde synes deels at indeholde en Næring for den Forfængelighed eller Egoisme, der

snarere er Fiende af Konsten, end dens Fostermoder; deels en urigtig Tanke, da enhver Digter og Konstner ikke blot kan leve i og for sig selv, men maa stræbe udad i Konstverdenens virkelige Existents: saa har Digteren dog med Ideens Klarhed udtalt den Grundlov, der allene sikrer Konstneren, ligesom Menneskет, aandelig Selvstændighed. „At være til i sit eget Indre" — dette maa enhver Digter, dersom han vil vente sig at frembringe noget, der skal overleve hans egen jordiske Tilværelse, og deeltage i Poesiens evige Liv, hvis Aand gaaer igiennem Tiderne, aabenbaret i de store Mesteres rige, mægtigt virkende Frembringelser. Men Digteren maa tillige, for at kunne hæve sig til Idealverdenens Frihed og til dens, af Convenients og lavere Tidsbetingelser uafhængige Skionhed, have den indre Visshed i Aanden, at

„Hans Poesie er evig som han selv:
I andre Verdner den oprinder;
Den er et Stierneglimt i Tidens Elv;
Det glimter end, naar Elv og Bølge svinder."

(Slutningen følger.)

„Dansk og Tydsk."

(Skrevet 1845.)

I.

Hvo kan sige det: boer der en egen Tankesiæl i hvert Ord? Fødes den med Tanken? Slumrer den sit Fosterliv, snart i lange Aartusinder, snart i faa Minuter, indtil den engang, fuldbaaren, udvoxet, væsenskabt og formdannet, indgaaer det evige Ægteskab med Talens usynlige, ubegribelige Datter? — Eller, er ogsaa Ordets Siæl kun Indbildningens Drøm? Ere Talens Lydbølger, naar de strømme til Øret, ikke mere besiælede, end Melodiens klingende Rhythmer og Strængelegens harmonerende Toner? — Kunne de, ligesom disse, forud bestemmes og afmaales efter givne Forhold, samles, fastholdes, loslades, ordnes, udtones, uden anden Betingelse, end Luftens og Tidens, som de behøve for at lyde, høres, vare og forsvinde? — Er Hornblæserens Færdighed, og *Mirabeau's* hule Tordenskrald fra Talerstolen, maaskee kun forskiellige i Art, forskiellige i Grad og Virkning af den menneskelige Stemmes Anvendelse? — Er en *Paganini*, en *List*, udødelige ved deres forsvindende Lufttoner — medens Lynets, Indbildninger splittende, Meningen knusende Slag, Stormvindens, hver Modstand bortrivende Magt, i en *Burkes*, en *Pitts* Talerkraft, kun ere forgængelige, omskiftelige, tidslempede Rhetorphraser, som døe med en Parlamentssession, eller med et Ministerium?

Jeg har veiet disse Spørgsmaal i mit Sind, da jeg nylig engang, atter forpiint, mattet og sorgbevæget, havde giennemløbet nogle Dagblade, hvori man fra begge Sider med en fanatisk, galdebitter Ordstrid forvirrede Folkets Tanker og Bevidsthed om Forholdet imellem to, længe i lykkelig udvortes Enighed, under fælles Herskab samlevende Sødskendebørn i Frændskab og Sprogstamme. Det var ikke uden nær Anledning, at min Tænkning

netop vendte sig til hiint Spørgsmaal — om det end synes mindre anvendeligt paa saadanne Ord, der have deres faste Gyldighed i Betegnelsen, ikke af Begreber, men af to, fra de fierneste Tider, som ligge inden for Erfaringen, særegne Folkefærd. Her kan vel aldrig den vaklende Tvivl reise sig; her i det mindste kan intet Parti forvende Ordenes Mening. Hvad der er dansk af Fødsel og i Sprog, er ikke tydsk. Men man bruger dog ogsaa disse Ord, ikke uden snart at udvide, snart at indskrænke deres Betydning; man benytter dem som Middel, i forskiellige Diemed; man overfører dem paa Politikens Enemærker, og anvender dem til polemisk Brug. Hvad man for tyve Aar siden knap vilde anfee for mueligt, er skeet. Ældgamle historiske Folkenavne have paa ny maattet give Stof og Feltraab til Partiernes Lidenskab, Egoisme og Fanatisme, og ladet sig bruge til at oppuste Folkehad.

Imedens man imod Nord arbeider paa at fremskynde Udslettelsen af de sidste boende Spor til et saadant Had imellem to skandinaviske Folkestammer — har man paa vore sydlige Grændser længe været i Færd med at udsaae nyt Frø til Stammefiendskab og Borgertvedragt. Man handler som man vilde adsplitte, afsondre og losrive, imedens man taler om at forene, samle og befæste. Man ophidser, oprører Folkefølelsen og Nationalstoltheden; og man benytter dem paa Maader, hvorved Borgersplid vækkes i en enkelt Statsdeel, imedens man fra den ene Side vil arbeide paa at styrke Statseenheden, fra den anden Side vil danne Fictionen af to Stater under een Regent.

Man vil i et Landskab med ligelig deelt Befolkning af de to forskiellige Sprogstammer, for at hæve den ene Stamme til sin naturlige, nationale Ret, saare den anden, ved at udtale en Stræben efter at paabyde den nye, eller hidtil ikke lovgrundede politiske Forhold. Mod ældre og nyere Tiders langsomme Indgreb paa den danske Folkestammes nationale Liv og Udvikling, og den hermed forbundne Indskrænkning af den danske Sproggrændse, vil man sætte en pludselig og revolutionair Reaction, der ligesaa lidt her, som i andre Tilfælde, lod sig udføre, uden voldsomme Indgreb paa den anden Side. Her betragter man

sig som angreben og saaret; Nationalstolthed, Egennytte og Standsfordom gribe med hviroftet Forbittrelse ind i den vaagnede Kamp. Det opblussende Partihad, den gjærende Lidenskab kunne stige, indtil de naae Bægerets Rand, hvor de bruse over i Fanatismens Fraade; og under en, den rolige, fredelige Mængde af Folket forvirrende Partikamp, der alt længe føres og næres i Dagbladene og ved større og mindre Møder eller Sammenkomster, seer man endnu knap noget alvorligt Udbytte, nogen velgjørende Virkning paa Skuepladsen selv, hvor de to i hinanden indflettede Folkestammer, imellem hvilke man vilde reise en Grændsemuur, længe havde levet blandede sammen i borgerlig Eendrægtighed.

Denne stiger vel ikke op i den fierneste Fortid. Tværtimod begynder Danmarks allertidligste Historie med Grændsekrige imellem skandinavisk-danske og germanisk-saxiske Folkestammer. De første fæstede aldrig Rod sønden for Eideren, de sidste trængtes i ældgamle Sagntider tilbage, efterat de havde begyndt at udbrede sig Norden for denne Flodgrændse. En Blanding af begge Stammer foregik paa den jydske Halvø, hvor i Tidens Løb det danske Element blev det overveiende; kun indskrænkede Levninger af det germaniske holdt sig i den sydligste og i den vestlige (frisiske) Deel af Sønderjylland; men, i det Sammenstød og Rivning mellem begge flyttede sig over Eideren til Nordalbingien, blev det nu herfra, at det saxisk-tydske Element, saasnart Leiligheden indfandt sig, søgte igien at udvide sig paa denne Side af det danske Vandskiel mod Tydskland. Nu var det dog ikke, saameget som i Fortiden, Folk eller Stammer, der søgte hinanden af fiendlig Erobringsdrift. Det var Holstens Fyrster, der tragtede efter at befæste og udvide sig i Sønderjylland, paa det danske Riges Bekostning, og som dette ogsaa lykkedes kun alt for vel, efterat en tydsk Greve havde havt Dristighed, Kraft og Tapperhed nok til, med Understøttelse af sin Slægt, at giøre sig til Herre over hele Jylland, og at sætte et Barn, som gik i hans Ledebaand, paa den danske Throne. Modstanden vaagnede ved hans Fald; Vaabenmagt skulde afgiøre den lange, haardnakkede Strid; denne Magt var alt for slov og afmægtig fra

Danmarks Side, under en Konge, der hverken forstod at føre Scepter eller Sværd. Erik af Pommers Formynderske havde i det mindste ved Lempe, Klogskab og en tovende Politik udrettet meer, end Erik i mange Aar — og som det pleier at hedde, med hele Skandinaviens Magt — formaaede imod Holsteens Herrer.

Fra Margrethes og Eriks Tid laae i det mindste Krigens Dæmon fængslet paa Skiellet imellem de danske og saxiske Naboer. De to Gange, man endnu slap den løs af Lænken i det 16de Aarhundrede — det var da danske og slesvig-holstenske Fyrster, med villig Hielp af det danske og holstenske Ridderskab, bekrigede og omsider undertvang et frihedsstolt saxisk Almuessamfund i Holsten, der vilde være uafhængigt. Dette var dog kun en hastig Overgang. Demokratiet forsvandt i Ditmarsken; men den frie Marsk-Almue blev tilbage, agtet og beskiermet af de danske Konger, fra Frederik den Anden til Christian den Ottende. Fra hiin Tid har det kun været avindsyge Frændefyrster af dansk Kongeblod, der i Slesvig have taget Krigsparti med svenske Konger, for at svække og ryste den danske Kongethrone. Folkene selv, Jyder og Sarer, Danske og Holstenere, have, som Nabovenner, i Aarhundrede bevæget sig fredeligt imellem hverandre, uden at lade sig af forbigaaende Krigsuroligheder ophidse til at fornegte Enighedens velgiørende Betingelser og Velstandskilder, under den fælles milde Regiering.

Men under den ydre Samfundseenhed laae den gamle Nationalforskiellighed og Sprogets Tvefoldighed skiult. Ogsaa heri fandt vel en Overgang Sted. Frændskabet imellem de danske og tydske Sprogelementer traadte stærkest frem i den betydelige og omfattende Liighed, der udviklede sig imellem den nedertydske og den nyere danske Sprogdannelse. Denne Liighed er ikke blot at finde, hvor de geographiske Forhold træde nærmest og stærkest frem; ikke blot i det Plattydske, der, som Skriftsprog, er fortrængt og saa at sige undergaaet. Liigheden strækker sig fiernere mod Vesten til det hollandske Sprog, hvor den nedertydske Form har udviklet og vedligeholdt sig i et eget nationalt Tale- og Skriftsprog, hvis Orddannelse, Ordlyd, ja endog Skrivebrug (Orthographie) i mange Dele har en paafaldende og

udbredt Overeensstemmelse med den nyere dansk e, uden at her enten Naboskab, et særdeles hyppigt Samqvem, eller anden vedholdende nær Berøring have fundet Sted. Denne Lighed ophæver dog ingenlunde saadanne Sprogorganismens og Udtalens Forskiellighed er, som ere væsentlige til at fremstille to selvstændige Sprog; det danske er ligesaa lidt holland sk eller platty dsk, som det er svensk eller høitydsk. Derfor vedligeholdt begge Sprog i Sønderjylland en bestemt, men bevægelig Grændse, baade hos Almuen*) og i Skriftsproget, ogsaa efterat den tydske Befolkning, ved Indvandringer fra Holsten og andre historiske Betingelser, betydeligt havde udvidet sig i en Tid af henimod 5 Aarhundreder. Saa lang Tid er nu forløben siden Familieforbindelse imellem Hertuger af dansk Kongeblod i Slesvig og tydske Grever i Holsten, meer end tilforn adskildte Hertugdømmet fra Danmark; men knyttede hine Lande sammen i en Forbindelse, der igien ophævedes ved den første oldenborgske Konges, fra een Side kloge og heldige Politik. Christian den Første havde lært af Erik af Pommerns Exempel, hvormeget det kostede denne Konge, med Magt at ville vinde Hertugdømmet Slesvig allene tilbage, uden at dette dog lykkedes ham. Han maa have seet, at der efter Hertug Adolfs Død var at vælge, enten det ikke ganske sikkre Kaar, at kunne tage Slesvig tilbage, som hiemfaldet Lehn; derimod at beholde Holsten til Uven, rimeligviis at reise en ny indvortes Krig, og omsider i det mindste at maatte overlade dette Land til den rette Arvefyrste, den schauenborgske Grevestamme i Pinneberg; eller ogsaa den sikkre Udsigt til, som Danmarks Konge, at blive regierende Herre over begge Lande i Forening. Han valgte det sidste. Enkedronning Dorotheas

*) Vi bruge denne Benævnelse, nærmest om Landalmuen, og overhovedet om den Deel af Befolkningen, hvis Tale, Levemik og Sæder, Dialect, Sædvaner og fra Forfædrene arvede Eiendommelighed fremhæver og constituerer en umiddelbar og naturlig Nationalitet. Der gives da ogsaa en Kiøbstad-Almue; men at ville fortrinligen indbefatte begge under Benævnelsen Folket, er en absurd Brug, optaget af Parti-Skribenter. Til Folket hører Adel, Geistlighed og Borgerstand, ligesaa vel som Bonden eller Haandværksmanden.

moderlige Følelse, eller Forkjærlighed for sin yngre Søn, sønderrev vel ikke ganske Forbindelsen med Danmark; men splittede begge Hertugdømmerne i en kongelig og en hertugelig Andeel. Fra den Tid, da den ene danske Kongeson (Frederik I.) blev tydsk, medens hans ældre kongelige Broder (K. Hans) vedblev at holde ved Danmark, ved dansk Skik og Tale, skriver sig vel ikke den tidligste Begyndelse til Blandingen af Danske og Tydske i Sønderjyllands Befolkning; men de sidstes ideligt voxende Antal, og Landenes tiltagende Fortydskning.

Det var egentlig hiin Deling, der medførte flere politiske Uheld, foruden Landenes Sønderrivelse og Adsplittelse imellem den kongelige og den hertugelige Linie, med alle den sidstes sildigere Smaagrene. Den lagde saaledes ogsaa den rette Grund til alle paafølgende Begivenheder og Omstændigheder, hvorved et unaturligt Forhold opstod imellem de to, saa nær beslægtede oldenborgske Fyrstehuse; og et ligesaa unaturligt, i mange Henseender indviklet, forvirrende og skadeligt Forhold i Hertugdømmet Slesvigs administrative, statsretlige og politiske Stilling. Allerede Hertug Frederik I. (siden Konge i Danmark) adskilte hine Landes Stats-Interesse fra sin Broders, den danske Konges, og satte dem i en Stilling til Danmarks fiendtlige Nabomagter (Lybekkerne, og de svenske Interimsregenter eller Rigsforstandere) der, under Formen af en Neutralitet, var mindre end venskabeligt til Danmark. Det samme politiske Forhold forplantedes paa de sildigere fyrstelige Linier, som følgende Delinger af Hertugdømmerne under Christian III. lode opstaae. Det kom endelig saa vidt, at i det 17de og i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede (under Christian V. og Frederik IV.) vare de slesvigholstenske Hertuger Danmarks aabenbare Fiender; og Landene selv maatte lide haardt, snart under de svenske Indfald, snart ved fremmede Hielpetroppers Giennemtog, eller ved militaire Operationer og Besætninger fra dansk Side, for deres Fyrsters svenske Forbindelser og Politik.

Et andet, giennem den hele danske Historie i flere hundrede Aar indvirkende Forhold, var den statsretlige Forbindelse imellem begge Hertugdømmerne — en Forbindelse, hvis egentlige Udgangs-

punkt, for saa vidt Forholdet kan have nogen Betydning for nyere Tider, maatte antages at være den af Christian I. 1448 givne Bekræftelse af en Artikel i et ham forelagt Document fra 1326 (hvilket man tilskrev Hertug Valdemar af Slesvig, som hans Formynder Grev Geert, og et dansk Adelspartie, fik giort til Konge:) at Hertugdømmet Sønderjylland aldrig skulde forenes med eller knyttes til den danske Krone, saaledes at een Herre raadede for begge. Ikke let har et Statsdocument, som man tillagde saamegen Vigtighed, havt et svagere Fundament, eller en mere besynderlig Skiebne. Endnu ere slesvig-holstenske Retslærde og danske Historikere usikkre om den egentlige Betydning af denne Artikel — som for Resten heller ikke indeholder noget udtrykkeligt om Forbindelse imellem Slesvig og Holsten. Om det originale Brev har man aldrig havt anden Kundskab, end at det antages at have været til 1448. Dette gior vel saameget mindre til Sagen, som dets oprindelige Retsgyldighed — ved Udstedelse af en umyndig, kort efter igien affat eller aftrædende Konge — maatte være ganske tvivlsom; og dets Kraft kunde allene beroe paa Christian den Førstes Confirmation. Men allerede 12 Aar efterat denne var udstedt, blev Artiklen selv af begge Parter statsretlig og factisk ophævet. Det slesvig-holstenske Raad og Ridderskab tiltog sig en Ret, som intet hiemlede dem, og valgte 1460 (uden at spørge det mindste om Keiserens Lehnshøihed eller om den grundede Arveret til Holsten, som den schauenburgske Greveline i Tydskland besad) Danmarks, Sverriges og Norges Konge til Hertug i Slesvig og Greve i Holsten. Der blev aldrig siden Spørgsmaal om den Valdemarske Grundlov; Hertug Frederik I. modtog (1523) den ham tilbudte danske Krone, og de danske Konger regierede fremdeles over Slesvig og Holsten, eller over den dem tilfaldne Landsdeel af begge Hertugdømmerne. Ved de 1410 under Kong Hans begyndte, siden 1544, 1564 og 1581 fornyede eller omgiorte Delinger, omstødtes ligeledes den af Christian I. i hans Haandfæstning 1460 givne Forsikkring: at Hertugdømmerne Slesvig og Holsten altid skulde forblive tilsammen — naturligviis har man paa begge Sider ogsaa forstaaet dette om en Forening uden adsplittende Deling.

Men netop disse Delinger fremmede, hvad Slesvig angik, den bestandig voxende Tilvext og Indflydelse af de tydske Elementer i dette Landskabs Befolkning, Forfatning, Bestyrelse og Sprog. Fra Frederik I., der i 33 Aar næsten udelukkende holdt sit tydske Hof paa Gottorp, og fra hans tydsk oplærte, tydsk talende Søn Christian III., beholdt Hertugdømmet Slesvig ikke blot eet, men flere tydske Smaahoffer (i Gottorp, Hadersleb, Sønderborg, o. s. v.) Den allerede under Frederik I. begyndte Misforstaaelse og Stridighed imellem Hertugdømmernes Regenter, vilde man forebygge ved den saakaldte evige Union (imellem Danmark og Hertugdømmerne) af 1533, der siden blev fornyet 1623 og 1627; men uden Frugt. Tvedragten tiltog snarere, fordi det hele Delingsforhold, med den halvt selvstændige, halvt fælles Regiering, blev mere unaturligt, jo mere ogsaa den danske Stat, ligesom alle Stater i Europa, med Undtagelse af det tydske Rige, consoliderede sig og søgte at styrke sin politiske Eenhed. Flere Smaafyrster af samme Huus, som de danske Konger — uden Lehnsforbindelse med Danmark for saavidt som de regierede over Dele af Holsten, men under dansk Lehnshøihed i den slesvigske Deel af deres Lande — havde deres Besiddelser splittede i forskiellige Dele, midt iblandt den kongelige Andeel af begge Lande. Da de omsider, ved efterhaanden at uddøe, formindskedes til een noget betydelig Linie, den Gottorpske, stræbte denne at giøre sig aldeles uafhængig, endog fra Lehnsforbindelsen med Danmark, og, da den havde opnaaet dette, at svække, eller reent at fordrive enhver Levning af saadanne Statselementer i den hertugelige Deel af Slesvig, der mindede om Forbindelse med, eller Afhængighed af Danmark.

Til saadanne Elementer hørte fortrinligen Sproget. Allerede længe havde Sønderjyllands oprindelige danske Tungemaal ophørt at være det herskende, eller Hovedsproget i det slesvigske Hertugdømme. Den efterhaanden voxende Blanding med sydfra indflyttede tydske Indbyggere af alle Folkeclasser, maatte allerede have den uundgaaelige Følge, at jo mere sammenholdige og nærboende disse Familier bleve, og jo større deres Antal blev i Stæderne, desto mere udbredte den nedertydske Sprogart sig

blandt den sønderjydske Almue, blandede sig med dens Dialect, eller sognevis fortrængte og indskrænkede den i snevrere Grændser. Denne fortydskende Indvirkning er dog langt tidligere, end de oldenborgske Hertugers Periode; den maa have begyndt med den første politiske Indflydelse og Magt, som de holstenske Grever, ved Svogerskab med de sønderjydske Hertuger, opnaaede i disses Land. Det Danske, der endnu i det 13de og 14de Aarhundrede var Lovsprog og Embedssprog i Hertugdømmet, maatte vige, da dette Land fik holstenske Herrer, hvis Modersmaal var det Plattydske. Man saae snart forandrede Tidsforhold at kræve Oversættelser af den gieldende Landslov (Jydske Lov), og af Stadsretterne i det plattydske Sprog. De sidste Spor til et Slags Bestræbelse af danske Konger for at holde over Landets oprindelige Tungemaal tilhører Erik af Pommerns Regiering, eller Slutningen af det 14de og Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Det var under denne Konge at man endnu, i Striden om det slesvigske Lehnsforhold til Danmark (1424), anvendte blandt andre Beviser paa at Hertugdømmet fra Arilds Tid var en Deel af Kongeriget, det Vidnesbyrd, der endog blev meddeelt fra Prigheden i slesvigske Stæder: „at hele Sønderjylland (Jucia australis), med alle Landskaber, som det indeholder, og med Den Als og Däniſch-Wald (Silva danica) have samme Sprog, som det øvrige danske Rige."

Under de oldenborgske Hertuger, fra Frederik I. af, indtraadte det ovenfor nævnte, idelig mere udelukkende Sprogforhold; kun med den Forandring, at efterhaanden det plattydske Tungemaal, som Regierings- og Embedssprog, blev afløst af det høitydske, og at dette ligeledes efter Reformationen, eller fra Midten af det 16de Aarhundrede, fortrængte det Plattydske baade som Kirke- og Skolesprog, og som den dannede Folkedeels Tale- og Skriftsprog. Saaledes fik Hertugdømmet Slesvig omsider et dobbelt Almues-Sprog; det Plattydske, der endnu holdt sig hos Landalmuen i endeel tydske Districter, og den sønderjydske, danske Dialect, som er den, der endnu tales af over 150,000 af Hertugdømmets Indbyggere; imedens det

danske Sprog allerede fra det 15de Aarhundrede var aldeles fortrængt fra Regieringens Cancellier, og fra alle dens offentlig udstedte Anordninger og Skrivelser, ligesom det tillige, i det mindste omtrent med det 17de Aarhundrede, i Rettergang, ved Tingene, og andre offentlige Forhandlinger reent maatte vige for det heitydske, der siden uafbrudt i alle nævnte Tilfælde har vedligeholdt sig i Brug og Gyldighed.

Med Hensyn paa den sidstnævnte Sprogforvandling, fandt ingen Forskiel Sted imellem den kongelige og den hertugelige Deel af Landet eller hos begges Regieringer, som jo ogsaa tildeels førtes i Fællesskab. De danske Konger have, hverken førend de samlede det hele Hertugdømme under een Regiering, eller efter 1720, da Frederik IV. blev hyldet som souverain Hertug af Slesvig, giort noget Skridt af Kraft, Virkning eller Varighed til at modarbeide de ovenfor berørte Sprogforhold i Nord-Slesvig, enten i den politiske Sphære, eller hos Folket, ved Gudstieneſten, i Rettergang og i Skoleunderviisningen. Først under Frederik den Siettes Regiering begyndte man (fra 1807) ved Kongebud at ville gienoprette Brugen af det danske Sprog, som offentligt Retssprog, Kirke- og Skolesprog, i den dansktalende Deel af Hertugdømmet. Flere Forordninger og Foranstaltninger i dette Øiemed fulgte hinanden i et Tidsrum af henimod 30 Aar. Deres Lovbud og Indhold kom, i det Væsentlige, ikke videre end paa Papiret. Hvad der gialdt 1837 (Paulsen: det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig S. 29. 30) gielder endnu: I et Land, i hvis halve Deel Folkets Sprog endnu er dansk, regieres baade de danske og de tydske Indbyggere i Landet i eet og samme Sprog, det tydske.

Dette er Sagens historiske Forhold, i disses rene, factiske Grundtræk. Vi have seet deres giennem Aarhundreder ustandsede Fremskriden i de sidste Aar at finde en Modstandskraft, og at afbrydes ved en Folkebevægelse, der hverken har været uden Virkning, eller kan blive uden Følger. Ogsaa til den ville vi, fra Sprogets, Nationalitetens og Politikens Side, henvende en kort Betragtning.

„Dansk og Tydsk“*).

II.

Det er Sprogforholdet i Hertugdømmet Slesvig, der i de seneste Aar er fremtraadt som det andet af de politiske Elementer og Gjæringsstoffer, der have vækket en i lang Tid slumrende national Aand og national Modsætning hos de to Folkestammer, som dele Beboelsen af Sønderjylland. Det danske (vi maatte egentlig sige: det jydsk-danske) Tungemaal, der længe kun havde levet i Hertugdømmet som linguistisk Phænomen, og som en historisk Reliquie — fremtraadte, ligesom med pludseligt vaagnet Bevidsthed, som politisk Kraft, som Organ for en i Aarhundreder slappet, fortrykt og i Ligegyldighed henslumrende Folkefølelse. Hos Almuen i Nordslesvig, hvoraf den største Mængde saa længe har maattet dele sig mellem en dobbelt Sprogbrug — den danske i Huus- og Omgangslivet, den tydske i alle offentlige Forhold og Forhandlinger — har det nationale Element, der har sin Livsluft i Modersmaalet, begyndt at gjøre sig mere gjeldende. Det er fremsprunget i Dagen, ligesom naar det i skjulte Aarer rindende Vand, hvor man bortgraver Jordskorpen, der binder og dæmmer Aarerne, pludseligt sprudler op i et levende Væld. Det var vist ikke allene i Landet selv, hvor man aabnede Vældet, og gav det sin første Kraft til at bryde igjennem den Vægt, som nedtvang dets frie Løb; men Virkningen fremtraadte dog her, om det ogsaa for en Deelskeete ved udenfra anbragte

*) At denne, ovenfor S. 55 begyndte Artikel, hvis anden Afdeling her meddeles, er skrevet 1845, blev allerede dengang bemærket. Det vil desuden let falde Læseren i Øinene, ligesom at Artikelen nu ikke er tilendebragt. Dertil kunde saldigere Begivenheder ikke give Anledning. De her yttrede Anskuelser ville derfor kun fremtræde isolerede, eller paa det Tidspunkt, (Sommeren 1845) hvor de henhøre.

Kræfter og konstige Midler. Den danske Tunge i Slesvig, der saa længe havde været dømt til Taushed og stum, hvor der handledes om Retssager, om Menigheders Tarv, om den Enkeltes Ret og Skyldigheder, fik pludselig sit Mæle; den forlangte nu ogsaa at høres paa et Sted, hvor Sproget skulde hævde sin høieste Betydning, som Yttring og Udtryk af den selvstændige Nationalitet: i de slesvigske Provincialstænders Forsamling.

Men Forholdet var her ligesaa lidt fuldkommen reent og naturligt, som det var gunstigt for den fortrængte Sprogret. Saaledes kaldte man den; og ikke uden Grund, naar man ikkun vil tænke paa, at en Befolkning af henimod halvandet hundrede tusinde Mennesker, hvis Almuesprog er dansk, maa sende Repræsentanter til det slesvigske Stændermøde, i hvis Forhandlinger kun det tydske Sprog hørtes; og hvor man antog, at kun dette maatte høres. Spørges her nu, hvilket Sprog er det herskende i dette Landskab? da vil endog den Fremmede, som kun erfarer denne ene Omstændighed, let kunne give Svaret. — At et politisk Misforhold, en Mangel paa national Eenhed i Landets Folkestamme og i dets borgerlige Institutioner her finder Sted, er ligesaa let at indsee, som det ved flere Phænomener i Tiden er blevet aabenbart, at det var en længe dæmpet og nedtrykt naturberettiget Folkerost — om den endog hverken var meget stærk, eller meget udbredt — som ved denne Leilighed gav sig Luft. Men det var derimod ikke det paa klare Fornuftbegreber og Rettigheder støttede Retskrav, der fordrede den pludselige Ophævelse af en i Vedtægt og Forfatning grundet Brug — som uheldigviis udspringer af hiint Misforhold.

Man har ved enhver Leilighed, hvor Partistrid, Partihad, og følgelig Partiskhed, allene have ført Ordet, gjort sig al muelig Umage for at sammenblande de to forskiellige Synspunkter, hvorfra Sprogstriden maa betragtes og bedømmes. Den forsætlige eller uforsætlige Forvirring af samme ved Partiernes Ledere og Ordførere, har, paa den ene, som paa den anden Side, lige fra Udbruddet i den slesvigske Stændersal, indtil denne Dag, givet en ulykkelig Partikamp Næring, og bragt den fra Folkelivets Sphære over i Politikens, Statsforfatningens og

Retsforfatningens. Det er nødvendigt, naar vi med Sandheds Skiold og Retfærdigheds Værn ville møde det ene Parties fanatiske eller egoistiske Overdrivelser og Indgreb, at vi ikke selv dele dets Misbrug, dets Retsfornegtelse, eller dets Fornegtelse af den factiske Tilstand. Naar vi ville føre den dansktalende nordslesvigske Almues Sag, i det den fordrer ligelig Rettighed med andre Statsborgere — at høre sit eget Sprog i Kirken, og paa Tinget, eller at denne Almues Modersmaal, i ethvert Sogn, hvor det hersker i Dialecten, ogsaa maa høres i sin forædlede Form som Skolesprog i Sognet, da maae vi derhos sige: dette Retskrav er et heelt andet, end den Fordring, som drev den nationale Splid til en Yderlighed, hvor den udbrast i Tvedragt, og fremkaldte Bevægelser og Optrin, der betragtedes af det ene Parti som en politisk Seier, af det andet som uforskyldte Nederlag. — Krænkes en national Ret ved en Paastand, som den, at det tydske Sprog allene og overalt skal være det herskende og gieldende i den danske Statsdeel, der har faaet Navn af Hertugdømmet Slesvig, hvis Almuessprog i saa mange af Landets Herreder og Menigheder udelukkende er Dansk, og hverken Høitydsk eller Plattydsk: da bliver det derfor ikke mindre fornuftstridigt, at ville adsplitte Eenheden i en Stænderforsamling ved at bringe Sprogblanding og Sprogforvirring ind i dens mundtlige Forhandlinger og disses skriftlige Referat i Protocollerne.

At en Deputeret fra Nordslesvig vilde gjøre sig til et Slags politisk Offer for sine dansktalende Landsmænds Sprogret: kunde maaskee fra denne Side betragtes som en Fortieneste af den danske Nationalitet; og blev desuden en historisk Begivenhed, da det blev et Løsen for en længe slumrende Folkefølelse til at yttre sig hos Enkelte med vaagnende Kraft i Ord og Gierning. Men at denne Deputerede, der selv tilforn hverken havde undseet sig ved at tale Tydsk i den slesvigske Stændersal, eller ved at tale og handle imod Statseenhedens Princip — og maaskee et Par Andre, der nu gik over til at dele hans pludselige Exaltation paa en modsat Side, — vilde tilvinge sig almindelig Ret til at tale Dansk i Stænderſalen, hvor det hidtil vedtagne Sprog overhovedet var Tydsk: kunde jo ikke andet end blive uden Følge ved Landdagen

eller Stændermødet selv — hvilke andre Følger det end i øvrigt havde, eller kunde faae; imedens derhos disse Deputeredes umiddelbart paafølgende Opgivelse af deres Sæde i den slesvigske Stænderforsamling mere lignede Flugten efter et Nederlag, end den forfegtede Paastands Seier. Vilde ikke Lorentzen og hans Colleger bedre have opfyldt deres Pligt som Deputerede i Stændersalen, ved at tale den sønderjydske Danskheds Sag i det tydske Sprog, end ved reent at opgive dens Forsvar, vige deres Sæde, og saaledes skuffe deres Vælgeres Tillid?

Naar man siger: de slesvigske Provincial-Stænders overhovedet vedtagne Sprog under deres Møder er det høitydske, da siges derved heller ikke andet, end at dette var den nødvendige Følge af, at dette Sprog er og længe har været det officielle Regieringssprog og Embedssprog i Hertugdømmet Slesvig. At det havde været ønskeligere for dette Land og for hele Staten, om det ikke var saaledes: lader sig vist ikke negte. Men da havde meget andet maattet være anderledes. — Hvad betyder et Ønske mod den historiske Nødvendigheds Magt? Den er jo hverken eet, eller ti, eller tyve Aar gammel. Gjennem Aarhundreder har det tydske Element i Folk og Sprog banet sig Veien ind i Sønderjylland, og slaaet sine Rødder ikke allene i Skrift og Literatur, men i Provindsens offentlige Forhold, i Regieringens Styrelse, i Rettergang, Skole-Underviisning, Gudstieneste, Communalforhandlinger. Det fulgte med af sig selv ved Stænder-Institutionen; i det kongelige Statut ansaaes det ikke engang for nødvendigt at nævne, i hvilket Sprog de slesvigske Provincialstænder skulde føre deres Forhandlinger. Statutet udkom, ligesom andre Kongelige Forordninger, baade paa Dansk og Tydsk; deri var intet nyt eller usædvanligt. Den slesvigske Stændertidende blev udgivet i begge Sprog; ogsaa dette kunde være i sin Orden, endskjøndt den danske Tidende dog ikke kunde blive meer end Oversættelse; thi det kunde vel antages, at en Deel af Hertugdømmets dansktalende Almue helst vilde læse og bedst forstaae Beretningen om Stændernes Forhandlinger i deres Modersmaal. Men nødvendig var da ogsaa Betingelsen, at den danske Oversættelse maatte være til Fuldkommenhed rigtig og tro; og det er

ikke vanskeligt at indsee, at særdeles ved dette Vilkaars Overholdelse, maa Stændertidendes Udgivelse i den dobbelte Sprogform ikke ubetydeligt forsinke Trykningen. Formodentlig har den danske Udgave ogsaa fundet de færreste Kiøbere, og opfylder saaledes ikke engang ret sin Hensigt. Faa Bønder og Landmænd læse vel overhovedet om Provincialstændernes Debatter og Beslutninger i den udførlige Tidende; og for de dannede Folkeclasser i Hertugdømmerne er en dansk Stændertidende som om den ikke var til. Dens Udgivelse er, betragtet fra et høiere Synspunkt i Staten, passende og motiveret; men det maatte i alt Fald være et Foretagende, hvilket den danske Deel af Slesvigs Folkemængde, om den dertil var stærk nok i sin Nationalfølelse, allene paatog sig. Det kan ikke stemme overeens med Billighed, at Landets tydske Indbyggere skulle bidrage til at bekoste en Tidende, som de hverken ville eller tildeels kunne læse.

Men Talen er ikke nærmest om dette, mindre væsentlige Punkt, der i sig selv maatte være afhængigt af Spørgsmaalet: kunne begge Sprog, det danske og det tydske, tales i den slesvigske Stænderforsamling? Eller, er kun eet af disse, og navnligen det sidste, hidtil vedtaget — med andre Ord lovligt, auctoriseret af Regenten, i Følge Landets Forfatning, og i Overeensstemmelse med Stænderforsamlingens Natur og Beskaffenhed? — Det sidste maa nødvendigen komme i Betragtning; thi Regieringen har ei villet eller kunnet paabyde de slesvigske Provincialstænder, at føre deres Forhandlinger paa en Maade, hvorved Institutionens Formaal blev hindret eller modarbeidet. Har man fra først af erkiendt, og i flere Aars Forsamlinger stiltiende været enig om, at det tydske Sprog, som det officielle i Hertugdømmet, ogsaa maatte være det brugelige og gieldende i den slesvigske Stændersal, da indsees let, hvor ubeføiet den Fordring vilde være: at en enkelt Stænderdeputeret, efter eget Tykke, pludseligt kunde afvige fra det i Forsamlingen vedtagne Sprog, og tale i et andet, der for en stor Deel af samme kunde være uforstaaeligt; eller at han endog i en repræsentativ Forsamling, hvor Taler og Debatter kræve den høiest muelige almindelige

Forstaaelighed og Deeltagelse, vilde tale i en eller anden provincial Sprogart, der var hans Modersmaal.

Urimeligheden af en saadan Fordring bliver ogsaa i nærværende Tilfælde af sig selv indlysende; thi skulde den her være gyldig, da maatte i den slesvigske Stænderforsamling 5 forskiellige Sprogarter og Sprogformer, som alle bruges af dette Lands Indbyggere, kunne lyde imellem hverandre: 1) det dansk e Skriftsprog, eller dannede Talesprog; 2) det høitydsk e Talesprog, eller den dannede tydsk e Sprogform; 3) den plattydsk e Mundart, som er Almuens Tungemaal i den sydligste Deel af Hertugdømmet; 4) det frisisk e Almuesprog, som endnu tales i endeel af Slesvigs sydvestlige Herreder og Sogne, og paa nogle Øer; og 5) den sønderjydsk e Dialect, eller det nordslesvigske danske Almuesprog. I Stænder-Institutionen er der intet som hindrer, at Deputerede kunde vælges i Hertugdømmet, som hver især ved Fødsel, eller Opdragelse, hørte til een af disse Sprogclasser; og den nordfrisisk e Sprogart f. Ex. er ikke mere uforstaaelig for en Dansk, end det dansk e Sprog, endog i sin reneste Form, vil være for den slesvigske Landmand, eller Godsbesidder, der aldrig havde hørt, læst eller talt noget andet Sprog, end det tydske. Man vil naturligviis lige saavel kunne anvende denne Sætning paa den danske Stænderdeputerede i Slesvig, som ikke forstod det tydske Sprog; men det er jo bekiendt nok, at Tilfældet vil være uden al Sammenligning sieldnere. Tydskheden har allerede længe for saavidt Overhaand i Hertugdømmet, at det Tydske, som Regieringssprog, Embedssprog og Retssprog, er blevet nødvendigt at forstaae for enhver nogenlunde dannet Sønderjyde. Naar Brugen af eet Sprog i Stænderſalen skulde være gieldende Vedtægt, kunde her aldrig blive Tale om det dansk e. Denne Umuelighed er for længe siden indseet og erkiendt af Alle.

Der gives imidlertid, efter Nogles Mening, et Middel til at ophæve den Conflict imellem Provindsens to forskiellige Tungemaal, hvis Mueligheed Erfaringen har viist: at tilstede begge lige Rettighed til at høres i Stænderſalen. En naturlig Billighed synes at ligge til Grund for den Mening: at et saadant Middel bør benyttes til at ende Sprogstriden i Slesvig paa det

Sted, hvor dens Yttring var mest skærende og sørgelig — forudsat, at Middelet ikke blot medførte lige Berettigelse, men indeholdt lige Betingelser, med Hensyn til Brugbarheden af begge Sprog til Diemedet: en fuldstændig og almindelig Forstaaelighed i de mundtlige Foredrag, hvorved Sagerne behandles i Stænderforsamlingen. Her er det dog netop at vi møde den uheldige Virkning af de factisk bestaaende Forhold, som en for Øieblikket næsten uovervindelig Hindring. — Der kan hos den Fornuftige ikke være mindste Tvivl om, at kun om et dannet Tungemaal, kun om en Sprogform, der gjennem egen Literatur har opnaaet Myndighed og Gyldighed, kan Talen være, naar der handles om et Sprog, berettiget til at høres i en repræsentativ Forsamling. Hverken om den fra sin gamle Betydenhed og Gyldighed fortrængte nedersaxiske eller plattydske, eller om den nordfrisiske Sprogart, kan her vær Tale, saalidt som om den sønderjydsk-danske Dialect; men allene om det danske Skriftsprog, eller dannede Sprog, ved Siden af det høitydske.

Det er imidlertid en urigtig eller partisk Fremstilling fra deres Side, der forsvare det sidstnævnte Sprogs udelukkende Ret, naar de omtale og ville betragte det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig allene som Dialect. I et Landskab, hvor Kirke- og Skole-Sproget i 117 Sogne endnu er udelukkende dansk, og hvor man regner den dansktalende Deel af Befolkningen til henimod tre Femtedele af hele Provindsens: maa der kunne gives og udvikles en Kiærne af aandeligt dannede Individer, hos hvilke det danske Sprog kan tales og leve i dette Sprogs forædlede Skikkelse. Naar det altsaa siges, at det høitydske Sprog i Hertugdømmet ikke har anden Concurrent, end „en Mundart, som er dannet efter det rene Dansk:" da er dette en deels ugrundet, deels forvirret udtrykt Sætning. Mundarten, som allevegne er det oprindelige Tungemaal i et Land, kan ikke siges at være „dannet efter" det rene Skriftsprog. Naar den derimod kaldes „et med det rene Dansk (Skriftsproget) beslægtet Idiom"*): da er dette noget, der ligesaa godt kan siges om enhver af det

*) „Es concurrirt in dem Herzogthum Schleswig die hochdeutsche Sprache

danske Almuesprogs Dialecter. Forfatteren forvirrer (uvitterligt, haabe vi) det meget simple linguistiske Synspunkt for en Mundart, i Forhold til Landets dannede Sprog. Det sidste er det, som har en Literatur; ikke Dialecten (med Undtagelser, som her ikke vedkomme Sagen). Holsten, Baiern, Schwaben, Franken, Østerrige, o. s. v., have forskjelligt lydende Dialecter; men kun een Literatur: den tydske. Saaledes har naturligviis Mundarten i det danske Slesvig, og Almuen som taler den, ingen anden national Literatur, end den danske. Heri deler den Skiebne med sine Landsmænd, den danske Almue i Jylland, Fyen, Sjælland, o. s. v. Vil man derimod sige: „den jydsk-danske Mundart i Hertugdømmet Slesvig hører til de fra Skriftsproget betydeligt fjernede danske Dialecter," da har man vel deri Ret. Men dette udelukker ligesaa lidt det danske Slesvig fra at forædle sit Almuesprog, som f. Ex. Jylland, hvor Dialecten i mange Egne er ligesaa stærkt afvigende. Erfaring viser, og har viist, at der i Slesvig, endog af Bønder, kan tales ligesaa reent og godt Dansk, som i Sjælland. Heller ikke har Sprogets Skriftdannelse, endskjøndt trykket ved de uheldigste Vilkaar, været reent forsømt i den dansktalende Deel af Hertugdømmet; og slesvigske Forfattere have, i et ikke ubetydeligt Forhold (naar vi see hen til hine Sprogvilkaar) deeltaget i enkelte Grene af den nyere danske Literatur*).

Det er saaledes, endog som Sagerne nu staae, ugrundet, at ikkun en fordærvet Folkedialect, („das Afterdänische") som tales i de nordlige slesvigske Districter, giennem disses Repræsentanter er i Conflict med det høitydske**). Et saadant Dialect-

---

mit einem, dem reinen Dänischen verwandten Idiom. — Dieses, als solches, ist aber nur eine dem reinen Dänischen nachgebildete Mundart. Es fehlt ihm ganz an einer eigenthümlichen Grammatik, wie an einer Literatur," o. s. v. Dr. Ulr. v. Brockdorff Betrachtungen üb. den Sprachenstreit in der schleswigschen Ständeversamml. des Jahres 1842. Hamb. 1844. p. 36.

*) Jvf. Artiklen af Professor J. F. Schouw i „Dansk Ugeskrift" 2den Række. Nr. 82. 1843. (II. Bd. S. 49—58.) „Hvorvidt kan det med Rette siges, at Intelligentsens Sprog hos Slesvigerne er udelukkende tydsk?"

**) „Nur die Volkssprache, das Afterdänische, nicht das Reindänische,

Sprog har heller Ingen i sin Tale villet byde den slesvigske Stænderforsamling; og dersom de danske Districter i Hertugdømmet Slesvig vilde tænke paa at forsvare og giennemføre Sprogets, deres Modersmaals Ret i Stændermoderne: da vilde dette, i ethvert Tilfælde, aldrig kunne skee, uden ved at vælge Deputerede, der kunne tale det rene Dansk med Færdighed og til en vis Grad af Fuldkommenhed. Det er saaledes netop det *forædlede danske Sprog*, som maatte udholde Striden mod den rene og herskende tydske Sprogform, eller mod det Høitydske; dersom det omsider kom til Afgiørelse, at det tydske og danske Tungemaal skulde have lige Rettighed som Organer for slesvigske Deputeredes Tale i Stænderſalen.

Men her møde vi først Spørgsmaalet: er det naaet saa vidt, at det danske Sprog-Element i Slesvig kan giøre sig statsretlig gieldende? — Det er dette Spørgsmaal, som har været det reelle Stridspunkt i Sprogsagen siden Begyndelsen af A. 1843, imedens Partierne paa begge Sider have søgt at omgaae dets væsentlige Bestanddele; men benyttet mere tilfældige Omstændigheder og Forhold, for at ophidse en ved Sprogstriden, maaskee meer end ved noget andet Moment, fremlokket national Modsætning og Antipathie. Vi behøve her ikke at fremhæve, hvad der er almindelig bekiendt, hvorledes det saakaldte *slesvig-holstenske* Parti i Hertugdømmet har brugt og bearbeidet den fremgiærede Folkestemning i enkelte slesvigske Stæder og Districter; og hvorledes et Oppositionsparti i *Kiøbenhavn* har trukket den slesvigske Sprogstrid ind i sin Sphære, som et kun alt for frugtbart politisk Giæringsstof. — Holde vi os til de bestaaende Forhold, og den virkelige statsretlige Tilstand i det paa *tydsk* administrerede og regierede slesvigske Hertugdømme: da er det vanskeligt at sige, hvorledes en *ikke selvstændigt provincielt adskilt Deel* af dette Landskab — omendskiøndt Ingen vil frakiende dansktalende Indbyggere i denne Landsdeel deres naturlige Ret til at

ist im Conflicte mit dem Hochdeutschen." *Brockdorff*, a. St. p. 38. En mere skærende og bitter Ironie vil ikke let kunne anvendes imod Slesvigs dansktalende Folkemængde, end disse Udtryk, der ligesom forehøide den et historisk Resultat af dens tabte Selvstændighed.

have dansk Gudstieneste, Skoleunderviisning og Rettergang — tillige skulde opnaae Rettigheden for enkelte, i denne Deel af Landet valgte Deputerede: at bruge det rene Dansk i Stændersalen, ved Siden af det høitydske Regieringssprog og Embedssprog; hvilket, paa Grund heraf, ogsaa er og har været det Sprog, hvori Stænderforsamlingens Protocoller affattes. — Det synes temmelig klart, at det egentlig kun vilde være en administrativ Deling af Hertugdømmet i en dansk-slesvigsk og tydsk-slesvigsk Provinds, der kunde constituere en fuldkommen Ret til, naar Landdagen eller Stænderforsamlingen dog blev fælles for begge Dele, for begge Sprog at have aldeles lige Adkomst eller Berettigelse som Organ for slesvigske Stænderdeputeredes Yttringer. Men selv en saadan administrativ Deling af Landets Indbyggere, efter det danske og tydske Sprog-Element, (dersom den for Resten var tilraadelig, eller dersom den ved Siden af de bestaaende privat- og statsretlige Forhold var muelig) vilde altsaa dog ikke ophæve det paa en Maade unaturlige Forhold, der maa indtræde i en repræsentativ Forsamling, hvori to Sprog skulde bruges imellem og ved Siden af hverandre*). Den første Fordring til enhver Deputeret, der i en saadan Forsamling vil udtale sin Mening, er den: at han maa gjøre sig forstaaelig for Alle, som høre ham; og hans Yttring vil kun have Gyldighed og drages til

*) Siden det for en Tid er lykkedes den magyariske Despotisme hos 3,800,000 Indbyggere, at negte henimod **tre Fierdedele** af Ungarns Befolkning (6½ Millioner Slaver og Slowacker, 1,700,000 Wallacher, og meer end 1 Million Tydske o. s. v.) at høres paa den ungerske Rigsdag: er Forbundsdagen i Schweitz den eneste repræsentative Forsamling i Europa, hvor Cantonernes deputerede Sendebud eller Gesandter ere berettigede til at tale begge Landets Hovedsprog: det tydske og det franske (derimod ikke den saakaldte romaniske Sprogart, som tales i en Deel af Graubündten). Endog den eneste Canton, Tessins, Sendebud er lige berettiget til at tale Cantonens Sprog, det Italienske; men foretrækker (skiøndt dette ikke er uden Undtagelser) i Almindelighed det franske, for bedre at forstaaes. Derimod affattes Forbundsdagens Protocoller allene i det tydske Sprog; og kun naar et Sendebud udtrykkelig forlanger et Foredrag tilført Protocollen i et andet Sprog, hvori det blev holdt, skeer dette; og da uden tydsk Oversættelse.

Følge, for saavidt som den forstaaes. Saalænge de politiske og administrative Forhold i Slesvig have deres nuværende Skikkelse — saalænge Culturfproget, de dannede Folkeclassers og Individers — endog meget dansksindedes, Sprog er det tydske; saalænge, i Følge heraf, Valget af en stor og afgiørende Pluralitet af slesvigske Deputerede vil og maa falde paa tydsk-dannede og tydsk-talende Mænd, saavel blandt Godseiere og Landmænd, som i Stæderne: vil Fordringen til disse, at de skulde tilegne sig den danske Sprogdannelse saa fuldstændigt, som det behoves for at forstaae den danske Tale i en slesvigsk Stænderforsamling, ligesaa fuldkomment som den tydske, indeholde en ufornuftig Urimelighed, fordi den, som Tingene nu staae, indeholder en Umulighed.

En saadan Fordring vilde tillige staae i Modsigelse til Regieringens eget System, saalænge den selv i Hertugdømmet Slesvig kun erkiender og auctoriserer eet officielt eller Stats-Sprog, det høitydske. Den har, i Anledning af Sprogstriden, giort et Skridt udenfor dette længe fulgte System (i Sprogpatentet af 29. Marts 1844) ved at tilstede slesvigske Deputerede at bruge det danske Sprog i Stænderfalen, efterat have afgivet den Erklæring, at de foretrak dette paa Grund af mindre Færdighed i det tydske. Dette var saaledes egentlig kun en Bekræftelse af den almindelige Grundsætning: at det høitydske er Provindsens officielle Sprog. Undtagelsen indeholdt imidlertid den Tilstaaelse: at det danske Sprog-Element i Slesvig har en naturlig politisk Berettigelse, der vil kunne opnaae practisk Udvidelse i samme Forhold, som Antallet af valgte dansktalende Deputerede i den slesvigske Stænderforsamling forøgedes. Man havde derfor ogsaa uden al Tvivl giort bedre i, af hiin Tilstaaelse, naar man vilde give den, at udelade den Nationalfølelsen saarende Betingelse. Skulle begge Sprog, i deres forædlede Form, have Adgang til den slesvigske Stænderfal: da maa den være lige. Man kunde neppe frygte for, at Antallet af Deputerede, som ville underkaste sig den ufuldkomnere Meddelelse af deres Foredrag, ved dettes Overfættelse i det Tydske Sprog for Protocollen, skulde blive alt for stort. Det maatte derfor staae til den dansktalende

Deputeredes aldeles frie Raadighed, om han vilde foretrække sit i Forsamlingen mindre kiendte, mindre forstaaede og mindre virkende Tungemaal; eller benytte det tydske, med den Overvægt, dette har opnaaet i offentlige, private og literaire Forhold.

Denne Overvægt er den sande, factiske Grund til Sprogtvisten i Slesvig, saaledes som den frembrød i Stænderforsamlingen 1842, og saaledes som den siden har yttret sig. Det er i og ved Stænder-Institutionen blevet klart for en Deel af den dansktalende Mængde af Folket i Slesvig, at den endnu har en national Sprogrøst; men det er blevet ikke mindre klart, at denne Røst endnu ikke besidder meget andet, end Berettigelsen til at høres i de raadgivende Landstænders Forsamling. En Minoritet af tre eller fire Deputerede, som vilde forsvare det danske Sprogs Rettighed under Hertugdommets Stændermøde imod den øvrige Majoritet af nogle og tredive tydsk-dannede og tydsk-talende Deputerede, tilkiendegiver tydeligere, end ethvert andet Bevis, under hvilke uheldige Forhold det danske Element i Slesvig maa opholde og forsvare sin Existents. — Og dog er det i dette Land, hvor meer end den halve Folkemængde endnu eier og bruger det danske Tungemaal som Folkesprog, at man vil tale om Indgreb i den tydske Nationalitet og den tydske Sprogrettighed! — Kan man da fornegte alle Historiens Vidnesbyrd? Kan man bringe os til at glemme, at selv under schauenburg-holstenske Hertuger, i Slutningen af det 13de og i første Halvdeel af det 14de Aarhundrede, var Lovsproget i Slesvig endnu det danske, og at authentiske Erklæringer fra Landet selv vidne om, at endnu i første Halvdeel af 15de Aarhundrede herskede det danske Sprog i hele Sønderjylland, ja selv i „Däniſchwald" paa hiin Side Slien? — Eller veed man ikke at Caspar Dankwerth 1652 skrev: „Zu „unſern Zeiten wohnen in dieſen Herzogthume Dänen oder „Jüten, Sachſen und Frieſen. Die Jüten beſitzen den gröſ„ſeſten Theil daran, ſintemal alles von Coldingen bis an „den Schlieſtrom und die Stadt Schleswich Jütiſch iſt, oder „däniſche Völcker, ſo ſich der däniſchen Sprache ge„brauchen; etwa die Stadt Flensburg ausgenommen, ſo von

„Dänen und Teutschen undermenget"? — Siden den Tid er det danske Tungemaal udtrængt af Angeln, Norden for Slien, og Sproggrændsen kan drages fra Flensborg til Vesterhavet, næsten lige over Landet. — Men endnu have 150,000 Sønderjyder i Nordslesvig det danske Sprog i Eie; og om det endog mest er Bønder og Almue, som tale det i en Dialect, saa har denne Dialect dog den samme nationale danske Sproggrund, som Nørrejyllands Almuesprog.

Med al den overveiende Betydning, som det i fordums Tid med det holstenske Herredomme i en Deel af Slesvig efterhaanden indtrængte tydske Sprog saaledes har faaet, og maatte faae, ved at blive Regieringens, Rettergangens, Domstolenes Sprog m. m., og ved at blive Organet for den selskabelige og literaire Cultur: er dog heller ikke Stillingen i Slesvig den samme, som i Statsdele og Provindser, hvis Sprogforhold man har sat i Parrallele med de slesvigske*). Den danske Folkestamme i Slesvig, Landets Beboere i et Aartusinde, er ikke bragt i Trældom som de keltiske Stammer i det britiske Rige — hvis Sprog derfor fra den tidligste Tid har været forviist fra alle offentlige Forhandlinger. Den er heller ikke ved Erobring og Krigens Ret bragt under Tydskland, saaledes som Elsas under Frankrige. I Aarhundreder have de indvandrede Holstenere fredeligt levet ved Siden af Landets oprindelige Stamme, Sønderjyderne. Disse have fundet sig i, at deres danske Nationalitet er bleven opblandet med en fremmed, at baade den slesvigske Befolknings og den slesvigsk-danske Mundarts Grændser i de sidste Aarhundreder ere blevne indskrænkede. De have maattet finde sig i, at næsten alle Culturens Elementer — saaledes frem for Alt Sprogculturen — ved Regenternes active eller passive Virken, ere bersvede

*) S. det ovenfor anførte Skrift af U. v. Brockdorff, S. 50. 51. Det Gæliske, ligesom det Irske, bemærker Forf., tales endnu af Millioner; men kun det Engelske er det brugelige Sprog i alle offentlige Handlinger. Ligesaa lidt som Troubadourernes, eller den vidt udbredte, eiendommelige sydfranske Mundart, nogensteds kan lade sig høre i Statens Anliggender: ligesaa lidt kan en tydsk Deputeret fra Elsas vove paa, at ville bruge sin i denne Provinds endnu bevarede tydske Mundart i Kammeret o. s. v.

den danske Folkestamme i dens Modersmaal; i Aarhundreder er det, den har modtaget af disse Elementer, indpodet den i et fremmed Sprog under en dobbelt Form (Plattydsk og Høitydsk.)

Det vil da ikke saa let kunne forundre Nogen, at i et Land, hvor nu den allerstørste Deel af Kiebstedbefolkningen bestaaer af indvandrede Fremmede og deres tydsktalende Efterkommere, var denne Indpodning saa at sige gaaet over i Folkets Selvbevidsthed og Tænkemaade; eller havde efterladt sig et Slags Dobbelthed i samme, saaledes at Slesvigeren, selv den dansktalende, omsider neppe selv vidste, om han var Dansk eller Tydsk, Jyde eller Holstener. Han maatte jo fra den tidlige Ungdom, saasnart han vilde komme i umiddelbar Berøring med sin Øvrighed, med Kiøbstedfolket, ja undertiden med sin Sognepræst eller Skolelærer, lære sig det tydske Sprog; og daglig tale det tilligemed, derfor ogsaa let iblandt sit Modersmaal. Man vilde i Hertugdømmet Slesvig let kunne træffe det Phænomen, at en danskfødt, i et dansk Hiem opdraget Præsteson eller Bondeson, naar han, oplært i en af Hertugdømmets tydske Stadsskoler, efterat have studeret ved det kielske, siden ved andre tydske Universiteter, efter Aars Forløb vendte tilbage i sin Faders Gaard, var bleven fremmed for sit Modersmaal, og maaskee, med slesvig-holstensk Partiaand eller Fanatisme, fandt det ukiært at høre, selv i sine Forældres Mund.

Saa er det altsaa ligesaa afgiort, at der endnu er en levende dansk Folkestamme med bevaret Sprog og Nationalitet, tilovers i Hertugdømmet Slesvig: som at dens nærværende Stilling ikke blot giør den forsvarsløs, men magtløs, hvor den vil kæmpe for sin nationale Ret og Tilværelse med Intelligentsens Vaaben; det er hverken indenfor den videnskabelige eller den literaire Culturs Grændser, hvor den kan søge dem, for at give dem i Hænderne paa indfødte Forsvarere. Men den danske Nationalitet i Slesvig vil dog derfor ikke været givet til Priis for Undergangs sørgelige Lod, eller for en evig Bedvaren af det mere vanærende Livegenskab, hvori man i det mindste vil fremstille den. Den vil befrie sig af dette, saasnart den kan sætte sig i Besiddelse af Forsvarsmidler, hvormed den i det 19de Aarhundrede

allene kan møde den kraftige og mægtige Modstand, som Danskheden i Slesvig fandt, fra det Øieblik, den yttrede sine første Livstegn. Er det Alvor hos dette Hertugdømmes danske Indbyggere, at ville blive deres Forfædres Sprog og den slesvigske Folke-Egenhed troe, uden at lade sig ganske indlemme i en holstensk-tydsk Nationalitet, der endnu i saa mange Dele skiller sig fra den slesvigsk-jydske: da er den eneste Betingelse denne: at Folket selv vil udvikle og danne sig. Det vil ikke føre vidt, hvad man venter eller forlanger, at Regieringen ene skal gjøre og udrette; thi, selv under de mest gunstige Betingelser, bliver en stor Deel af saadant kun konstige Drivhusmidler, som tabe deres Kraft, naar Folkets egen energiske Villie fattes. Var et fremmedt Exempel, i Stand til at staalsætte denne Villie hos den danske Almue i Slesvig, da passede maaskee ikke let noget bedre, end det, vi kunne finde hos Elsasserne. I to hundrede Aar har deres Land været betragtet, behandlet, regieret som en fransk Provinds, efter franske Love, i det franske Sprog m. m. Dog har endnu den betydeligste Deel af Landet sin tydske Nationalitet fri og ukrænket i Behold; og sit Sprog, som der ikke har mere Gyldighed i Staten, end det danske i Hertugdømmet Slesvig, eier Elsas ikke blot i Dialectform, men i en vedligeholdt Cultur. I Strasborg (berømt i Tydsklands Literatur allerede i det 15de, 16de Aarhundrede), ligesom over hele Landet, er Literaturen omtrent endnu ligesaa meget tydsk, som fransk.*)

Man seer derfor ogsaa tydeligt, at intet har været det saakaldte slesvigholstenske Parti (jeg vil ikke engang sige i dets fanatiske, men selv i dets forstandige, sindige, og saavidt mueligt billige Deel) mere ukiært og betænkeligt, eller mere forargeligt

*) Vi finde her ikke Sted til, nærmere at oplyse Beskaffenheden af den tydske Nationalitet i Elsas, og de historiske Forhold, i denne Henseende, imellem dette Land og Hertugdømmet Slesvig; men haabe, en anden Gang at være i Stand dertil. Kun een Hovedforskiel maa her strax fremhæves: den fildigere Tid, hvori det franske Herredømme fik Magt over Elsasserne, end den, hvori Holstenerne trængte ind i Slesvig; derfor hos hine en anden og større Udvikling og Fasthed i Sprog og Literatur.

og forhadt, end de første Spor til, at et aandeligt Liv, eller Ønske og Trang til Forstandscultur, til practisk Indsigt og Dygtighed for Borgerlivet, Trang til at hæve sig over Nationalitetens mest umiddelbare, eller materielle Vilkaar, begyndte at vaagne hos den danske Almuestand i Nordslesvig. — Selv de i Virkeligheden hidtil saa svage, lidt betydende og fra flere Sider misledede Bestræbelser for, ved egen Hielp og ringe Tilhielp, at fremme Culturudviklingen hos denne Stand, betragtedes derfor fra det mest fiendske Synspunkt. Med spottende Overmod kaldte man „Propaganda" det første Forsøg paa at hæve Slesvigs danske Modersmaal over Dialectformens Raahed, og derhos tillige anvende det til at begrunde høiere Undervisning og Dannelse hos en opvakt, livelig, praktisk dygtig, godmodig Folkestamme. Det gialdt om at bringe uvidende tydske Lærde, Publicister og Touristen til at troe, (hvortil de fandtes kun alt for tilbøielige) at denne danske Folkestamme allerede for Aarhundreder siden, eller fra den Tid Holstenernes Voldsherredømme i Slesvig begyndte, var udslettet fra Slesvigs Jordbund. Om denne holstenske Propaganda, der ikke brugte Skoler og Bøger, men Ild og Sværd, ikke slesvigske Præster og Lærere, men holstenske Adelige og Riddersvende i Harnisk og med Slagsværd, som de kiækt og dygtigt forstod at bruge — om den taug man. Det maatte man vel; 800 Aars Vidnesbyrd om Slesvig, en Deel af Danmark, fra Adam af Bremens Dage, indtil vore: var det bequemmere at forbigaae, end at giendrive.

Sprogstridens mest uhyggelige Phænomener ville dog være forbigaaende — og maaske snarere, end vi formode; ligesom det meste af hvad der flyver over Verdensscenen med vor Tids Vinger. „De kunde afløses af Andre, og maaskee værre": vil man sige. Men, ligesom unegteligt, i det os nærmeste Tidsrum, Nationernes Individualitet og selvstændige Folkefølelse har begyndt at sætte en vis Virkning af nye og friske Kræfter imod Tidens nivellerende Civilisationsaand, der vil røre den hele Menneskeslægt sammen i en stor, flad Kage, uden andre Grændser, end de geographiske og politiske: saa er dog Nationalhadet, om en saadan Frugt skulde avles paa Sprogstridens Træ, alt for

unaturlig for det 19de Aarhundrede, til at den kunde blive mere end huul og ormstukken. I Hertugdømmet Slesvig ere uden Tvivl Partiaanden og Partihadet fra den tydske Side mest levende og kraftige; men deels ere Kilderne dertil mere udelukkende politiske, end almindeligt nationale; deels kan man sige, er Modstanden, som en saadan Partiaand og dens Meninger har fundet hos Folket selv, endnu alt for lidt aabenbar og energisk, til at Spirerne til egentligt Folkehad skulde kunne udvikle sig. — Vil man derimod betragte, hvad der i Danmark i denne Henseende kunde see allermest forskrækkende ud: saa er dette dog egentlig for det meste kun blinde Skud, overilet Declamations- og Demonstrationslyst, eller journalistisk Rhetorik — hvilket Alt ikke betyder meget i et Land, hvor man skylder Tydsklands Sprog og Literatur saameget, og hidtil ikke giver mindste Tegn til, at man herefter vil skylde det mindre; da man nu endog i de lærde Skoler har saa at sige sat det tydske Sprog, som grammatisk Grundsprog, ved Siden af det danske — Ja, vi nødes endog til at sige: et Land, hvor endeel originale Forfattere og Oversættere endnu flittigt stræbe og bidrage til at fortydske den danske Stiil; og hvor det meget let kan skee, at man selv af de heftigste Declamationer imod den slesvigholstenske Tydskhed, og mod Fortrykkelsen af det danske Sprog, kan opsamle Germanismer. . . . . .

Om

Schack Staffeldt som dansk Digter.

II.

Ikke mindre skiønt og poetisk er det Billede, hvori Digteren har indklædt den Konstens Lære og Fordring: at Idealet og dets Skiønhedsaabenbaring i Konstværket maa tænkes uafhængigt af den ydre Verden, af Digterens nærmeste Omkreds og Samliv, eller dens Erkiendelse af hans Værks Fuldkommenheder. Ligesom Daddelpalmen i Afrikas Ørken udfolder sin Blomst og modner sin Frugt, hvad enten den bliver nydt af Mennesker, eller ikke — ligesom den herligste tropiske Blomst, ufeet af noget menneskeligt Øie, lige skiøn udfolder sin Farvepragt: saaledes udfolder den sande Digter sine Idealers Skiønhed i Værker af hans Konst, hvad enten Mængden har Øie og Aand for denne Skiønhed, eller ikke. „Ja", spørger Digteren paa allegorisk Maade: „er ikke endog Skiønhedens Virkning ædlere og af høiere Værd, der hvor den dølger sig selv for det uindviede Blik, end hvor den kun drages frem til Prunk, og for snart, efter en kold og tom Beundring, at oversees og glemmes?"

„Siig, om ei skiønnere i dulgte Dale
Den ømme Vaillants Lilie staaer,
End i en Konges Urtegaard,
For snart at visne i hans Sale?"

I den fortsatte Allegorie vil han sige: Det er Konstens indre Livsprincip, dens høieste Maal: at skabe det Skiønne; i Konstværkets Tilværelse ligger dets egentlige Værd. Ligesom Naturen frembringer sine organiske Skabninger efter evige Love, ikke blot, efter en indskrænket Beskuelse, for at tiene til Menneskets Nytte, men for at leve, for at deeltage i Universets

Liv: saaledes skaber Konsten sine Værker, for at de med deres individuelle Tilværelse kunne indtræde i Skiønhedens uendelige Verden. Konstneren, Digteren har sit Kald, sine Frembringelsers Grund, i sit Indre, i sin Aands Idealer, ikke i nogen Fordring af den Verden, han lever i, eller nogen Forskrift af den Slægt, der umiddelbart modtager hans Værker.

„Hvad vil den Lilie blomstre for i Løn?
Hvad? — den vil være til, og være skiøn; o. s. v.

Og herpaa følger Anvendelsen:

„O Digter! vær den skiulte Lilies Lige!
I det ukiendte Land dit Liv udfold.
Naar Aandens Luer i Din Barm nedstige,
Da maa dit Mørkes tunge Taarer vige;
Og, liigt hiin rene Lilies hvide Virakslaal,
Dit rene Hierte tør omfatte
En anden Verdens ubekiendte Skatte."

At en saadan Lære og dens Idee, hvis man vilde anvende den, i sin hele Almindelighed, paa Digtekonsten, i mangfoldige Tilfælde kun vilde lede til Misforstaaelser — betager den ikke sin almindelige æsthetiske Sandhed; ei heller den poetiske Form, hvori den er udtrykt, sin Skiønhed. Heller ei svækker det Sandheden, at den i Anvendelsen kun naaer til den ægte Konstner; og at det lidt vil hielpe den af Muserne ukaldede Digter, om han, naar allerede Samtiden forskyder ham, vil trøste sig med, at han skriver for sig selv — og for Efterslægten. Det staffeldtske Digt udtaler ligefuldt den store Grundsandhed i Poesien og i Konstlæren: at Digteren maa beherske den ydre Verden, i saa mange af dens Skikkelser, som hans Aand fatter; men ikke være Træl af nogen. Det hele Natur- og Menneskeliv kan blive Kilden for hans Poesie; men under enhver Frembringen maa han bevare sit eget Væsens Frihed urørt og ukrænket; kun Ideens Begeistring, kun Aandens, men ikke Convenientsens Magt kan han adlyde.

Det er sagt ofte nok, og paa mange forskiellige Maader: at Poesiens Sprog, meer end noget andet, udtaler den høieste og den dybeste Følelse i den menneskelige Natur: Udødelighedens.

Den uudgrundelige Hemmelighed i det jordiske Liv: Foreningen af det Evige og det Endelige i Aandens Bevidsthed, er Kilden til Menneskets høieste Lyst, men ogsaa til hans smerteligste Qval. Uudslettelig i hans Indre er Ahnelsen om det udødelige Princip for Aandens Liv; og i Alt hvad der bevæger hans Hierte, er det ligesom et Glimt af denne Ahnelse lyste umiddelbart ind i Siælen. Men i det Menneskет vil fastholde det Udødelige, som sin Tilværelses inderste Kiærne og dybeste Hierterod, seer han dog Forgængelighed bryde ind i Alt hvad der berører denne Tilværelse, i Alt hvori den deeltager. Alt, hvortil hans Lyst og Kiærlighed binder sig i Phænomenernes Verden, er kun skiftende Skikkelser, hvori Forgængelighed skiuler sig; i denne Verden er ethvert oprindende Liv kun Begyndelsen til sin Død. En ustandselig Skiften af Lyst og Smerte, Haab og Skuffelse, Nyden og Savn, Væren og Undergang, er Livets hele ydre Aabenbaring, ligesom det er Indholdet af enhver Enkelts Tilværelse.

I Almindelighed søger Mennesket, saa vidt og saa længe som mueligt, at glemme eller tilbagetrænge Billedet af Tilværelsens mørke Side, ved at pleie den ligegyldige Følesløshed for det indre Livs hemmelige Rørelser og Virkninger; men herved sløves han da ogsaa for den modsatte Virkning af Kilden til en ædel og udødelig Lystfølelse, der rinder i Menneskets Bryst. Mange tabe saaledes ogsaa Modtagelsesevnen for Tankens og Følelsens uforgængelige Skiønhed, hvis Præg den begeistrede Digter meddeler sine Værker; thi det er Poesiens Egenskab, at ligesom den selv, som al Konst, er udødelig og evig ung, saaledes fordrer den enten Livets, eller Aandens Ungdom, for at fattes og nydes. Derfor pleier det at være Ungdommens Alder, hvori den mest ideale Poesie letteſt finder Indgang — den Alder, som ogsaa mest er i Stand til at dele baade den høiere Lyst og den aandelige Smerte, der finder en rig Næring i Digterens Siæl. — Det er Omskiftningen af hine Følelser, som hos Digteren, i hvis Aand Alt maa danne sig *poetisk*, eller stræbe efter en udvortes Skiønhedsform, frembringer den *elegiske* Stemning, og det elegiske Digt. Denne Stemning — der i stille, beherſket Yttring, eller med Præget af en høiere tragisk og mandig

Alvorsaand, rører sig giennem saa mange af Schillers lyriske Digtninger — finde vi ofte, skiøndt mere gjærende og uklar, hos Schack Staffeldt. Den er i ædlere Reenhed, og ikke allene, men ved Siden af den mere ublandet lyriske Stemning, tilstede i det Digt, som vi her have dvælet ved.

Der gaaer en hemmelig Sorgens Tone, en stille Smertes bævende Lyd giennem Digtets Harmonier; men den udspringer af den stærke, ikke af den sygelige Følelse. Vi ahne vel, at Forfatteren selv maa have fornummet en Deel af det Savn og den skuffede Længsel, han tillægger den yngre Digter, som han tiltaler; men vi erkiende tillige, at han ved Aandens Kraft har været i Stand til at beherske og luttre den passive elegiske Følelse, ligesom i sin Siæl, saaledes i sit Digt, hvilket derfor ikke bærer noget Spor af den matte Sentimentalitets sygelige Toner. Det har enkelte Partier, hvori Udtrykket mere nærmer sig Odens Tankeflugt og begeistrede Sprog, end Elegiens blidere Lyrik; og Digterens udad strøbende Kraft, hans Hengivelse til Ideens Magt, eller Anvendelsen af Digtets Indhold paa et almindeligt idealt Stof, Poesiens Væsen og Digterens Kald, snarere end Fordybelsen af Digteren i sin egen Tilstand — charakterisere dette Digt mere som høiere lyrisk, end som elegisk. Men det er heller ikke uden Præg af en halv tungsindig elegisk Stemning. Dertil hører f. Ex. den hele Skildring, hvor Digteren tænker sig ene med Naturen, og adskilt fra den hele Menneskeverden, paa en ubeboet Ø, og hvor hans Poesie dog skulde „bryde den hule Taushed", og ligesom meddele den hele Natur Digterens indre Liv. Subjectiv elegisk er den hertil hørende Naturskildring, og den hele Slutning af Digtet:

Men naar nu Aftensolen hænger,
En Draabe Guld, ved Himlens Purpurrand —
— — — — —
Naar Maanen over Havet bygger
For Aanderne sin Straalebro, o. s. v.
— — — —
Da bryder jeg Naturens Ro,
Da maa jeg selvopfordret klage,
Og over Havets Straalesti

I sødt veemodigt Sværmeri
Til det forladte Land tilbage
En taarevædet Hiemvei tage:"

og Digtets hele Slutning tilhører den samme elegiske Stemning.

Dette kan blive os end mere tydeligt naar vi sammenholde det her omtalte Digt med et andet: „Digterbekiendelse" (1804 S. 421), som i øvrigt, baade i den indre poetiske Composition, og i Konstformen, staaer meget tilbage for hiint. Det er et af de Digte, vi finde saa mange af hos S. Staffeldt, hvor Ideerne have været overmægtige, eller mægtigere, end Digterens Evne til at optage og forme dem i Digtets poetiske Skikkelse. Man seer ham overvældet af en Hær af Tanker, der stormende og kæmpende trænge sig til hans Phantasie og til den ordnende Forstands aandelige Værksted; man erkiender den indre Livsvarme i de stærke gjærende Følelser, som røre sig i Digterens Sind; men Kraften til at give Ideen Ord og Følelsen Udtryk svarer ikke til Digterens Evne til at undfange hiin, og at lade denne fylde hans Hierte. Han var større Digter i sit Indre, end i sin dannende, udvortes frembringende Konst.

Dette bliver vel endnu kiendeligere i de allerfleste af hans Romanzer, og andre Digtninger, som mere nærme sig den objective Poesie, end i hans egentlige Lyrik; men det viser sig ogsaa i andre Digte af den sidstnævnte Art, hvori S. Staffeldt er dalet under sin egen Digterhorizont; eller hvor han selv ikke har været i Stand til at see, at hans Værk i Konstværd stod under det Maal, han forhen havde naaet. I det nylig nævnte lyriske Digt har han atter villet yttre sin Hylding af den ideale Verdens og Idealpoesiens høiere Sphære, og sin Aands Uafhængighed af Tidens forgængelige Smag og Mening. Men her er intet Præg af Længsel eller Smerte. Digteren er vis og stærk i sin Overbeviisning, fast i sin Tanke — men uheldigviis ikke altid sand. Hans Tone har intet af elegisk Sorg eller Klage; men Aandens Kraft har ikke været stærk nok til at hæve ham til det Punkt af lyrisk Begeistring, hvor vi ei allene finde os tilfredsstillede ved enkelte høie Tanker eller skionne Udtryk; men ved at kunne optage en lyrisk Digtnings hele poetiske

Skikkelse i vor Beskuelse og æsthetiske Bevidsthed. Strax i de to første Strophер findes flere, hverken heldige, eller heldigt udtrykte Tanker og Billeder. „Idealer, frie for Ælde, skiøndt evige“: indeholder en meningsløs Modsætning. Idealets Evighed indbefatter netop Betingelsen for at det aldrig kan ældes. At disse Idealer, „af gyldne Urner helde olympisk Nectardug over Verdner,“ er et Billede, der giver os mere Ordklang og Svulst, end Poesie; og den sidste Linie i anden Strophe:

„Med Kronen strider der en høi're Orden,“

savner endog Meningens simple Forstaaelighed — uden at tale om Anstød imod Velklang og rigtig Udtale. At „Meningen“ er Tidens Søn, er et fatteligt Billede; men det koster os langt mere i denne Søn at see „en trædsk Gud;“ og med den logiske Feil forener sig en stilistisk i Udtrykket: „Tidens Søn — som Mængden Mening kalder, og nedknæler.“ Dette er et af utallige Exempler hos S. Staffeldt paa grammaticalske Licentser, der aldrig kunne gaae ind under de poetiske; paa de Overtrædelser af Lovene for Udtrykkets simple Sætningsrigtighed, som heller ikke Digteren under noget Paaskud kan tillade sig, uden at fordærve sit Værks rene Konstvirkning. Men S. Staffeldt tilhørte endnu en vis Periode i vor poetiske Literatur, da man for Alvor troede, at grammatiske og stilistiske Sprogfeil kunde ophøre at være det, naar en Digter begik dem.

I det Digt, vi her have for Øie, og der netop som poetisk Epilog slutter den hele Poesiesamling, hvori det er optaget, anvender Staffeldt endog flere Strophер paa at ville forsvare det Ucorrecte, Ufuldendte i Konsten, som noget næsten uadskilleligt fra Geniets Kraftyttring:

„Og ei, dig selv bedragende, du kalde
Fuldkommenhed, hvad Feilfrihed kun er;
Kun store Mestre vældigt kunne falde,
Det dybe Fald om Høiden Vidne bær.“ o. s. v.

Dette vil Digteren (der selv ikke blot giør enkelte „vældige Fald“, men endog alt for tidt falder i det mindre), fra een Side bygge paa en ganske falsk Grundsætning i Konstlæren;

en indbildt Modsætning af Kraft og Ynde, af det Stærke i Geniet, og det Svage i Gratien:

„Med Ynde Kraftløsheden sig bevæger,
Hvad ei beundres kan, det tækkes skal."

Den aandfulde Digter maatte have været meget svag i Bevidstheden om Konstens Væsen og om Konstværkernes Forhold til Idealerne — hvilket det netop er hans Formaal, i dette Digt ved Poesiens Middel at oplyse — dersom han selv klart havde tænkt sig Indholdet af hvad han her siger. Al Ynde maa bæres af en indvortes Kraft, uden hvilken den taber sig i Slaphed. Ogsaa i Formernes Rige maa ethvert Omrids af qvindelig Skionhed, selv hvor denne fortrinligst nærmer sig Gratiens blødere Runding, ikke gaae udenfor den Bølgelinie, der skiller imellem det Bløde og det Slappe, eller imellem den med Fasthed afrundede Contour, og den uskiønt svulmende, eller den slapt hængende Fylde. — Derfor har ogsaa S. Staffeldt været meget uheldig, hvor han symbolsk vilde udtrykke sin Tanke, at den evige Ungdomsstyrke ikke trænger til Gratiens Skionhed:

„Med Charis ei, med Hebe gik Alciden,
Da han sig herlig opsvang over Tiden."

Han tænkte da ikke paa, at Hebe selv er den anden Charis, eller at evig Ungdom i sin Idee indbefatter evig Ynde, og at derfor i den plastiske Konst den reneste, ubevidste ungdommelige Ynde er Idealet for Hebe.

Man kunde sige om dette Digt, at Bestræbelsen for at udvikle en falsk Grundtanke ved Poesiens Hielp har straffet sig selv; thi dens hele Udvikling er en uharmonisk, idelig afreven Forbindelse imellem enkelte høie Phanthasiebilleder (f. Er. om Geniets Ørn, der svinger sig til Himlen og henter „hiin første Idee til Jorden") og tungt fremskridende Tankerækker, der undertiden dale til didactisk Abstraction og til Sophismer. Digteren vil giøre Geniet uafhængigt ikke allene af Tidens Mening og Luner, men ogsaa af Kritikens Fordring paa Correction og Smag. Dette er egentlig kun hiin, undertiden hos unge Digtere med Genie, og hos Digtere af enhver Alder uden Genie, forekom-

mende Paastand, at Poeten, naar han staaer, eller selv vil sætte sig paa et lavere Trin i Dannelse og Smag, ogsaa har Ret til at digte for æsthetisk udannede eller mindre dannede Læsere; og at Kritiken enten maa stige ned til Digterens Standpunkt og til hans uæsthetiske Læserkreds, eller lade hans Poesie være i Fred. Hvorledes S. Staffeldt ret for Alvor vil gjøre det evige Stridsæble imellem Poeter og Konstdommere gieldende, maa man videre læse efter i det omhandlede Digt. Man vil da ogsaa finde, at han i flere Stropher, hvori han med sin Hovedsætning, at Kraft og Ynde i „Enkelthedens bølgefulde Rige ere i evig Splid," forbinder endeel andre (f. Ex. „at han ikke agter det Tækkelige, naar han vil fremstille en Heros" — „at Ingen i sit Værk kan Alt forene" — „at Gratien smykker Venus, ligesom Høiheden Juno" — at „ved tvende Kræfters Samstød alting bliver," o. s. v.) som enten ere overflødige Gientagelser, eller Sætninger af en Konst-Philosophie, der er uden indvortes Hold — Sætninger, der enten ere saa simple, at de ikke trænge til at indprøges med saa stor Prætension (at det Mandige har sit eget Skionhedspræg, og at qvindelig Ynde ikke hører til Fremstilling af en Heros, falder jo ingen paa at modsige;) eller som i deres Indhold og Anvendelse ere lige falske. Schack Staffeldt forblander her, og giennem sin hele didactisk-lyriske Poesie, Forestillingen om den negative Egenskab „Feilfrihed", uden hvilken den ydre Konstform ikke kan tænkes, med den indre, positive Konstfuldkommenhed, eller sætter begge i een Linie; i Stedet for at en Digter, der har stillet det Ideale i Poesien saa høit, allermindste maatte glemme: at Skionheden er ligesaa uadskillelig fra Poesiens og overhovedet fra Konstens Idealer, som Feilfrihed — i det mindste den, der undgaaer de anstødelige Feil — er den simpelste og nødvendigste Betingelse for al Skionheds ydre Aabenbaring.

Men det er dobbelt uheldigt, at dette lyriske Digt, der skulde være den „Bekiendelse", Digteren aflagde om sin hele poetiske Tro og dens aandelige Kilder i hans Væsens Inderste, næsten er bleven til et Prøvekort af hans Feil; da han byder os disse endog i en undertiden utaalelig Grad af Uklarhed, af modbydelig

Smagløshed og Uforstaaelighed; saasom i den Strophe (S. 426) hvor han gior Kraft og Ynde til „Athleter", der kæmpe i en evig vexlende „uvis Strid" (han vil sige, at Seieren er uvis:)

„Til fælles Seir de kun sig sammensmige*)
I hiin den store Alhermaphrodit,
Ham, som det Hele med Gestalt omskriver."

Man kunde saaledes fristes til at sige, at da Schack Staffeldt frembragte et Digt, som han overlæssede med en Mængde af tunge, urythmiske, Velklang berøvede Vers, af uklare Tanker, af uskionne, ugracieuse og upoetiske Vers: maa han upaatvivlelig have følt en subjectiv Trang til at forsvare theoretisk, hvad Digtet selv, indtil Overmaal, synes at ville practisk bekræfte.

Det er ikke uden historisk og æsthetisk Interesse, at de to fortrinligste, med S. Staffeldt samtidige danske Digtere have givet lyriske Sidestykker til dennes „Digterbekiendelse." Ohlenschlæger vilde, i en begeistret Time, besynge Digterens og Digtekonstens Magt, Høihed og Rigdom. Hans Sang om „Digterens Hiem" blev et høiere lyrisk Digt, skiøndt ikke i Odens Tone. — Ogsaa han vilde hævde Poesien dens meer end jordiske Natur og Virken, og udtale sit: Odi profanum vulgus & arceo. Men der findes intet Spor til aandelig Kamp, eller elegisk Følelse i Digtet, hvis simpelt udfoldede Idee er den: at

*) Staffeldts Digte behøve ikke sielden, for at forstaaes, et eget tydsk-dansk, og undertiden svensk-dansk, Glossarium. Saaledes: sammensmige sig („sich zusammen, an einander smiegen.") smige sig, synes derimod igien til sin Tid at skulle forestille det svenske smyga. „Naar til Havets Barm sig Solen smiger." „Hun til hans Barm sig smiger." I. 481. — „Min Tanke og min Kiendsel" I. 263. (ɔ: Følelse. Sv. Känsla.) — At hyppe Domer." I. 218. (T. häufen. I Danmark „hypper" man Kartofler.) — „Grillens Hymenæer". I. 278. (ɔ: Græshoppens. T. Grille, Grylle, Feldgrille.) Ligemod: I. 357. (T. Gleichmuth.) — En Dom, ɔ: en Cuppel. I. 180. „Himlens Stiernedom" S. 182 (hvor det rimes paa: „fra Himlen kom.") „Navnkundighedens Dom." II. 200 (rimes paa: „vifted om.") Hverken Rum, eller Taalmodighed, tillader her at give meer, end denne lille Prøve.

hele Universum, Tiden, som var og er, Menneskeaandens hele Erfarings- og Tankeverden, ogsaa er Digterens Verden; at Poesien ophæver enhver Grændse, der adskiller det Forbigangne fra det Nærværende, det Fierne i Rummet fra det Nære, eet Folk, een Tidsalder fra en anden. Denne Idee har hos Oehlenschlæger udviklet sig mere i episk Rolighed, end i lyrisk Bevægelse; og i en noget bred Beskrivelse over en Mængde Provindser i hiin poetiske Verden, som dog endnu er langt fra at være kold, og har mange smukke og friske Billeder, i en renere, ædlere Sprogform, end S. Staffeldts. Ulige mindre, end hos denne, træder derimod Digteren selv, hans personlige, ja hans aandelige Individualitet frem i „Digterens Hiem", eller i dette Digts mere beskrivende, mere objectiv-lyriske Skildring. Det er mere den hele ydre, end den indre Verden, Oehlenschlæger giver Digteren til Hiem; og han samler først i Digtets mere usmykket skionne, end tankedybe eller betydningsrige Slutning, de enkelte Billeder i et religieust Middelpunkt, i det han minder om: at den sande Digters Siæl ikke over Tiden og Sandselivet kan glemme Evigheden, og at han fra alle Phænomener tilsidst maa vende Billedet op imod Udødelighedens Land, til hvis stærke Vidner hans egen Genius hører:

„Men did — hvorfra det Hele stræber,
Som ingen Tunge tolke kan,
Som tales ud af ingen Læber,
Det egentlige Fædreland:
— — — —
Hvor om den Evige de Stærke synge
Forenede i helligt Chor:
Did higer han fra Taagelandet;
Det ahner han i Alt hvad Stort og Smukt.
Til Tartarus er den forbandet,
Som elsker ei, og deler ei hans Flugt!"

Dette er smukke Tanker, og den sidste en kraftigt udtrykt; men det er ikke Ideens lyriske Begeistring, som her tiltaler os.

En egen Contrast til hine to Digtninger, som hvert paa sin Maade give os et dybere Indblik i begge Digteres lyriske Charakteer, med dens forskiellige ideale Retning, og med dens naturlige

Aand, Virken og Skikkelse hos begge, møder os i et Digt af Baggesen („Digterfortvivlelse",) som han ogsaa, paa sin Viis, har indviet til Poesiens og til sin egen Digtekonsts Forherligelse. — Han vil deri med sin hele lyriske Kraft besynge den største Høide, han mener at have naaet som Digter; men hvorfra han nu, i en poetisk Fortvivlelse, styrter saa dybt, at han vil offre sin egen Digter-Undergang det sidste begeistrede Ovad af hans danske Muse. Vi gienfinde her Baggesens vel-bekiendte, underlige, halv-begeistrede og halv-komiske Natur, ved hvilken han undertiden selv ikke ret vidste, om han græd, eller loe, om han var alvorlig eller comisk. Naar Baggesen i Odens pathetisk-svulmende, lyrisk-begeistrede Tone skildrer den Stemning, hvori han fortvivlende føler sit hele Digterliv tilintetgiort, den herligste, drømte, uopnaaede Løn for dette Livs Stræben, for dets længe forgieves tonende Sang, nu aldeles forspildt: der maatte vi dog vente at fornemme Alvor i Smertens Toner, en dybt giennemgribende Følelse, som Kilden til den „Digterfortvivlelse", hvis Gienstand er intet mindre, end Digterens hele poetiske Verdens Undergang. — Er det da Fortvivlelsen over ikke at kunne tilfredsstiller Idealets Fordringer? Er det Mistvivl om sit Digterkald? Er det Samtidens Kulde og Miskiendelse, der fremkalder hiin Mening? — Intet mindre! Digtets indtil Bombast overspændte Pathos (f. Ex. Tanken, at af hans drømte Elskerindes Fod

„Et fundet Spor i Sandet havde styrket
Til evig Taal hans svage Mod",)

opløser sig tilsidst i en saa umandig Overdrivelse af den erotiske Affect, at Læseren ikke forlader Digtet med andet Indtryk end af den imellem Phantasiespil og Ironie svævende halve Spøg, der ogsaa træffes, men finere, i enkelte horatziske Oder. Det søgte, drømte, tabte Ideal for hans Kiærlighed, den „forud vundne evige Løn for evig Dyd" er endelig fundet; men — en rædsom Skiebne! —

„Hun fatter ei den danske Harpes Klang.
O falmer, visner om min Tinding Brages Kroner!
Døe paa min Læbe, du min sidste Sang!"

En anden, ikke mindre stærk udpræget Modsætning til Oden om Baggesens affecterede Digterfortvivlelse er S. Staffeldts elegisk-lyriske Digt: „Den unge Digters Klage." (Nye Digte S. 211.) Er hist enten et Selvbedrag, eller et halv-ironisk Phantasiespil, Digtets egentlige Motiv: saa er her den dybe, tungsindige Stemning hos „den unge Digter" kun altfor virkelig; thi man seer, at den fører ham til en Miskiendelse, baade af Poesiens Væsen og af sin egen Digter-Evne. Den, der selv kunde skrive et Digt, som dette, burde ikke til den Grad føle sig skuffet i sin Begeistrings Ungdomsdrøm om Realiseringen af Konstens Idealer, som Forfatteren lader sin unge Digter være det. Men netop fordi hiint begeistrede Haab her yttrer sig mere som Drøm, end som et klart, i Fornuften udrundet Tankebillede, kunde det ogsaa lettere føre til en Skuffelse, som den, her udtales. Dog har hverken den noget overspændte, melancholske Livsbeskuelse, eller den hos S. Staffeldt usædvanligt *bløde* Stemning, berøvet Digtet den dybere Følelses *Sandhed*. Men kunde vi endog virkelig deeltage i Udtrykket af en saa dyb elegisk Stemning hos en Digter, der selv eiede saa stærk en Overbeviisning om Poesiens Adel og Værdighed: ville vi dog ikke kunne dele den *her* fremstillede Beskuelse af Konsten. Dersom det var Grund nok til Fortvivlelse, at

„Ingen knytter Billedet til Tingen,
Ingen Idealet til dets Præg":

da maatte enhver speculativ Tænker, og enhver Konstner fortvivle. I den *sunde* Siæl vil Følelsen af det Uopnaaelige hos Idealerne, naar de lignes med menneskelig Aandskraft og Konstnerevne, vel efterlade det uopfyldte Savn, som vækker fornyet Længsel og Stræben; men ikke fremkalde Afmagts Fortvivlelse. — S. Staffeldt bevægedes uden Tvivl selv af en ofte i hans Siæl opstigende Bevidsthed om et Misforhold imellem hans Genius og hans Talent; det sidste opnaaede i sin Dannelse langt fra ikke den førstes Ild og Rigdom. En saadan Bevidsthed kan ogsaa have været Kilden til et Digt, som derfor ikke blot ved sig selv er mærkeligt; men tillige ved dets Bidrag til Digterens aandelige Charakteristik.

Denne Mangel fra Talentets, fra Konstnerevnens Side, der bliver synlig giennem S. Staffeldts Poesie, i alle dens lyriske Tonarter, havde sin dobbelte Kilde; deels i et indvortes Misforhold imellem Aandens speculative Retning mod det Ideale, Tænkningens Fordybelse i abstracte Begreber, og Phantasiens Stræben efter at give det philosophiske Stof den lyrisk-poetiske Form, undertiden i Toner af Odens høieste Flugt, eller af Sonettens sammentrængte Korthed; deels i den Ligegyldighed, hvormed Digteren overhovedet behandlede den poetiske Sprogform, som han længe og ofte paa en utilgivelig Maade forsømte at dyrke og danne, saaledes at den kunde maale sig baade med hans aandelige Virksomhed, hans indre Digterkraft, og med den nationale Sprogdannelse. Der ligger en ligesaa absolut Nødvendighed i den sidste Fordring, som i den, at Digtet for at være skiønt, maa have „et positivt Indhold". Digteren kan i Sprogkonst ikke staae tilbage for sin Samtid; den er en Magt, som hans Genius da først behersker, naar han besidder den. — Der gives, kunne vi sige, en poetisk Adel i Sproget, som kun Digteren meddeler det; der gives en indvortes Sprogrigdom, en Skiønhedsfylde i Tankernes Billed-Skabning giennem Ordenes Tegn-Verden og Lyd-Maleri, som han allene fremkalder. Det er ham, som er i Stand til at lade det Sublime i Ordet fremgaae i dets fulde Storhed, i dets mægtigste Virkning paa Siælen; ham, som tillige har det i sin Magt, at give Talen den Ynde, hvorved den fængsler vort Væsen med uimodstaaelig Fortryllelse. Tidt er det ved tilsyneladende ringe Midler, at Digteren frembringer den sidste Virkning; faa Ord eller Verslinier kunne vække og tiltale det Dybeste i den menneskelige Følelse; og ligesaa er den høiere, ideerige Lyriker i Stand til at henrive Aanden og Tanken med stærkere Magt, end nogen anden Konstner, naar Sprogets hemmelige Tryllekraft adlyder hans Digterevne.

Men med hvilken Ligegyldighed, endog mod den simple linguistiske Anstændighed, Digteren trodsede alle Love for Sprogreenhed og Sprogskionhed; hvor uliig sig selv S. Staffeldt overhovedet var, i Benyttelsen af sine Kræfter til at give Ideerne Sprogform og poetisk Skikkelse: dette lære vi ved at giennemgaae hans Digte

i deres Tidsfølge. Det er ligesom han til forskiellige Tider var afhængig af heelt andre indvortes Kræfter og Betingelser. Vi kunne finde ham snart i poetisk Kraft, Klarhed og Skionhed at overgaae sig selv snart, endog som Lyriker, i enkelte Arbeider at staae under andre Digtere, der ellers ikke kunne maale sig med ham i Tankevægt, Idealitet og Begeistring. Dette var overhovedet Tilfældet med Baggesen. Jeg omtalte nylig dennes „Digterfortvivlelse", som et svagt og uklart lyrisk Digt, ved Siden af lignende Staffeldtske Digte. Men skiondt han var en mere elegisk, end høiere lyrisk Poet — skiondt han egentlig var Tidens, Øieblikkets, den lettere, stiftende Følelses, ikke Evighedens, ikke det Variges, det Uendeliges Sanger, og ligesaa lidt den alvorlige Lyrikers Ideeverden, som Epikerens rene plastiske Digterevne, tilhørte ham: saa besad Baggesen dog et forunderlig mangesidigt Talent. Selv Alvor og Reenhed i Følelsen, som i det hele fattedes ham, var det ham dog mueligt, under hans Lunes vaklende Stemninger, i enkelte Øieblik at give Næring og Styrke nok til at kunne udaande den i poetisk Skikkelse. Der gives enkelte alvorlige og høiere lyriske Digte af Baggesen, hvori han er fri baade for Svulst og Affectation; og jeg regner dertil netop hans Odedigt „Tordenen paa Toppen af Grimsel", hvilket jeg betragter som en af de mest correcte og harmoniske Frembringelser af Baggesens høiere Lyrik. Man har villet frakiende dette Digt dybere poetisk Indhold og Betydning*) — fordi det er mindre speculativt og naturphilosophisk; fordi det egentlig kun beskriver en oplevet Naturbegivenhed, og fordi det slutter sig til en sublim Tanke, hvis Styrke Digteren kun har lagt i dens Udsagn — og i dettes Position. Men hiin Beskrivelse over et sublimt Natur-Optrin er dog ligefuldt lyrisk; Digteren fortæller os ikke, at han har oplevet det; han oplever det for vore Øine. Paa denne Maade tilhører det Objective ogsaa Lyriken; ikke som noget, der kun har været (episk), eller som noget selvstændigt, udvortes nærværende,

*) Jvf. J. L. Heibergs Intelligentsblade, III. Bd. S. 56.

(dramatisk); men som noget i Digterens Tanke og Følelse, i hans hele psychiske Existents levende, som noget indvortes nærværende*).

Paa denne Maade opleve vi her Begivenheden med Digteren; vi gjennemskue hans Siæl, i det han oplever den, og tilegne os enhver Bevægelse i hans Indre, enhver Virkning paa hans Stemning, som den frembringer. Vi overbevises ogsaa om, at det Optrin, her skildres, vel var Digtets Anledning, men ikke dets Grundtanke. Allerede i tredie Strophe er det ikke blot Naturen, i den sublime Rædsels Skjønhed, der fremtræder for vor Beskuelse; det er Digterens Indre, der oplader sig for os. Uvisheden, om Dodsskræk, eller den ophøiede Skjønheds Lyst, skal spire i hans Siæl, opløser sig i de følgende Stropher til Bevidsthed om, at Seieren bliver paa den sidstes Side. Naturphænomenets rædselfulde Storhed, som truer det physiske Liv med Undergang, maa i Indtrykkets Styrke vige for en høiere indvortes Kraft. Imedens trindt omkring Dødens Magt over den jordiske Natur tiltaler Digteren med alle dens sandselige Rædselsbilleder — vaagner, endnu mægtigere, den Følelse i hans Siæl: at kun et Væsen, uafhængigt af physisk Undergang, kan nyde Storheden og Skjønheden i det synlige, det sandselige Sublimes høieste Grad: kun et udødeligt Væsen kan føle den „Sandsens høie Oval, som Aanden fryder." — At denne, Digtersiælen udfyldende Følelse, en Virkning af det store Naturphænomen, udtaler sig gjennem en fri, af den ydre Scene uafhængig Udvikling af Digterens Tankerække — er netop en Yttring af Digtets lyriske Natur og af Odens poetiske Charakteer. Udviklingen kunde være bleven en ganske anden, under en anden Stemning; men at det slutter — man kunde sige noget epigrammatisk, med Grundtanken udtrykt i et logisk Udsagn: maa ikke forlede os til at negte Digtet den poetiske Betydning, som det egentlig har gjennem Udtrykkets og Følelsens Sandhed, og i den Kraft og Skjønhed, som heraf har

*) „Begivenheden, det Historiske, fortælles i det episke Digt; det forudsees og virkes i det dramatiske; og det føles og opleves i et lyrisk Digt." J. Paul.

sit Udspring. Det er den ægte, umiddelbare lyriske Sandhed, den egentlig individuelt-subjective Poesie*), hvis Virkning er afgiørende og uimodstaaelig, i samme Forhold, som dens naturlige Kilde er dyb, reen og mægtig i sit Væld.

Hos Baggesen er den saa ofte det Modsatte; men hvorfor skulde vi negte ham Erkiendelsen af den indre poetiske Sandhed i et lyrisk Digt, som virkelig besidder den? — et Digt, hvor han i sin Begeistring og Tankeflugt ikke har villet flyve høiere, end hans egne Vingers Kraft kunde hæve ham, og derfor heller ikke har følt Trang til Svulstens Luftballon, som han ellers kun alt for ofte griber til, for at stige. — Jeg mener endog vi her skylde ham at sige: at en Digter, som i det hele var ham saa overlegen i Poesiens Aandskraft og i den ideale lyriske Begeistring, netop i dette Tilfælde er kommen til kort ved at maale sig med ham. S. Staffeldtes „Paa Toppen af Mont Cenis" er aabenbart en yngre Gientagelse eller Variation af „Tordenen paa Toppen af Grimsel;" men den rigere Lyriker har frembragt et svagere Digt. — Ja, om man endog vilde antage Forfatterens Hukommelse saa tro, at vi maatte betragte det som factisk, at det i Enden af Aaret 1803 trykte staffeldske Digt var ældre, end det baggensenske fra 1801: saa er ogsaa dette i sig selv ligegyldigt. Har det sidste ikke været Originalen til det første, da maae vi forudsætte, at S. St. ikke blot er bleven greben og opfyldt af det samme poetiske Stof, men at det endog for en stor Deel har udviklet sig hos ham i de selv samme Billed- og Tankeformer, hvori Digtet, i det Hele ikke heldigt, ligesom søger at overbyde Baggesens. I saa Fald maae begge Digte dog blive

*) Det kan være tilfældigt, men ikke uden Grund, hvis en Tankeforbindelse her leder os til en af den nyere Tids største lyriske Digtere: Byron. Men findes der vel, i den hele umaadelige Rigdom af Poesie, der udstrømmede fra Dybet af denne Genius, som Lucstrømmen, der i den sorte Nat stiger op af en Vulkan, noget mere subjectivt, eller noget, hvis Poesie, og hvis lyriske Virkning dog kan kaldes stærkere eller dybere, end de bekiendte simple Stanzer til Digterens Søster: „Though the day of my destiny's over" — „When all around grew drear and dark" — og „My Sister, my sweet Sister! if a name"?

Variationer af eet og samme Thema, der henstille sig, ligesom til en ubevidst poetisk Væddestrid, ved Siden af hinanden.

Baggesen har i Udødeligheden fundet den begeistrende Tanke, der gior ham uafhængig af Naturens og sit eget physiske Væsens Undergang. „Paa Livets og Dødens Grændse, ophoiet over Støvets Forgængelighed føler han sig tryg, i Skrækkens Svimmel; thi — hiin Nædsel, som indgyder evigt Mod, Aandens Lyst ved Sandsernes Oval — kan intet Væsen føle, hvis Lod er at forsvinde i Støv." — Han udtaler dette med Vishedens Eftertryk, efterat han med Digterens Konst har malet den rædsomt sublime Naturscene, i en correct Stiil, og overhovedet med en ædel Simpelhed og Skiønhed, f. Ex. i Udtryk, som disse:

„Æthrens klare Tomhed størknes
I en tordensvanger Sky."
— — —

— — mens hele Jorden
Bæver, og imod Naturens Orden
Himlen fort, og Dybet lyst er vorden."

„Høit opløftet over Jordens Tuer,
Over sunkne Bierges tause Væld" o. s. v.
— — —

„Er det Livets eller Dødens Vinger,
Som paa denne Pynt omsuse Dig,
Lyn, som den Usynlige nedsvinger?
— — —

„Neppe føler jeg mit Hierte banke,
Dog forhøier Livet i hver Tanke
Døden i hvert Tordenslag."

S. Staffeldt beskriver paa sin Maade den selvsamme Naturscene — mere billedrig og mere ordrig, stærkere lyrisk paa sine Steder, men ogsaa mere krampespændt og svulstigt. En Idee har grebet ham, men den har ikke kunnet klare sig til Poesie; man seer dens giærende Kræfter bruse og bølge igiennem Digtet; men de ere ikke komne til Ro og Ligevægt i Digterens Aand; og Digtet har hverken opnaaet den Harmonie, eller den rene

Diction, som Baggesens. Denne viser os Alpe-Uveiret, reflecteret i hans Følelse, hans indre Bevidsthed. S. Staffeldt vil give en mere umiddelbar Naturbeskrivelse; men bliver undertiden tør og kold. Han begynder svagere og mindre poetisk, end Baggesen:

„Hvilket Uveir! Storm og Torden døve;
Egens Rod omfavnes af dens Top;
Skoven styrter; Søer, Floder støve
Under Stormens Slag i Taage op. o. s. v.

Vi træffe her ogsaa strax paa det Slags Udtryk og Billeder, som ere saa almindelige hos S. Staffeldt, og hvori der er mere Hyperbole og Dristighed, end Natur og correct Sandhed. En Eeg, der saaledes skulde bøies af Stormen, at dens Top ikke allene berørte Jorden, men „omfavnede Træets Rod", maatte næsten beskrive en Cirkel. Efter den smukke Linie (2. Strophe) „Uveirsdøden over Bierget gaaer," følger den uheldige: „Ulven venlig sig i Hiorden dølger"; man kan vel tænke sig en Ulv frygtsom, men ikke venlig. — „Menneskets de vredne Hænder folder:" er baade et plat og ucorrect Udtryk. Man kan sige i et Digt: „Af Skræk han vred sine Hænder", ell. d.; men „vredne Hænder" siger man ingensteds; og kan derved i det høieste komme til at tænke paa en forvreden Haand. — At Haabet i Undergangen „holde sig ved ydmyg Tempelfærd" klinger affecteret stivt. — De to følgende Strophers begynde noget monotont: „Lyn i Lyn sig om min Isse slynge" — „Uadskilte Lyn mit Øie blinder"; og efter den temmelige svulstige Linie:

„Og sig Lyset selv tilintetgior",

følger, som Pendant hertil, den mere komiske, end høitidelige:

„Hvert et Brag i Almeenbuldren svinder;"

og denne „Almeenbulder," som „dovende i sig selv hendøer," synes Digteren at have villet bringe ind i de næstfølgende Liniers Ordbulder:

„Ras og hyl, Orkan! og brøl o Torden!
Bæv i hver en Aare, Nisefield!
Bryd, du fangne Ild, bryd ud af Jorden, o. s. v.

Efter en saadan Udfordring til Naturen, følger „bange Vellyst,

liflig Gruen" (hos Baggesen: „Sandsers høie Oval, som Aanden truer"); og den ligesaa materielle, som incorrecte, næsten platte Metaphor:

— „O Natur! din Truen
Kun mig *ryster til en Seraphs Lyst.*"

Gaae vi længere frem, i de fire Strophер, hvori S. Staffeldt udvikler *sin* Udødelighedsforvisning, da synes det dog, som Digteren mere svimler, end staaer fast, med al den umaadelige Kraft, han tilskriver sig. Udtrykket:

„Thi selv Undergangen jeg paatvinger
Skionhedssandsen ved min *Skaberhaand*":

er langt mere svimlende-dunkelt, end mægtigt og sublimt. Hvad han formodentlig mener: at det *poetiske* Blik, *Digterens* Beskuelse af det Ophøiede i Naturens Rædsler og Undergang, ogsaa her kan finde Skionheden — er yderst uheldigt udtrykt; og i en slet Stiil sætter Digteren sig selv saa høit, at vi tabe ham, og Poesien af Sigte. Vi blive ogsaa knap i Stand til, endog poetisk at satte Mueligheden af de uhyre Phænomener, Digteren antyder eller beskriver. Skulle vi tænke os ham paa Biergets Top i det Øieblik, da et Fieldskred eller en nedstyrtende Lavine under ham frembringer den rædsomme Ødelæggelse? — eller er Digtets anden Afdeling, fra den 6te Strophe, („Ras og hyl Orkan!" o. s. v.) blot et Phantasiebillede, der danner sig hos Digteren, i det han paa Mont Cenis er Vidne til et Uveir med Storm og Torden, som, hvor forfærdeligt det endog var, dog endnu maatte være langt fra „Alting's Fald og Undergang"? — Der er noget Unaturligt, Sønderrevet, Usammenhængende i Digterens Ideegang, som svækker det hele Digts Virkning; og da det ikke blot er Sidestykke til den baggesenske Ode, men ogsaa egentlig kun er en anden Behandling af det selvsamme Thema, som ligger til Grund for S. Staffeldts for omtalte „Tilbagevendelse": fristes man endog til, at give det tidligere umodne Ungdomsdigt Fortrinnet i poetisk Kraft.

De her nærmere betragtede Digtninger af S. Staffeldt have vi kun berørt som enkelte, heldige eller mindre heldige, Udgydelser af hans lyriske Digteraand. Det er langt fra, at de

udtomme dennes forskiellige Yttringsmaader og Yttringskraft; eller at de skulde afgive en almindelig Maalestok for hans Digterværd. De ere kun fremhævede og belyste som Exempler paa den Uliighed, den Umodenhed og Formløshed paa den ene Side, og den Tankefylde, den lyriske Individualitet og ideelle Rigdom, som ikke kan frakiendes S. Staffelds Poesie, uagtet Digterens indre Strid imellem den undfangende og den formende Kraft, som Digtekonsten netop skal ophæve og udslette ved Skionhedens forsonende Magt. Naar man altsaa siger om S. Staffeldt, at han var en stor Lyriker, og „Danmarks største“: saa kan en saadan Berømmelse i ethvert Tilfælde kun tillægges ham med betydelige og væsentlige Indskrænkninger. Han var en i en enkelt Retning rigt begavet poetisk Aand; men hans Digtereevne, hans Konstnerkraft, hans skabende og virkende Formue var langt ringere, eller mindre udviklet, end hans aandelige Modtagelighed for poetiske Ideer og dybere Følelser. Denne Modtagelighed besad han, som vi erkiende, i en udmærket Grad for den ideale Side af Naturen, ligesom for enkelte Aabenbaringer af Konstens indre Ideeliv eller Aandsliv, især saaledes som de dannede sig til dybsindigt-melancholske, poetisk-musicalske eller lyriske Stemninger i hans grublende, i sig selv fordybede, mystiske, eller mere ahnelsesfulde, end klart skuende, mere indvortes bevægede, stormende og giærende, end harmonisk tænkende eller phantaserende Siæl. Saa meget vi vurdere S. Staffeldts indre Lyrik, saa tor vi ikke sætte ham, som lyrisk Konstner, eller overhovedet som Digter, saa høit som enkelte Andre giøre det; vi tor ikke stille hans lyriske Digteraand og Digterkraft ved Siden af Schillers eller Byrons; vi tor endnu mindre ligne ham, der saa sielden kunde beherske de Elementer, hvoraf hans Poesie fødtes, og hvis techniske Talent undertiden endog svigtede ham der, hvor Genialiteten og Begeistringen vare ham tro, med den vidunderlige Mester i lyrisk Konst, som kunde digte Alt hvad han levede, og giøre ethvert Stof, som var gaaet over i hans Bevidsthed, poetisk; fordi det er umueligt at sige, om den rigeste Digterphantasie nogensinde har været mere underordnet Konstdannelsen, eller den

klogeste Forstand mere undergivet Poesiens absolute Magt, end hos Goethe.

Schack Staffeldt eiede en høi Anskuelse af Konstens Maal og Værdighed; han levede som Digter mere for sin Begeistring og sin poetiske Produceren, end for dens ydre Frugt, Skikkelse og Virken; men han led tillige under den uophørlige, af hans fragmentariske Digterkraft udspringende Følelse af en Dissonants, en higende, utilfredsstillet Længsel efter Idealerne, der levede i og for hans Siæl, men som han sielden kunde bringe til Live eller gienføde i den rene og fuldkomne Konstform, som Idealet fordrede for at gaae over til en fast og fuldendt poetisk Organisme. Denne Længsel strømmer undertiden ud i en lige tungsindig og dybsindig Følelse, der umiddelbar stiger op af Digterens egen Natur; og den har da undertiden opløst sig i reent elegisk-lyriske Former, hvis Skionhed intet Savn efterlader. Men hyppigt har den villet slutte sig til Ideernes stærkere Kraft og Aandsfylde — den har villet ved den vinde i poetisk Betydning; og har netop tabt ved at forvilde sig i Sværmeriets taagede Regioner, eller ved at udarte til svulstig og konstlet Pathos. Imedens derfor enkelte af hans Digtninger fremtræde i ædlere Skikkelser, og belyste af en klar og herlig poetisk Glands — ere mangfoldige andre saa lidt harmoniske, saa ufuldkomne i deres Composition, saa overlæssede med smaglose og anstødelige Mangler i Sprog og Diction, at deres Konstform og Konstvirkning ikke allene er forringet, men ikke sielden ganske fordærvet og tilintetgiort. Det bliver altid et Beviis paa denne Digters Værdi, at vi ikke, uden at beklage og sørge over disse Ufuldkommenheder, kunne giennemgaae hans Arbeider; men de befries derved ikke for det Ufuldkomne; dette er derfor ikke mindre til, fordi det bedrøver os at finde det hos S. Staffeldt; dets Virkning forstærkes netop, jo mere klart det bliver os, at det er en begavet Digter, i hvis Værker baade Aand og Stof ere angrebne af en ulægelig Skade: Formløshed og Skionhedsmangel.

Det er ikke mindre beklageligt, naar vi, — ved at savne hos S. Staffeldt den digtende Konstners modne Talent, Evnen til at give det poetiske Stof Compositionens og Formens

fulde Harmonie, Talentet til at finde Digtningens Sandhed i Skionheden — derhos endog maa tillægge ham saa store Mangler fra Sprogculturens Side, at han mangengang allene ved disse nedbryder sit eget Værk, eller fordærver sin Poesies Konstvirkning. Der gives ingen Digter i det danske Sprog — siden egentlig Konstpoesie i dette Sprog blev til, — af hvis Værker man kan anlægge saa fuldstændigt, ja overflødigt et Forraad af Prøver paa alle tænkelige Overtrædelser af Lovene for den skionne og correcte Form i Poesien, som af S. Staffeldts. Det er ikke blot Affectation, smaglos Svulst og Dunkelhed [1]) — det er ikke blot tvungne, falske forkonstlede Ordannelser, [2]) uforstaaeligt forskruede, lemlæstede eller sammentvungne Sætninger, der røbe den største Mangel paa Herredømmet over Sproget, og hvoraf det bl. a. vrimler i en Mængde Sonetter — ikke blot affecteret eller latterlig Brug af fremmede, tidt uforstaaelige Navne og Udtryk, [3]) som hvert Øieblik i høi Grad vanhelde S. Staffeldts Diction; men han driver det i Germanismer, Udanskhed, grammatiske og syntactiske Feil, [4]) ja stundom endog i en hos den ideale Lyriker ubegribelig Plathed, [5]) til en Grad i Sprog-Licents, som vist kun faa af hans Læsere hidtil have erindret eller tænkt sig i dens fulde Omfang, inden man blev sat i Stand til at overskue den hele Samling af hans poetiske Productioner.

At belægge de her fremhævede Feil ved beviisende Exempler, var vel egentlig overflødigt, da Udgiveren af S. Staffeldts samlede Digte selv har fremdraget en saa stor Masse af de betydeligste, i Anmærkningerne til denne Udgave. Men deels gives der altid Læsere, som fordre saadanne Beviser paa Stedet, naar de ikke skulle betvivle eller benegte, selv hvad der for længe siden har afgiort Vished; deels har Udgiveren vel været langt fra at ville dølge Digterens Lyder; men det vil dog jævnligen synes som han har blottet dem, mindre til Daddel, end for at give dem et Slags Berettigelse, hos den fortrinligt yndede og beundrede Digter; eller for at henstille det som uafgiort, om absolute Sprogfeil kunne blive relative, eller dækkes, ved et poetisk Indhold. — Enkelte, uden lang Betænkning valgte Exempler til endeel af de nylig nævnte Kategorier, findes derfor nedenfor meddeelte;

i øvrigt behøve vi kun at henvise til Udgaven af Staffeldts samlede Digte, og Udgiverens talrige Anmærkninger i begge Dele af samme.

1. Meningsløs Dunkelhed, Svulst, Affectation: „Over dets Skiel i Haab det (Livet) skal svinde fra nu og fra her." (?) II. 19. „Du som plukked først i farlig Frugt det store Skiel." I. 391. — „Lyn med Tordners Bulder Himlens Barm oprive." I. 370. — „Aldrig vorde disse (Formaalene) aldrig Enker." I. 442. — „Uendelig Henrykkelse Verdenen tog, og til Udtryk, som en Harpe, den slog." II. 23. — „Indtil Kongedoden døde, falden paa hans grønne Skiold." II. 123. — „Fra Vanden daler den kolde Skræk." I. 181. — „Granitcolossen smelter, og lever ved min stærke Barm." I. 252. — „Med nogen Hunger Brødet deler, og Giorden om dens Feber slaaer." I. 253. — „Den Gienskald (?) kun berømme skal og laste, som det i sig, hiin udenfor — formaaer." II. 40. — „De (Kraft og Ynde) kun sig sammensmige i hiin den store Alhermaphrodit." (Digte. 1804. S. 426.) „Ingen vinget Sappho hine Træer smerter." II. 46. — „Psyche slaaer i søde Kiendsler ud." II. 46. — „Naar Glædesklober rundt fremstræbe i din Udaandens stille Bliv." I. 249. — „Naar da en yndig Konstgestalt sig om Tankerigets Flygtling væver." II. 291. (At „Tankerigets Flygtling" skal betyde Sandheden, og at „Hiertets Kreds" skal være „Skionhedens Sphære" — maae vi lære af Udgiveren. S. 622.) „Latter, som — ikkun boer, meer end Skrig, med Mæle og med Ord." II. 297. — „Omsonst Lykurger Strængen slog til Sæders Melodie." I. 441. „Op i Himmelen kneisende, for Guders faldne Sæder, rødsomt skogrende Gigant, du træder." II. 301. — „Bestorm det Sæde, hvor første Led af Trældoms Baand — End strammes op af Voldets Haand." I. 56. — „Den storknende Nat." I. 300. — „Maanen døde i høie Blaa." I. 201. „Rodens Fostre" (o: Planter.) I. 452. — „Et Navn saa stort, som Jordens Rund." I. 358. — „Nutids Fængsel dybt under dem, som boe med Minde og med Længsel." I. 408. „Med Seier over Udtryks Svig, (?) sig Urania i Bølgen dukker." I. 355. — „Mellehiulets saligt eenstonende Lyd." II. 609. — „O du, som Solen fra min Siæl ophæved." II. 183. — „Jeg faldt — saa fra opreiste Baner styrted himmelstormende Titaner." (!) I. 379. — „Ind i Marmorblokkens Sliød, o Dione! din Indvaaning svæved." I. 319. o. s. v.

2. Tvungne, falske, forkonstlede og uforstaaelige Udtryk og Orddannelser: „Dyd og Fryd i signet Samfavn staae." I. 443. „Slangen Meerbegiær." I. 434. 444. Arnedyd: (huuslig Dyd.) I. 441. „Arnefryd." I. 438. En „Alvider." I. 442. En „Selværder." II. 25. „Straffe en Risebolge." II. 41. Risevellyst, en Risetanke. I. 302. — En Alaand. I. 385. „En Misheldsslave. I. 49. „Ildebrandskrandse." II. 13. „Geniens Almagtsvorde." I. 349. „Samvid, grumme Eumenide." I. 474. At „glide i Samdragt." I. 452. „Et Linnedmon." I. 98. En „Børneboddel." I. 98. „Haabemod." I. 101. „Dedens Komst."

I. 99. „Modgangs Kæmpekomme." I. 80. „Instinktets Grime." I. 85. „Indtemplet (?) Skadelyst, som mætter." I. 140. „Tværskurrende (?) opdundrede hvert Fængsel." I. 127. „En trængslende Faareflok." I. 165. (Udg. kalder det „et selvgiort, let forstaaeligt Ord." I. 550.) „Lad Tiden ei dryppe, Vover du hyppe." I. 218. „Evig Almeenmaade." I. 478. Saaledes: Almeenbulder, Almeensmiil, (II. 43.) Almeennoie. (II. 19.) m. fl. En Gienskiald. (?) II. 40. En Gienfrydskalk. (II. 78.) Misnaturen. II. 290. En Misting. I. 288. „Ingen Nuslægt fryder sig." II. 40. „Til Tegn paa sit Domme" (ɔ: Herredomme!!) II. 209. „Tingenes Skibbrud." I. 288. „Dyrhedens (!!) Id." I. 290. „Drifternes Hiord." I. 291. Et Fredensold. I. 296. „Et Dodecapel. I. 330. „Den spæde Hitning." (ɔ: Hittebarn.) I. 406. — „Uvilligheb er Glædens Ynde." (?) I. 250. — „Medens Selvbestyring Harpen slaaer." I. 478. o. s. v.

3. Affecteret lærd, eller latterlig Brug af fremmede, mindre kiendte Navne og Ord: f. Ex. Daimon, Erinnys, „Erinnens Grumhed." (I. 72.) Lacerten (I. 317.); Gryllen (I. 337.) „Grylleus Hymenæer." I. 278. — En Protogæa (I. 279.) en Div; „Ved Vugge, Torus og Cippus." II. 30. „En Conchas Reling." II. 17. „Et cæruliſt Bad." II. 212. Hemere. (Aurora) II. 219. Gajas Datter. (Jorden.) II. 247. Letos Datter. (Maanen.) II. 251. Perſephoneia. II. 45. Olympiernes Rund. II. 294. (ɔ: „Gudernes Kreds." Udg.) „Mig vinker Heimarmene." II. 11. Danuben (ɔ: Donau.) I. 325. „Svolne (ɔ: svulmede) Nariner" (Næsebore) I. 225. Nebrider („raa Huder.") I. 280. Libeller. I. 447. „Verdenslivets Vinterſolſtits." II. 249. „Duggende Hyader." I. 278. Patareus. (for Bacchus; men skal være Apoll.) I. 381. o. s. v.

4. Udanske Udtryk, ugrammatiske Sprogformer, syntactiske Feil og Germanismer: „Dagens sidste Glimt endnu sig bræk ker." I. 378. „Tage Reisind kun til Stand og Rang." I. 434. „Himlens Dronning i Seraphers Række — byder, en Udkaaren op at trække." I. 330. „Min Glæde er Svimmel, og Dvale min Fred, Erinnen igien mig optrækker." I. 142. „Ideen, som Skiold, værger Forgængelsen af." II. 248. „Aftenſtiernens Die, vinkende til Sovnens Daan." (rimes paa Endymion.) II. 251. — „Nysgiærs ublue Blikke — fiernes fra Qvindernes Løn." II. 217. „Dølge sig i „Viisdoms Løn." I. 408. „Lønnets stille Daad." II. 43. — „Hen til den Albonhortes Himmel, hans (?) Hierte fredløst banker ved." II. 324. — „I den anden kun dig søgte og elskte enhver." II. 266. (Saaledes II. 194: „Holdt enhver den anden i sin Arm.") — „Blodig Afgrund, grusom Dyrker baade, vil Foreningsbriften herligt raade." I. 478. — „Dagen Fest, og Festen Glæde, samles vi." I. 43. — „Dagen synker og den Skionne sinker." II. 231. „Opfyldelse bag Attraa aldrig sinked." II. 391. „Lue med sinket Pragt." I. 243. „Den alt underligger, som sinker." I. 350 (sinker, er (ligesom Roie og Mening) et af S. Staffeldts Ynglingsord, som han bruger efter sit eget Sprog-Hoved; som oftest for: bier, tover, eller bvæler med at

komme, og desl. „Sinke sin Vortgang." I. 100). Saaledes bruger han **foretrække**, for: udkaare; **foreholde** for: forholde, o. s. v. — „Slip dine Lokkers holdte Stremme." I. 253. „Stiernerne dreie sig i henrykt holdet Svimmel." I. 451. „Den holdte Rosenduft." II. 221. — „Evighed trolover Fryd." I. 255. „Natur Ufrugtbarhed trolover." I. 262. — „Frostens sene Favn." I. 446. — „Et Afgrundsuveir — som hyller dig i Helveds Svolvelime." II. 286. (Endog Udgiveren af Staffeldts Digte maa vedgaae, at han ikke forstaaer dette Ord.) „Med Kindens Roser sosterligt udglode end Aandens Roser, alle Idealer." (?) II. 288. og m. fl.

Germanismer og andre **Barbarismer**: f. Ex. „Et **Havn** af Kraft og Neie." (s. Poulsens Nytaarsgave. 1803 S. 13. Udg. Anm. Saml. D. II. S. 555.) „Og trost mig med hvert Indlingshavn." II. 49. („Havn paa Svensk betyder **Ideal**:" siger S. Staffeldt selv. Hr. Liebenberg „nærer nogen Tvivl derom"; vi Andre megen.) — „Furien, som stedse bag det **Fratter**." II. 297. (Maaskee Sv. skratta?) „Under Midnattens Bord for Altrets Billed de knæle." II. 265. — Hun til hans Barm sig smiger" („sie schmiegt sich.") I. 481. — „Gestaltet fremsprang det evige Liv." II. 29. — „Frygten dig sløife fra Nutiden bort." II. 25. — „Vaarnaturen slog ud." — „Psyche slaaer i Kiendsler ud." II. 46. — „Mit Skiæg slaaer ned til Beltet." I. 24. „I lange Fletter nedslaaer hans Skiæg" I. 182. — „Pestens Liigvogn ruller tvær. (?) I. 188. (Udg. forklarer det ved forbi; jeg veed ikke, efter hvilket Sprog, eller hvilken Ordbog.) „Tvær (forbi?) sturrer Porten." (?) I. 188. (Jvf. I. 127) — „Og, vee os! Ulykkel kalder sig." I. 250. „Ikkun ved at savne, mod Ulykkel sikkre vi vor Barm." I. 250. — „Bind mig paa Toppen af en Ande." I. 245. — Bygningskonstens brustne **Ande**." I. 245. — „Menings tomme Barm." I. 424. — „Omsonst jeg Navn og Billed leder." I. 250. — „Du bygger Længslen i min Barm." I. 251. „Lykken bygger et Folk." I. 429. „Vildfarelsen bygger dig moderlig." II. 26. — „Spraglede Kisler." II. 209. — „Hungersnød sluger Aners Liig." I. 140. — „Glad, utænksom, saae jeg for." I. 446. — Sød og sindig Veemod." I. 88. — „Sin Landse han ophæver." I. 98. — „Den selvisste Nutid." II. 49. — „Foretrukne Anelser." I. 424. „Et foretrukkent Neie." I. 81: „Digterens foretrukne Aand." I. 453. — „Havad" (ud mod Havet). II. 549. „himmelad." II. 43. „huusved der sad en deilig Frue." I. 184. — „Lammet sig hos Tigren leied." I. 45. — „En evig hælet Perlekrands." I. 413. „At hæle Elskovs Længsel." 197. — „**Skabning** vinker." (for Skabelse) I. 350. (Ellers allevegne „Skabelse" for Skabning.) „Du tryglede (om) mit Hierte." I. 263. o. s. v. (Jvf. ovenfor S. 90.)

5. Smaglos Plathed og **Raahed**: „Tidens Aand — ræd tilbage skræver." (Nye Digte. 1808. S. 373.) „Himlens Aand, som mader den blege Sult." I. 18. — „Naar Veemod ved min Gravhøi klukker." I. 71. „Forklarte Nattergale klukke." I. 351. — „Snart skal Sovnens Forhæng sprække." I. 71. — „Lad mig saa i evig Svimmel hænge." I. 477. — „En Ravn varslende kraaker hendes Navn." I. 146. — „Jeg derfor nok mig barer." I. 209. — „Jeg

svaier igiennem Teleskopens Underland." I. 473. „Et Rædselssyn giennem Rummet svaier." I. 513. „Over Ord og Ting jeg svaier." I. 479. — „Jeg kun halvt paa Jorden svaier." I. 473. — „Cometen ikke skeier." I. 59. 479. — „Lad Tiden ei dryppe." I. 218. — „Diævlene stedse, i skruede Kredse, nærmere trine, vildtruende hvine, men nølende grine." II. 26. o. s. v.

Det er et eget Uheld, som vort Sprog i den Henseende har havt i dets poetiske Udvikling. I enhver anden nyere europæisk Literatur (eller, for at blive ved dem, jeg kiender, i den franske, engelske, italienske, tydske og svenske) have de fortrinligste Digtere benytte den fra Arilds Tid vel erhvervede poetiske Frihed; men i intet af disse Sprog har man seet dem udstrække deres „quidlibet audendi potestas" til Sprogfeil; tværtimod er det sædvanlig saadanne Digtere, man snarest fremstiller og benytter som Sprogreenheds Vogtere og Monstre. Hermed maa man i Danmark være meget varsom, og det især i det 19de Aarhundredes første Decennier.

Det var ingenlunde i skiødeslos Ligegyldighed eller Letsindighed — som ikke laae i denne Digters Natur — det var ikke, henreven af Øieblikkets Uagtsomhed eller Forglemmelse af det Sprogs Love og Fordringer, hvori Schack Staffeldt oftest digtede, at han overtraadte disse Love. Det har mere Udseende af en overmodig Ligegyldighed, eller af et utaaleligt Tyrannie, hvorunder han vilde bøie det Sprog, han ikke havde lært nok at kiende og at agte, eller hvis Aand og Former han, som halv udenlandsk Digter, ikke vilde erkiende. — Vi have her den rette Nøgle til det Unationale i S. Staffeldts Poesie, til den endog meer end billige Ligegyldighed, hvormed den under de forskielligste Perioder af Smagen er optaget af Publicum i Danmark. Hvorledes kunde den blive erkiendt for Nationens, Sprogets og Digtekonstens ægte Søn, som med en Trods, der kunde see ud som Foragt, ligesom arbeidede paa at fordærve og nedbryde Sproget i dets poetiske Substants og Fundament, i Stedet for at styrke, udvikle og forædle det? — En ligesaa unational, som mod Konsten stridende Forvildelse, maatte jo, naar den greb ind i Konstformens hele Organisme, straffe sig selv, endog hos den rigt begavede Lyriker, hvis den end ikke havde været forenet med en anden

Hovedmangel: at han fattedes den Ligevægt imellem det undfangende og det formende Princip i Digtekonsten, uden hvilken ikke engang den indre Skikkelse, det aandelige Ideal for Konstbilledet kan blive til. Ligesom S. Staffeldt i saa mange af sine Productioner selv tilintetgjorde deres fuldstændige poetiske Existents ved at sende dem ud i Verden, meer eller mindre lemlæstede, saargjorte eller værkbrudne ved en ureen og fordærvet Sprogform — eller i ringere Grad vanzirede ved hæsligt afstikkende Pialter, hvormed et i Grundstoffet ædelt Klædemon i Hast blev lappet: saaledes kunde han selv ikke mærke, at han i andre Tilfælde sendte dem ud, meer eller mindre som vanskabte, eller umodne Værker af saadan Art, at de ikke kunde modnes.

For Schack Staffeldt som Lyriker var den ideale Tanke, i sit Væsen, i sin Aandelighed, Alt; men Ideernes chaotiske Vrimmel og Mængde var ham nok; den luttrende, klarende Kraft, hvorved de saa at sige skulde reensmeltes og omsmeltes, for at kunne modtages i en poetisk Konstform og udfylde denne, fattedes ham i tilstrækkelig Grad. Han var hverken altid Herre over sin Digterevne, eller over sin digtende Sprogkraft. Den uorganiske Skikkelse fremtræder ligesaa hyppigt i hans Poesie, som den formløse. — Da vi nu af et poetisk Konstværk fordre baade Aand og Skionhed i dynamisk Forening, kan hverken den første, affondret, isoleret i sin elementare Substants, eller den sidste, i en nu og da fremlysende Adel, tilfredsstille os. Det gielder ikke her, hvor vi ville see og beundre den slebne Diamant i sin Straaleglands, at give os den usleben og dunkel, i det man vil trøste os med, at den dog er en ægte Ædelsteen og som saadan har sin afgjorte Værdi: Stenen kan opnaae sin Forædling; det engang i sin Organisme forfeilede eller vanskabte Digt kan aldrig blive et Konstværk.

Disse spredte Bidrag til en almindelig Betragtning og Vurdering af Schack Staffeldts danske Poesie, kunde endnu modtage Bestyrkelse ved den samlede Fremstilling af de mest synlige og kiendelige Træk af hans Digter-Individualitet, saaledes som

denne viser sig giennem hans lyriske Digtninger. Vigtige, og saa at sige uundværlige Momenter til en saadan Charakteristik af S. Staffeldt som Lyriker fattes os imidlertid. Der gives ingen dansk Poet, og overhovedet meget faa Digtere af noget Navn, med hvis Levnet og Skiebne, med hvis Dannelse, Livsstudier og personlige Væsen, man er saa ubekiendt, som med dennes. Alt er hos ham hyllet i et gaadefuldt Slør, eller i fuldstændig Dunkelhed; saaledes baade hans Poesies Opvaagnen og tidligere Udviklinger, hans Forhold til ældre eller samtidige Monstre, til medlevende tydske eller danske Digtere, og hans danske Muses temmelig tidlige, og næsten pludselige Forstummen. Nylig er vel fremkommet et mere vidtloftigt, end vægtigt Bidrag til hans aandelige Charakteristik, en Reisedagbog fra Aarene 1796—1800; altsaa netop Aar, der udgiøre en ikke liden Deel af hans sildigere Digterliv. Men Udbyttet af den hidtil trykte Deel af denne Bog (483 Octavsider) til Oplysning af S. Staffeldts Poesie og poetiske Natur, af Motiverne for hans Digte, eller deres lyriske Slægtskab med hans Stemninger og Charakteer, er i det Hele ubetydende; uagtet man snarere skulde vente det Modsatte i en Dagbog — hvilken man paa en Maade, der dybt saarer al Pietet imod en agtet Digter, saa at sige har rovet fra hans mest private Eiendom og Efterladenskab. Naar han siger i den forudsendte „Advarsel til mig selv“: „Lasse dieses Tagebuch — welchem „du nicht nur oft die geheimsten Regungen deines Her„zens und Anspielungen auf deine liebsten Verhältnisse, sondern „auf dein freimüthiges Urtheil über manchen Menschen, anver„traucst — lasse es nicht aus den Händen“: saa vil man dog finde langt mindre af hiint lonlige psychologiske Stof, der kunde lede os ind i skiulte Elementer af Digterens poetiske Individualitet, eller opklare os en Deel af hans enkelte lyriske Stemninger; men saa meget mere, kunne vi sige, havde det været en hellig Pligt, at respectere Digterens bestemte og afgiørende Udsagn: „Du hast es für dich, nicht für Andere, selbst nicht für deine Freunde geschrieben.“ — Det kunde have tilkommet S. Staffeldts Biograph, at benytte meget af denne Dagbogs passende Stof; men han burde have skaanet den afdøde Digter

for ganske at blotte ham i reent private Optegnelser, som han allene havde bestemt for sin egen Erindring, og hvorom han selv bedst maatte indsee og erkiende, i hvilken Grad de for en stor Deel vare enten uden al Betydning, eller for længe siden forældede, allerede ved hans Død — og saaledes endnu mere efter et halvt Aarhundredes Forløb.

Udbyttet, som Reisedagbogen giver os for S. Staffeldts Charakteristik som Digter, indskrænker sig væsentlig til et historisk-linguistisk, og et æsthetisk eller artistisk Resultat. — Sproget, hvori han nedskrev ethvert Indtryk, han modtog af Natur og Konst under fire Aars Reiser, og beskrev hvad der især tiltalte hans Phantasie, eller gav hans Forstand og Dommekraft Stof til Reflexion og Kritik — det tydske Sprog — var altsaa det, hvori han tænkte, hvori han aandeligt levede i A. 1796-1800. Maaskee vilde dette overraske en eller anden, der vilde danne sig en Forestilling om S. Staffeld, efter dennes bittre Polemik og Satire i Aaret 1789 imod hiin Tids Forgudelse af ægte Tydskhed, Undervurdering af indenlandsk Sprog og Literatur i Danmark, m. m., hvormed han, i Anledning af C. Cramer, Friderike Brun og Baggesen, gav sit Bidrag til den saakaldte „Holger-Feide" *). Men det vil derimod ikke forundre Nogen, der er bleven noiere fortrolig med Staffeldts Digtersprog, i dets omtrent samtidige Form og Udvikling. Det bliver os nu, ved Hielp af Dagbogen, mere klart, at han allerede før sin sidste Udreise fra Danmark havde en fuldstændig tydsk Aandsdannelse, hvortil Grunden formodentlig er lagt under hans tidligere Reise og Opholdet i Goettingen. Man finder derfor — vel ingen udmærket Eiendommelighed og stilistisk Charakteer; men heller ingen unaturlig Tvang, ingen forskruet eller himmelstormende Svulst. Man mærker, at Forfatteren i den tydske Prosa er hiemme, og her bevæger sig frit og med Bevidsthed i sin egen Individualitet, i sin egen

*) „Om den Ting, kaldet Ausrufungen o. s. v. og om andre Ting." Kiøbenh. 1789. (Aftrykt i „Samlede Digte og Biographie." III. S. 37—58.) Imod Mistanken for Uretfærdighed imod de Tydske forsvarer han sig i et kortere Stykke: „Til alle retsindige Tydskere her i Landet." (Marts 1789.) sammest. S. 32—35.

Dannelse. Det er, som han selv i et Fragment af et tydsk Ungdomsdigt har sagt:

„An deinem Licht, Germania! erblüthe
Der Bildung wunderholde Blume mir;
Tief wurzelt sie im treulichen Gemüthe
Zur Männerwürde und zur Jünglingszier.
Den Blick nach Oben dank' ich deiner Güte,
Des Lebens Höh'n, die Ideale, dir;
Erlöset hast du mich von dem Gemeinen,
Ich kann mich nur dem Herrlichen vereinen.

Und so muß ich auch dir noch angehören,
Die meinen Geist zum Leben neu gebar — —

Men i Poesien vilde han, saa synes det, med Forsæt, meer end af Naturdrift og Naturtrang, være dansk. Man kan ogsaa i det Hele sige, at hvad han blev som dansk Digter, det blev han ved Anstrengelse og Villiens Kraft snarere end ved det poetiske Instinct, eller Geniets og Tankens frie Naturvirkning giennem Sproget. I hans tidligste Forsog var maaskee endnu den hiemmefødte Genius allene levende og skabende; men den var ogsaa endnu kun ungdommeligt spirende, og allerede i sin fremvorende Yinglingstid modtog den Indvirkning og Omdannelse af tydsk Sprog, tydsk Poesie og tydske Konstretninger. Endog den danske Prosa skrev han 1789 (s. den saakaldte 3die Deel af S. Staffeldts samlede Digte, S. 19—36 og S. 40—58) i en underlig, sær og tvungen Maneer — det være nu enten under Indflydelsen af den øiebliklige polemiske Stemning, eller fordi han ikke kunde skrive anderledes. Nogle Aar senere, efterat han imidlertid havde tilbragt et Par Aar i Tydskland, skrev han, som vi see, sin hele Reisedagbog paa sin anden og længste Udenlandsreise i tydsk Prosa; og lagde ved den i det mindste for Dagen, at det var dette Sprog, hvori han kunde have dannet sig til en Forfatter, som Tydsklands Literatur vilde have tilegnet sig med mere ublandet Eiendomsret, Nationalitet og Heelhed, end det danske Sprog og den danske Poesie kan siges med Eneret at besidde Schack Staffeldt.

I denne Dagbog finde vi nu (foruden en heel Deel Bidrag til hans Anskuelser af politiske, statsoeconomiske, industrielle,

statistiske og andre sociale Forhold, der lidet eller intet have med hans Poesie at gjøre) et vedligeholdt Vidnesbyrd baade om den hos S. Staffeldt herskende *ideale* Retning, som i Konsten, saaledes i den hele Aandsstemning; og tillige om hans fortrinlige Kjærlighed til alle Konstens Grene, hans Interesse for Plastikens, Malerkonstens, Mimikens og Musikens Konstfrembringelser, og disses Nydelse af høiere Art. Dette er, hvad jeg ovenfor kaldte det almindelige *æsthetiske* Resultat for Digterens Charakteristik, som Dagbogen kan yde. Dens Indhold er (naar vi fradrage det nylig angivne Prosa-Stof, hvis allerstørste Deel tillige er reent forældet, og uden al Interesse) næsten indskrænket til Beskrivelse over Gallerier, Konstsamlinger og enkelte Konstværker i samme, udførlige Beretninger og Recensioner over Skuespil, Baletter og Opera'er, som S. Staffeldt paa Reisen har seet, med Charakteristiker af for lang Tid siden glemte Skuespillere, Sangere og Dandsere; og dette afvexler undertiden med ret smukke Naturskildringer, sieldnere med ethnographiske Bemærkninger, eller Træk af det menneskelige og personlige Liv. Endnu langt sieldnere bringes vi i Berøring med Staffeldts egentlig poetiske eller Konstner-Tilværelse; med hans æsthetiske Meninger eller System — hvis han havde dannet sig noget; med Yttringer af hans Kritik over poetiske Konstværker, eller hans Dom over Digtere og Digterværker. *) Forfatteren isolerer sig mere fra Objecterne i en vis selvfølt Overlegenhed, melancholsk Strenghed, og reflecterende Utilfredshed med Phænomenerne, eller fremtræder som deres skarpe og sarkastiske Bedømmer, især i den sociale og politiske Sphære: end han hengiver sig til en umiddelbar

*) Knap findes der i den hele Bog en Undtagelse herfra, som er værd at nævne, undtagen Beretningen, S. 72–79, om S. Staffeldts Besøg i Hamborg hos *Klopstock*. Denne Beretning gaaer dog næsten allene ud paa det Personlige, og maatte i det Hele, for Forfatterens egen Skyld, helst have blevet utrykt. — Slige æsthetisk-kritiske Bemærkninger, som f. Ex. den S. 439, om „Kotzebues *Genie*", om *Ifflands* Kritik og Smag, og om den fortræffelige dramatiske Digter, der vilde komme ud af, naar begge kunde smelte sammen til een — vilde man just heller ikke savne, om de vare blevne borte.

Beskuelse og frisk Nydelse, eller til en ironisk eller humoristisk Betragtning af den ydre Verdens Mangler, Skrøbeligheder og Latterligheder. Man tænker sig langt snarere en dannet Diplomat, en Dilettant i Konsten, ikke uden Smag, Indsigt og et dannet Øie, eller en studeret og liberal Adelsmand af fornem Holdning og Tone, end en Digter, i Dagbogens Forfatter.

Vi maa her atter bemærke, at Skriftet har det umiskiendelige, overhovedet strenge, tørre og monotone Dagbogspræg; eller Præget af subjectiv Indskrænkning, Hensyn til Forfatteren allene, eller til hans nærmeste Aandsfortrolige — ikke til et Publicum, til objectiv Gyldighed, til en Bestemmelse for offentlig Meddelelse. Deri ligger den væsentlige Forskiel imellem Digteren Staffeldts Reisejournal, og Digteren Baggesens „Labyrinth", at den første er, med al sin æsthetisk-artistiske Charakteer og Fornemhed, et subjectivt-prosaisk Arbeide, hvis Bestemmelse og literaire Betydning ikke gik videre, eller egentlig aldrig kan komme videre, end til Forfatterens Pult; hvorimod Labyrinthen er, om ikke et Digterværk, dog en Digters Værk, i Prosa; en Bog, som fra den første Linie til den sidste er skrevet for Publicum — og det saa at sige allene det danske Publikum; en Bog, ligesaa fuld af Nationalitet i Sprog og Aand, (til Trods for begyndende Germanismer i hiint) som af eiendommelig Objectivitet; og endelig en Bog, hvori vi endnu oftere see Digterens Speilbillede, end de beskrevne Gienstande, skiøndt ogsaa disse ofte nok træde i høi Grad levende og objective frem for Beskuelsen. Det er kun Undtagelse, naar Baggesen i sin Reisebog eller Labyrinth (naturligviis er Talen kun om den danske, om de to første Dele) beskriver, eller endogsaa optegner eller registrerer; med S. Staffeldts Dagbog er Tilfældet netop omvendt. Han vil som en ordentlig Touriſt repetere og bevare sit Reisestof, de modtagne Erfaringer og Indtryk, ved at beskrive og føre dem til Bogs — men kun for sig selv.

At S. Staffeldt i øvrigt, da han den 30. Dec. 1795 forlod Danmark, allerede besad langt mere Øvelse i at see, mere Studium og technisk Indsigt, til at beskrive og bedømme Malerier, Statuer, o. s. v. end Baggesen kunde have 1789 og 1790,

(og denne Evne er neppe siden voxet betydeligt hos ham) tor man uden Betænkning antage. Ikke desmindre træder ogsaa her en vis, ikke umærkværdig Modsætning imellem begge Digtere for Dagen, ved Sammenligning af enkelte Steder i den danske Baggesens og den tydske S. Staffeldts Reiseboger. Det turde derved dog blive tvivlsomt om den sidste, med sit allerede under det tidligere Ophold i Tydskland mere skærpede Die og med sin mere dannede æsthetiske Sands for Konstværker, overgik Baggesen i den naturlige, og vi ville sige, den poetiske Receptivitet for Aanden og Siælen i Konstens Skabninger. Her finde vi, skiondt sparsomt og flygtigt udtalte, enkelte Træk hos Baggesen, (f. Ex. i Beskrivelse over hans Besog i det Manheimske Billedgalerie, eller over Indtrykket af en Altertavle af Albert Dürer i Sachsenhausen) hvilke Ingen kunde skrive, der ikke havde, i det mindste Anlægget til den indre (poetiske) Konstsands — og vi mene dermed en saadan, som er naturlig og levende i Siælen, ikke den, man affecterer eller tillærer sig, som andre Ting, der høre til en god eller fornem Opdragelse. — Det er derimod Tilfældet med S. Staffeldt, at der f. Ex. i Dagbogens indifferente Catalog-Noticer, optegnede om det Dresdenske Galerie, uden Tvivl vel findes en og anden kritisk Bemærkning, der kan have sin Rigtighed; men derimod en større Mangel, end man netop hos denne Digter ventede sig, paa genial Opfatning, eller poetisk Anskuelse af Konstens Ideer og de store Mesteres Aand, deres indre Verden og Natur, og deres Stiil. Saaledes gaaer det bl. a. Staffeldt med Correggio, og overhovedet i det Dresdenske Galerie. Denne beundringsværdige — man tor vel næsten sige uforklarlige Maler, som netop henriver, ikke allene ved sin bekiendte Lys- og Farve-Magie, og den uimodstaaeligt fortryllende Ynde, han forstod at henaande over sine Penselskabninger; men ogsaa ved den uefterlignelige Naturpoesie og Originalitet, hvori han i sin Art vel kan siges at staae allene i den hele nyere Malerkonst: ham har S. Staffeldt i Dresden kun temmelig magert og prosaisk fattet. Correggios verdensberømte Magdalena nævner han kun med et Par Ord — imedens han vidtløftigt omtaler Battonis, som han dog selv nedætter som coquet, og charakteriserer ved

det ikke heldige Udtryk: „im Kopfe ist zu viel Lieblichkeit". Men, hvad vil et saadant positivt Udtryk sige af den, der endnu ikke havde været i Italien, som dette: „at Magdalenas Hoved, med Hensyn til den rene Ynde („Lieblichkeit") maaskee er det skionneste, Correggio har malet." Det er omtrent som en Dommer, der i en vidtloftig Sag havde læst et eneste vigtigt Indlæg eller Document, vilde sige: „denne Part har maaskee Ret; og den tilkiender jeg ham". Det kunde jo gierne være mueligt, at Dommeren i Blinde traf det Rette. — Og saadant lader man trykke af en Digters private Papirer! *) — I Beskrivelsen over Madonna di S. Sisto (S. 297) er der hos S. Staffeldt langt mere Dybde og Sandhed; **) men den er dog mat og uden Holdning, dersom den skulde svare til det Indtryk, som Digteren først langt om længe vil have modtaget af dette, Idealmaleriets Triumphbillede, og som derimod „beim ersten Blicke einen schwachen Eindruck machte."

Det er imidlertid ikke S. Staffeldt, som artistisk Konstkiender og Kritiker, vi her have med at giøre — saa meget mindre, som vi dertil maatte oppebie, hvorledes hans Dagbogs Galerie-Noticer see ud, efterat Italien selv havde aabnet ham sin Verden af Konstskatte. Men vi maatte nogle Øieblik betragte ham i hiin Skikkelse, for at kunne sammenholde Beskueren og Beskriveren af Konstens Skabninger med Digteren, der vilde besynge dem, eller i sin Poesie overføre deres Aand og deres Aftryk i Sielen. Vi fattes heller ikke Digte af den Art fra Reisen og om Reisen; man kan nogenlunde baade efter Tids-

*) Ikke mindre uforsvarlig er den Fremgangsmaade, af S. Staffeldts Optegnelser om det Dresdenske Gallerie at udelade — man veed ikke hvormeget Stof; og at give dette tilkiende med Anmærkningen S. 299; „Beskrivelse af mange Malerier" (nemlig: „er udeladt.") Hvor har Udgiveren lagt sin Competence til denne Udeladelse for Dagen?

**) Mærkværdig, ogsaa ved Liigheden med et Sted i en berømt Digters plastiske Skildring af dette Maleri, er bl. a. Stedet hos S. Staffeldt: „Die Stellung der Madonna ist antik einfach und schön; doch sie stehet nicht; es ist ein fixirtes Schweben; so leicht ruhet der Körper auf dem Gewölke."

ordenen, og paa Reisekortet følge Digteren, fra Wien gjennem Baiern, fra München til Venedig, til Florenz, Rom („Canovas Værksted"), og herfra til Genua, hvor en Sonet, „Titanen, kort før min Hiemreises Tiltrædelse", giver os et Billede af Digterens melancholske Fortvivlen, ikke i subjectiv Lyrik, men i en ganske upoetisk Blanding af Prosa, Svulst, og en komisk Opløsning af denne i en Egoisme, der svæver imellem Bombast og Ironie. Det er i ethvert Tilfælde noget stærkt for en Digter, at tænke sig selv som en „himmelstormende Titan". Man vilde maaskee kunne finde et eller andet Motiv til Anvendelsen af et saa gigantisk Billede paa Byron — men Schack Staffeldt! — Det er jo endogsaa her — hvor han ligesom i et Tilbageblik paa flere Aars ødsle Nydelse af Alt hvad Konstens, Naturens og Livets yppigste Rigdom kan skienke en Digter, vil sammentrænge den hele uvurdeerlige Skat i et eneste Synspunkt — intet uden absolut Skuffelse og Tomhed, han har at byde over. „Enhver Nerve er slappet" — „Skiebnen binder ham dybt paa Randen af Chaos" („paa Chaos' Rand") ham, som „Phantasien, en anden Armida, havde lokket til Alt hvad Støvet aner;" nemlig -- „høit til Glædens Kilde„. — Vi ane her, om ikke „Alt", dog noget. Den „Glædens Kilde", hvoraf Digteren øste, kan ikke have sprudlet af den stærke og sunde Begeistrings Vælд; dette modsiger han selv:

„Vømmelse med Malurt rundt omvinder
Bægeret, hvori sig Glæden gød."

Der er et fransk Ord, som er bleven forslidt nok, ogsaa paa tydsk; og vor Tidsalder, siden 1830, vedkiender sig det kun alt for vel. Egenskaben, som det udtrykker, er til Lykke endnu temmelig fremmed for os, i det mindste for vor Poesie — hvor denne endnu holder noget paa sin Nationalitet. I vort Sprog lader det sig heller ikke let med noget enkelt Ord sige, hvad der maaskee kan siges paa fransk, om denne Sonet, og mange flere af Staffeldts: „c'est de la poesie blasée." Det er alt for tydeligt, at det er ingen poetisk, men en prosaisk Bekiendelse, som flere beslægtede Yttringer i Digte fra Reisetiden kunne besyrke; om de end ikke ligge ganske saa tydelige og aabne for

Dagen, som her. — Men det er kun Digterens Poesie, vi her ville betragte — eller rettere, til hvis Betragtning vi her indtil videre kun forudsende et Par Smaatræk. Den er i Forhold til Prosa-Udbyttet af Reisen, hvor tørt og magert dette end ofte nok maa forekomme os, endnu magrere i de, om vi saa maae sige artistiske Digte, der formodentlig tilhøre Reisetiden selv. Man vinder kun lidt for Digtekonsten ved Sonetter som „Ved Alexanders Reise," (I. 348); „Ved den mediceiske Venus" (I. 349 og 350) m. fl., eller ved et Digt som „I Canovas Værksted." (I. 374.) Det sidste staaer dog høit over Sonetterne, og røber, som saa mange andre Staffeldtsk Digte, de store, men ikke fuldbaarne Ideer, der i beundringsværdig Fylde kunde undfanges i denne, desværre aldrig modnede, aldrig harmonisk fuldendte Digtersiæl. Men det er enten kun Embryoner, eller ligesom sønderbrudte Fragmenter af Tankeformer og Konstskikkelser, vi her, og i flere af Staffeldts Digterfostre forefinde. Begeistring for Konsten aander i dette Digt — men, det tvinger os tillige til at tænke umiddelbart paa Goethes Forbillede og For-Tanker, som her komme tilsyne; og hvor meget ædelt og reent Digtet indeholder, saa fremkalder det dog tillige Forundring over, at det ikke var de strenge, evige Antiker i Rom, men Canovas endnu modern-qvindelige og sentimentale Arbeider, der kunde vække S. St.s Begeistring for Sculpturen, og hans fremkaldte Anelse om „den evige Skaberkrafts fiernere Pulsslag i Meiselens Slag."

Vi forundres ikke mindre over andre af Staffeldts artistiske Sonetter (f. Ex. „Ved en Amor af Mengs," I. S. 321, og „Tizians liggende Venus." S. 351.) I begge disse er det ikke saameget Ideen, som Sandseligheds Ideal, der har fremkaldt Poesien — i Fald der er nogen. Det er overhovedet charakteristisk, naar vi ogsaa ville sammenholde den forstnævnte danske Sonet med Beskrivelsen over den i Pastel malede Amor af Mengs, i S. Staffeldts tydske Bog. Her bliver han i Prosa poetisk og begeistret — imedens han næsten med kølig Kulde beskriver andre Mesteres Værker, som man dog ikke gierne vil nævne ved Siden af et i øvrigt vel i sin Art aandfuldt Arbeide. I det han oversætter sin Prosa-Skildring, der for Resten heller ikke er uden Svulst, („in jedem einzelnen Härchen der goldnen Locken, ist mehr Wohllust als in dem ganzen Wesen des schwelgenden Bräutigams in der Brautnacht,") i Sonettens Snørliv — thi en stor Deel af S. Staffeldts Sonetter, ere snørte, ikke blot i Fiskebeen, men i Jern og Staal — gaaer han i Billedet af „den Vellyst, Guden brænder i", selv temmelig ind paa det vellystige Udtryks Grændser. Jeg bemærker dette, fordi der ellers herskter gjennem den

allerstørste Deel af S. Staffeldts erotiske Lyrik en strengere Afholdenhed fra at overskride hine Grændser, og en fuldkommen Fiernelse af al kaad Slibrighed. Det ovenfor betegnende Udtryk er endnu mere livfuldt tilstede i den anden af bemeldte Sonetter, hvis dobbeltrimede Stanzer, eller første otte Linier, i sig selv ogsaa ere langt mere poetiske end den snørede Sonet om Amor i Pastell; imedens derimod de sidste sex Sonetlinier danne den mest skærende Contrast til hine, ved at gaae over i S. Staffeldts velbekiendte forskruede, frempiinte og svulstige Dunkelhed i saa mange og mangehaande Poesier. Der skal i det mindste en temmelig heldig Gicttekraft til at forstaae en Gaade, saa fuld af Tankens Ellipser, som her:

„Uberømt i Marmorskiødet ligger
Elskeren, Arachnes tætte Spind" ꝛc,

Dette betyder nemlig: „Den nogne Skionnes fyrstelige Elsker (efter Sagnet) ligger for længe siden glemt i sin Marmorsarkophag, med Gravskriftens Smiger dækket af Spindelvæv." o. s. v. Tizians Navn og Konst er udødelig (hvilket i S. St.s Sprog hedder: „Tizian vaager lyst i Mindets Skin") men — Digteren misunder ikke den udødelige Konstner — hellere „den Glemte," der engang eiede og nød Billedets Original. Det er i det mindste aabent og ærligt talt.

Vi ere langt fra hermed at ville frakiende S. Staffeldt den høiere og renere Konstsands, fordi hans artistiske Poesie undertiden ikke er den heldigste Tolk af Digterens Aand. Det tør endog af den prosaiske Dagbog — der med mere Sømmelighed var holdt tilbage, end man har ladet den heel og holden blotte mangen svag Side hos Forfatteren — blive os klart, at han med sielden Alvor og Dannelse virkelig hang ved en begeistret Kiærlighed til al Konstskionhed. Derimod synes det netop ikke at have været denne Sphære, hvori Beskuelse og Reflexion, Tankebilledet og Tankeskikkelsen, lettest og heldigst hos S. Staffeldt smeltede sammen i en poetisk Form. Han var selv for idealistisk, i en vis Mening for speculativ, til nok at kunne dæmpe sin lyriske Ild, naar den tændtes af Ideen i et Konstværk, for at lade det virke med sine Formers Harmonie og Reenhed, eller sin Skionheds rolige Magt, paa Digterphantasien. Vi ville heller ikke sige, at lyriske Digte over enkelte Værker af Malerkonsten eller Plastiken, især naar deres Antal hos een Digter vorer betydeligt, er den heldigste Anvendelse af poetiske Kræfter. Men man har fortræffelige Digte ogsaa af denne Art; neppe dog af det Slags Poesie, hvor det Aandelige ikke har afpræget sig med

*) Intelligentsblade, udg. af J. L. Heiberg. III. S. 39.

Klarhed, hvor den sublime Idee maa stride med Sværmerier og Phantasmer om Overmagten, og hvor den lyriske Udstrømning fra Digterens Siæl ikke er fri, let og naturlig nok, til at kunne optage og giengive den rene, uforvanskede objective Indvirkning af Konstbilledet.

Vi ere fuldkomne enige med en baade tankerig og speculativ, vittig og kritisk, poetisk og dialectisk Æsthetiker i hans Udsagn om S. Staffeldt, at han var „den første danske Digter, som var saa lykkelig, at kunne besidde en Philosophie — saaledes som man kan forlange den af en Digter." Men naar vi tillige holde os til denne Æsthetikers egen Forklaring: „at der, hvor „Idee og Subjectivi et ikke behove ængsteligt at søge hinanden „— hvor den digterske Personlighed villigt og uden voldsom „Anstrengelse modtager Ideen, assimilerer den med sig „selv, og straaler den tilbage, ligesom Planten, følgende sin uskyldige „Natur, optager Luftens og Jordens Substantser og giengiver dem „som Duft og Farvepragt — der er den rette lyriske Aand „tilstede:" *) da kom vi i nogen Forlegenhed, dersom vi efter disse Kriterier skulde veie S. Staffeldts lyriske Aand — baade i dens ideelle, og i dens subjective Natur og Yttring. Der er netop en „voldsom Anstrengelse" i meget af Staffeldts Poesie, som svækker eller ophæver den rene lyriske Virkning; der er en Mangel paa „Assimilation" af det Ideale i Aanden og det Sværmerske, det uroligt higende, ud af sin Digterbane og ud over sin Digterkraft stræbende, sig selv i denne Stræben fortærende, som fremtræder i Staffeldts Individualitet gjennem hans Digte. Disse vise sig derfor i den allermest ulige Grad af Konstværd og Skionhed. Vi finde hos ham enkelte af de mest ideerige og skionhedsstraalende lyriske Digte, som det danske Sprog eier; vi finde ogsaa nogle af de baade i Stof og Form mest fordærvede, og i deres Form- og Sprog- Raahed, Svulst, Tvang og Affectation mest modbydelige.

Men — Schack Staffeldt var, i ethvert Tilfælde, hvad Heiberg kalder ham: en sielden Digter — sielden i sin Idealitet, i sin fornemme dybe Foragt for alle den lave og nedrige Egoismes Masker, Blendværk og Gioglerier — sielden, mangengang i sin siælfulde rene Inderlighed, og i den Adel, Høihed og Klarhed, hvormed han udprægede sin Tankes og sin Følelses Harmonie; men sielden ogsaa i det herved forenede bundløse Sværmeri, i en indtil Latterlighed dreven Svulst, og i det utaalelige Tyrannie, hvormed han troede ustraffet at kunne lægge Natur og Konst, Tanken i dens Sandhed, Udtrykkets Skionhed, Sproget i dets simpelste Elementer og naturligste Rettigheder, paa en grusom, al Poesie dræbende Pinebænk.

Fristelsen,

et Digt af August Barbier*),

oversat af Fransk.

Engang, da mod i Hu jeg vandrede paa Marken,
En Aand mig førte bort — hen til det Bierg, hvor Arken,
Den hellige, af Træ opbygt i Nødens Stund,
Ved Herrens høie Vink først standsede paa Grund.
Det Bierg var Ararat. Jeg høit til Toppen svæved,
Og der, ved Aandens Bud, mit unge Hoved hæved;
Han kaldte mig ved Navn, og ved et Navn, hvis Klang
Jeg ingentid paa Jord fornam før denne Gang;
Han Digter kaldte mig; af hellig Skræk jeg gyste,
Og flux hans Aasyns Lyn mig straalende belyste.

Rank som en kraftig Mand, hvis Kappe hænger frit
Fra Skuldrene til Jord, han stod og smilte blidt —
Og skion han var, og ung; de tvende Vinger hængte
Som lange Flammesler ved Siderne, og trængte
Med begge Spidser ned til Jorden ved hans Fod;
Paa dem han hvilede; jeg uden Fasthed stod,
Tæt støttet mod hans Bryst, og strøbte Kraft at vinde
Mod Blæstens stærke Magt paa Biergets nøgne Tinde;
Let som et Klædebon jeg svæved hid og did,
Som om jeg Gienstand var for Kastevindens Strid.

*) Om denne Digter, og hans Tidssatirer, („Jambes") er meddeelt en kort Efterretning i „Dansk Ugeskrift," VII. Bd. 1835. S. 212—224. Foruden en senere, med andre lyriske Digte foreget Udgave af Jamberne, er i Paris udkommet: „Nouvelles Satires, par Auguste Barbier" 1840.

Men Aandens høire Haand nedsænkede mit Øie;
Han sagde: „Digter! see fra Biergets Pynt, den høie,
De Ørkener af Sand, de Strækninger af Vand,
Hvor, store Hiorde liig i Middagssolens Brand,
Sig leire hist og her de Babyloners Vrimmel
Med Taarne og med Spiir, som naae den lyse Himmel;
Imens fra Dybets Favn ærværdigt stige frem
De tause Levninger af stolte Minders Hiem;
Fra Klippen, hvor vi staae, du kan i Dybet skue
De Dødeliges Bo, den hele Myretue!"

„Og — vil du være min, forklarer jeg din Aand
Hver Ting, du seer paa Jord; jeg nævner dig den Haand,
Som Byerne har spredt i Ørkener og Skove;
Ved Alt jeg lærer dig de hemmelige Love.
Jeg siger dig, hvordan et Folkeslag opstaaer,
Og hvordan mangen Slægt hernede fremad gaaer,
Og hvorhen Alt tilsidst med Tidens Bølge strømmer.
Jeg siger dig det Ord, som ryster Herredømmer;
Det Lave skal du see i Høihed og i Magt,
Og Tomheds Intet i al jordisk Glands og Pragt."

„Thi strax jeg over Land og Stad dig iilsomt drager —
Ei som en Vogn opfyldt med lutter ringe Sager;
Men som hiin Tordenvogn med Ildhiul, der fra Gud
Til Verden slynger ned hans Vældes Sendebud.
Du bliver min Prophet, og paa dit Aasyn sætter
Jeg flux mit stærke Segl, som ingen Tid udsletter;
Jeg gior dig mere høi end Thronerne paa Jord,
Forlænger dine Skridt, din Røst jeg skienker Ord,
Jeg Velklang giver den og Ynde, som kan røre,
At alle Jordens Folk begierligen den høre."

Derefter Aanden taug. Som Klang af Harpens Guld
Gienlød hans skionne Røst i Luften vellydsfuld;
Og jeg, med Alvor fyldt, mit Øres Kraft anstrengte,
At Talens rige Strøm dybt i mit Indre trængte.
Som Barnet Skaalen seer med længselfuldt Behag,
Men drikker ei, af Frygt for Vinens bittre Smag,
Jeg vovede intet Svar — mit hele Væsen bæved,
Som Havets Bølgegang mit Bryst sig voldsomt hæved,
Jeg bøied Panden ned, og sagte hvisked jeg:
„Hvo du endogsaa er, du Stærke, frist mig ei!"

Men Aanden svarer ei; han vil sig opad svinge,
Og støder Jorden bort med Foden, i hans Vinge
Jeg sluttes ind — og see! alt i den næste Stund
Jeg svæver ved et Svælg, der for, fra Biergets Grund
Opsendte Ild og Røg. Jeg Aandens Røst fornemmer:
„See, Dødelige, her, hvad denne Afgrund giemmer!"
Da bøied jeg mig frem, forsigtigen, og saae
I Dybet, men mit Blik kun natligt Mulm kan naae,
Det gienlydsrige Svælg hvert Ord tilbagegiver
Af Aandens høie Røst, der talende vedbliver:

„Vær min, du unge Mand! og flux vi dykke ned
I Svælgets dybe Grund, hvor en Fordømt jeg ved
Fra Verdens første Tid. — Ja, hvis du min vil være,
Ad hiin urene Vei min Vinge skal dig bære.
Den gamle Dødning hist, heel tankefuld, som Een
Der aldrig sover ind, sig hviler paa en Steen;
Fastgroet den synes til den Gamles magre Lænder,
Sit Hoved støtter han i sine visne Hænder.
Vant til Fordømmelsen, han bærer den i Fred,
Som vidste han ei af den lange Evighed."

„Derpaa — skiondt ikke jeg hans Helvedfeber standser,
Og skiondt han sidder der som uden Aand og Sandser —
Hans nogne Isse blot jeg rører med min Haand,
Da farer strax han op med løste Tungebaand.
Den gamle Dødes Mund da tvinges dig at lære
Den Marter uden Haab, de Qvaler, man skal bære,
For om to tusind Aar een usel Taare kun
Sig møisomt trænger frem i Diets tørre Grund;
Han nævner Syndens Maal, for Gud din Siæl fordømmer,
For Nag og Hiernens Brand din sidste Kraft udtømmer."

„Men da, o Digter, kan din jernbeslagne Mund
Fremtvinge nogle Ord fra Helveds dybe Grund;
Hiemkommen fra hiint Svælg, din Læbe dristigt stammer
Om Dybets mørke Aands, hiin Erkeengels Jammer.
Paa halvt du aabne kan for Menneskenes Blik
Det Sted, der venter dem, som fra Guds Aasyn gik.
Thi, strenge Digter! du, kun du blandt Dødelige
Skal vide, hvad de tidt misbrugte Ord vil sige
Om den Spedalskes Nød, der Smertens Kalk har tømt —
Skal vide, hvad det er: „at lide som Fordømt!"

End gav jeg intet Svar; men Aanden atter hæved
Sit store Vingepar. Det Taageslør, der svæved
Om Biergets Issepunkt, han hurtig giennemskar
Og til den høieste af Tinderne mig bar.
Med Bæven stod jeg der, og som et Bly i Havet
Blev Jorden under mig i skyfuldt Mulm begravet;
Og som den unge Ørn sig tabt, forvildet seer
I Luftens vide Rum, jeg saae ei Jorden meer;
Lüg Buen af en Bro sig Himlen om mig hvælved,
Vanvid og Skræk mig greb, min blege Læbe skiælved.

Omkring mig, over mig jeg havde Himlens Blaa,
Til høire, venstre Kant, jeg intet andet saae.
I Dybet under mig kun Himmel — ved min Isse,
Ved Foden, overalt, til Omrids, Grund og Spidse.
Her jeg og Aanden stod, høit paa det øde Field,
Liig tvende Himmelbørn, forvildede i Ovæld
Fra Englehærens Kreds, der fiernt paa Himlens Høie
De skionne Rosters Klang i Lovsang sammenfoie,
Og nu, dybt i en Dal, i stille Aftenro,
Om Ting hernede fra samtalte barnefroe.

Men, mod min blege Kind henbøiet, Aanden taled,
Han Edens smilende og skionne Land mig maled,
Og sagde: „Hvilken Fryd, iblandt Seraphers Hær,
Med Vinger sex af Guld i deiligt Straaleskiær,
Og skion som hver af dem, og munter som en Svale
Ved Vingens lette Spil at stige og at dale;
I Skyens Taageslør at hylle Panden ind,
Naar Mørket farer frem paa kølig Nattevind,
I det man seer Guds Fod hen over Sletten skride,
Som Herren i sit Huus gaaer om ved Aftentide."

„O hvilken Salighed og Vellyst, hvilket Held,
At være Straalen, sendt fra Lysets Guddomsvæld!
En Straale klar og skion, der høit fra Himlens Buer
Oplyser Verdens Støv, som man i Dybet skuer;
At høre Jubelkang af tusind Soles Røst,
Der synge, liig en Fugl, opvaagnende med Lyst.
O Salighed, iblandt saa skionne Ting at være!
Hvor sødt at leve vel og intet meer begiere;
Ei gruble paa, hvordan vor Glæde kaldtes frem,
Og aldrig blive kied af Himlens lyse Hiem!"

Derefter Aandens Røst hiint skionne Navn udtaled:
Maria — dette Navn, der ned fra Himlen daled
Og spredte Honning ud paa Dødeliges Mund,
Det Navn, som jeg tilbad fra tidlig Barndoms Stund.
Navn, skabt af Engles Smiil, for Synderen en Stierne!
Du Paradisets Blomst, der straaler fra det Fierne!
O Himmelrose, Du, hvis altid friske Duft
Opfylder Jordens Kreds med Edens rene Luft!
Ved Klangen af Dit Navn brat Aandens Mulm forsvinder,
Og klart for Tanken staae den skionneste blandt Qvinder.

Ved dette hulde Navn min Aand hiin Klarhed fik,
Og Himlens Blomsterlund sig viste for mit Blik;
Blandt skionne Oldinger, i tætte Helgenklynge,
Omspøgt af Engleborn, som Lilieglands indslynge
Med Hyacinthers Duft, jeg Stedets Dronning saae
Svøbt i sit hvide Slør og i sin Kappe blaa;
Beskeden stod hun der ved Christi Fod og hæved
Mod Himmelen sit Blik, hvori en Taare bæved;
Hun skued til sin Søn med kiærlig Veemod hen,
Som om hun følte Frygt at miste ham igien.

Og meer og mere lyst jeg Aandens Ansigt skued,
Jo meer han talede, jo stærkere det lued;
Lig Solen, der gaaer frem med svag og dæmpet Glands,
Men snart ved Straalepragt forblinder Øiets Sands.
Hans Legem, mere hvidt end Sneen, nu sig hæved,
Og ligt et Stykke Kork paa Klippetinden svæved,
Som Fuglen til sin Flugt, med Spidsen af sin Fod
Han stødte Jorden bort og fremad bøiet stod,
Af Vinden støttet kun, og fra hans Vingers Hede
Udgik en Stierneregn, der syntes Ild at sprede.

Han gynged hid og did i Ring om Klippens Top,
Som om en mægtig Kraft ham drog mod Himlen op;
Som vilde Jordens Mulm han dybt tilbagetrænge,
Og svømme frit omkring paa Lysets klare Enge.
Han var som en Forviist, der haabløs skued frem,
Og nu, tilbagekaldt, er nær det elskte Hiem:
Sin Fødeluft igien han aander — Foden haster,
Skiøndt Panden brænder heed; sin Vandringsstav han kaster,
Og klynget til en Green omsnoer med Blikkets Favn
Sin gamle Hyttes Muur, sin elskte Fødestavn.

Men jeg imidlertid kun hellig Samklang hørte
Af Engleskarens Røst, der fromt mit Indre rørte.
„Høilovet være Gud!" de blide Toner sang;
Eenstemmigt, helligt, høit et „Hosianna!" klang.
Den himmelsk rene Lyd mildt giennem Luften suste,
Liig Blomsters hulde Duft den Sandserne beruste;
Sødt, liig den Elsktes Røst, den toned mild og øm,
Og høit min Stemme lod ved tusind Taarers Strøm:
„O, du, som vil dig op i Himlens Hvælving svinge,
Reis ikke uden mig! O, tag mig i din Vinge!"

Jeg stod der som et Barn, der gaaer de første Skridt,
Udstrakte Armene og bad med Øiet blidt.
Men — pludselig ei meer med Straaleglands han luer,
Et andet Væsen nu, en Mørkets Aand jeg skuer.
Som i en halvslukt Ild, jeg seer med Skræk og Gru
Hans Aasyn skiult af Røg — jeg kiender Satan nu.
Da skiælvede min Hud som Hundens naar den hæver
Sig af en iiskold Strøm; en Gysen giennembæver
Tre Gange mine Been, vildt reiste sig mit Haar,
Og Korsets høie Tegn heelt over mig jeg slaaer.

Jeg raabte: Evig Tak mit Væsens Skaber være!
At nogen jeg ham saae, og grant han lod mig lære
At kiende Mørkets Aand, der frak mod Herren stred,
Og giennem Himlens Dyb ni Dage styrted ned.
Du Syndens Ophavsmand fra Verdens første Tider,
Som rovbegierlig end omkring paa Jorden skrider —
Du, som med Helvedtrods har spottet Herrens Bud
Og Mørkets Guddom blev, for dog at blive Gud!
Du, som min Moders Siæl, den skionne Evas, tynged
Med Angers bittre Qval, og Synd i Verden slynged!

Lyntrufne Satan! nei, du skal ei faae min Haand;
Sog andensteds paa Jord dit Rov, du Mørkheds Aand!
Selv lidende som Job, paa Smertens usle Leie,
Som han jeg bliver stærk med Herrens Frygt i Eie.
Spænd dine Snarer ud, de skuffe mig ei meer;
Nei, til min Frelser hist i Ørkenen jeg seer,
Jeg efterligner ham, og med min Fod jeg støder
De rige Gaver bort, som nu mit Øie møder.
Viig bort, Forbandede! Viig bort, jeg trodser dig;
Satan! det skrevet staaer! „Du skal ei friste mig!“

Og strax den mørke Aand forsvandt fra Klippens Stene,
Og Bierget svandt med ham — jeg vandrede alene
Som for paa Marken om; men tankefuld jeg gik
Med tungt og langsomt Fied, og dybt nedbøiet Blik.
Da mødte mig en Vind med Duft af Blomsterrimlen,
Og dybt jeg Aande drog og skued op mod Himlen;
Da smiilte jeg igien, og i min Siæl kom Fred;
Jeg gik, jeg gik med Fryd, med let og livligt Fied.
I ovrgiven Lyst, blandt Fugles muntre Sange,
Jeg Skriftens fromme Ord gientog vel hundred Gange:

„O, salige er dog de Fattige i Aanden!"
De leve paa vor Jord; dem rækker Sundhed Haanden;
For dem er Himlen klar, for dem har Jorden Sang;
Og rund er deres Kind, og kraftig deres Gang;
Jernfast er deres Søvn, de eie Verdens Fred,
Og aldrig dagligt Brød for dem har Bitterhed.
I deres Fattigdom Apostlen har forvisset
Dem Rigdom her af Fryd, og rige Glæder hisset;
Misunder, priser dem, til hvem slig Naade flød;
Thi Tanken — Tanken kun er Helved eller Død!*)

2. 5.

*) I Originalen lyder den sidste Strophe:

„Bienheureux, bienheureux sont les pauvres d'esprit!"
Car la terre leur chante, & le ciel leur sourit;
Ils connaissent la paix, ils vivent dans le monde,
Sur leur corps toujours droits la chair est ferme & ronde,
Pour eux toutes les nuits ont des sommes de fer,
Le pain quotidien n'a jamais rien d'amer;
Enfin, pauvres qu'ils sont, au dire de l'apôtre,
Ils sont riches de joie en ce monde & dans l'autre.
Sur la terre, o mortels, envions bien leur sort,
Car toujours la pensée est l'enfer ou la mort!"

Indhold.

IV. „Dansk og Tydsk", II. . . . . 65.

V. Om Schack-Staffeldt som dansk Digter. II. . . . 82.

VI. Fristelsen, et Digt af August Barbier, oversat af Fransk . . . . . 120.